

Alkuper. os. 264/31.7.1998

TERVOLA 98a KAUVONKANGAS KANKAANJÄNKÄ

kivikautisen asuinpaikan kaivaus 3. - 14.6.1996

FK Hannu Kotivuori
Lapin maakuntamuseo
Pohjoisranta 4
96200 Rovaniemi

TERVOLA 98a KAUVONKANGAS KANKAANJÄNKÄ

(845010098)

Kunta: Tervola

Kylä: Lapinniemi

Tila: Rno 14:29 Kangas-Pajari, om. Veitsiluoto Oy.

Sijainti: Pk. 2542 11 YLIPAAKKOLA

x=7325 98, y=2539 12, z=n. 52,5

Kohde: Kivikautisen asuinpaikka, asumuspainanteita noin 45 kpl (alue a).

Aikaisemmat tutkimukset: H.Kotivuori 1986, lisäinventointi; 1989 kartoitus; 1990 tarkastus; 1995 kaivaus (kaiv.kert. 15.4.1996).

Kaivauksenjohtaja: FK Hannu Kotivuori, Lapin maakuntamuseo

Kaivaus: 3. - 14.6.1996, kaivausala 40,5 m².

Työvoima: Kaivausjohtajan apulaisena toimi HuK Rauno Vaara. Kaivauksiin osallistui Tervolan lukion rehtori Martti Ranta ja seitsemän oppilasta. Tervolan käsi- ja taideteollisesta oppilaitoksesta osallistui niin ikään viisi opiskelijaa.

Löydöt:

KM 23345:1-4, 25559:1-9, 26548:1-2, 29400:1-212.

KM 29614:1-311. Löytöaineisto on pääosin kvartsi- ja liuskeaineistoa sekä palanutta ja palamatonta luuta. Joukossa on muutamia liuske-esineiden katkelmia, teelmiä ja yksi tuuran kärkiosa. Näiden lisäksi löytyi asuinpainanne 15:sta asbestikeramiikan murusia.

Ajoitus: kivikauden loppupuoli. Painanteesta nro 6 saatu hiilinäyte (Hel-3830, 3890 +- 90) ajoittaa kohteen kalibroituna kivikauden lopulle, n. 2400 eKr.

Tutkimuskustannukset: Lapin maakuntamuseon virkatyö. Tervolan lukio vastasi arkeologin matkakuluista (n. 4000 mk) ja apulaisen palkkauksesta.

SISÄLLYS

	sivu
1. Johdanto	1
2. Luonnonympäristö ja pohja-ala	2
3. Kota vai talo?	3
4. Painanteiden ryhmittely	4
5. Kaivausalat	6
5.1. Asumuspainanne 6	7
5.2. Asumuspainanne 15	12
5.3. Jätekuoppa (ruudut 39-41)	14
6. Löydöt	15
7. Ajoitus	16
8. Yhteenveto	17
Liitteet	L.
- topografikarttaote (1:100 000)	1
- peruskarttaote (1:20 000)	2
- yleiskartan pienennös	3
- asumuspainanne 6:	
- ruutunumerot	4
- pinta- ja pohjaluvut	5
- tasokartat	6-14
- erikoiskartat	15-16
- löytökartat	17-19
- asumuspainanne 15:	
- ruutunumerot	20
- pinta- ja pohjaluvut	21
- tasokartat	22-25
- erikoiskartat (jätekuoppa)	26-27
- löytökartat	28-30
Valokuvataulut	(T.) 1-43

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

1. Johdanto

Kankaanjängän itäreunassa oleva kivikautinen asuinpaikka löytyi FK Hannu Kotivuoren Tervolan inventointia (1985) täydentävässä tarkastuksessa kesällä 1986. Alueella **a** todettu 45 asumuspainanteeksi tulkittua muodostumaa, joita Lapin maakuntamuseon toimesta kartoitettiin kesällä 1989. Noin 100 m alueen etelärajalta kaakkoon todettiin jo tuolloin vähäisiä kivikautisen oleskelun viitteitä ja epämääräisiksi arvioituja asumuspainanteita. Tämän alueen **b** tarkastus tapahtui lähemmin vasta vuosina 1995 ja 1996, kun alueella **a** tehtiin kaivaustöitä. Kohteen Tervola 94 a-d osalta kattava kartoitustyö tehtiin kesällä 1988 museoviraston toimesta (J.Setälä). Muita arkeologisia askareita alueella ei ole toistaiseksi harjoitettu.

Kauvonkankaan kivikautiset kohteet paikannettiin siis vuoden 1985 inventoinnissa. Yhtään kivikautista löytöä ei oltu museoitu tältä suunnalta aiemmin. Yleensäkin arkeologinen toimeliaisuus oli keskittynyt Kemijoen länsipuolelle, erityisesti Törmävaaran alueelle. Inventoinnin myötä kokonaiskuva alkoi hahmottua kivikautisen Kemijokisuiston laajuiseksi (ks. Kotivuori 1993. Kivikauden asumuksia Peräpohjolassa - vertailua ja rakenteellisia tulkintoja. Selviytyjät. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 7, s. 120-160). Kotijängän kaivausten ohella kaivauksia on kuitenkin tehty toistaiseksi vain Ossauskosken itäpuolen Laajamaalla (1988) ja Törmävaarassa (1972 - 1987).

Kesällä 1985 Kauvonkankaalta löytyi lisäksi ampumaradan tuntumassa olleen laajahkon kivikautisen asuinpaikan jäänteinä joitakin asumuspainanteita (Tervola 93). Soraonoton tuhoamalla alueella on varmasti ollut paljon asumuspainanteita, joita paikantui kuusi vielä alueen eteläpuoleltakin jo perusinventoinnissa 1985, mutta ne kartoitettiin vasta 1997 (tark. kert. Kotivuori 1998). Alueen pohjoispään viitisen jäljelle jäänyttä kuoppaa vaaittiin kesällä 1990. Kesän 1986 tarkastuksessa Kauvonkankaan lounaiskolkasta, Kaakkurilammen tuntumasta, entisen metsäkämpän vierustalta löytyi seitsemän painannetta (Tervola 99). Kohteen 98a osalta alustava yleiskartoitus tehtiin siis 1989 ja 98b osalta 1996 (tark. kert. Kotivuori 1998). Ensimmäiset merkit Kauvonkankaan vesivarantojen hyödyntämishankkeesta voitiin lukea Lapin Kansan uutisoinnista vuonna 1993. Kuluvan vuoden alussa perustettu Meri-Lapin Vesi Oy (toim.joht. Kalevi Posti) ryhtyy rakentamaan vesijohtoa ja vedenottoamoita. Tässä yhteydessä kohteet 94a ja 98b ovat vaarassa jäädä työn alle. Museoviraston kaivaus-

työnä (Muinaismuistolaki 295/1963, 15§) ko. yhtiö vastaa 7.7. alkavien tutkimusten kustannuksista. Kaivausjohtajana toimii Ph.D. Jarmo Kankaanpää ja konsultoivana osapuolena Lapin maakuntamuseo. Työssä ovat mukana myös Tervolan käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoita ja juuri perustetun Tervolan arkeologisen yhdistyksen henkilöitä.

Kankaanjängän nimellä kutsuttu kohde nro 98 on pääosin Veitsiluoto oy:n omistamalla Kangas-Pajarin (Rno 14:29) tilalla. Kohteen koordinaatit voidaan ilmoittaa myös muodossa 66° 01'25'' N, 24° 51'11'' E. Muutamat eteläpuolen niemekkeelle suon reunaan ulottuvat asumuspainanteet ovat Matti Kaasilan (os. Alapää, 95300 Tervola) omistaman Vaara-Pajarin (Rno 14:78) tilan alueella.

Kiintopisteen korkeus jouduttiin vuonna 1995 kuljettamaan parin kilometrin päästä, Käärmeharjun koillispuolelta, metsäteiden risteyksessä olevasta korkeuspisteestä (ks. peruskartta, 58,92 m mpy.). Se kiinnitettiin asuinpaikalle tulevan kapean luontaisen metsätieuran pohjoisreunassa olevaan kiveen (ks. yleiskartta, KP.1 = 54.22 m mpy.). Korkeus siirrettiin edelleen asumuspainanne 6:n koillispuolelle nostettuun kiveen (KP.2 = 52,71 m mpy.), sillä varsinaisella tutkimusalueella ei ole stabiileja korkeuden kiinnityspaikkoja.

Kaivaustyö tehtiin Lapin maakuntamuseon virkatyönä, arkeologi Hannu Kotivuoren johdolla ja Tervolan lukion sekä Tervolan käsi- ja taideteollisen oppilaitoksen oppilaiden voimin. Yhteensä alueella työskenteli noin 15 opiskelijaa. Kotivuoren apulaisena kaivauksilla toimi HuK Rauno Vaara. Hän mm. työsti osan kartoista ja laati tämän kaivauskertomuksen luonnoksen. Osa oppilaista vaihtui kaksi viikkoa (3. - 14.6. 1995) kestäneiden kaivausten aikana. Tervolan lukion rehtori Martti Ranta osallistui myös oppilaidensa rinnalla kaivauksille. Tervolan lukio kustansi arkeologin matkakulut noin 4000 mk ja apulaisen palkan. Kaivausvälineistö oli pääosin maakuntamuseolta.

2. Luonnonympäristö ja kota-ala

Kauvonkankaan länsireuna on alueen metsäkankaille ominaisesti mäntyvaltaista karukkokangasta, jossa muinainen merenlahti on muovannut paikotellen selvästi erottuvia hiekkatörmä tai -terasseja. Kivikkoisten niemekkeiden väliin jää nykyisin suohon rajautuvia poukamia, jotka aikanaan tarjosivat hyvän suojan rajulta meri-ilmalta. Maannousun vuoksi nämä kohteet on suhteellisen nopeasti jouduttu hylkäämään ja pyyntikulttuurissa elänyt väestö etsiytyi aina lähemmäksi kulloistakin rantaa.

Näiden muinaiseen merenrantaan tukeutuvien asuinpaikkojen maaperäessä erottuu (ainakin puolessa kohdemäärästä) painaumia, joista Tervolan osalta asumuksen pohjiksi on laskettu vähintään 4 m pitkät objektit. Mittaus on suoritettu yleensä silmämäärin erottuvan vallin korkeimmalta kohdalta tai epäselvissä tapauksissa kuopanteen sisäreunan viettokohdasta. Tällä tavalla on todellinen kota-ala todennäköisesti huomioitu riittävällä tarkuudella. Mikäli mittaus olisi tehty vallin ulkoreunasta alkaen, ei tuloksena olisi kota-alan laajuus, vaan näkyvän muinaisjäännesubjektin koko. On kuitenkin selvää, että varsinainen pohja-ala on yleensä kuopannetta laajempi luotaisen eroosion vuoksi. Rakennehavainnot, löytö- ja likamaalaukset viittaavat siihen, että kotaseinä on sijainnut vallin painanteen puoleisella kaarella, jolloin valli olisi pääosin seinämän ulkopuolella. Kota-alana on siten lattiataso ja siihen mahdollisesti kuuluneet makuu- tai istumatasot valliosasta. Lieden tai liesien vuoksi käyttöala on tätä pienempi. Ne puolestaan ovat yleensä sekalaisia kivikerrostumia, hajonneita, yleensä useampaan kertaan uusittuja tai täydennettyjä sirpalekivikasaukia kota-alan keskivaiheilla. Palaneen hiekan alueilla on saattanut olla kivettömiä liesikohtia.

Toisinaan kivikautisen, kotamaisen asumuksen pohja-ala on havaintovaiheessa "talo-maisen" nelisivuinen, joskus taas pyöreä, suunnikas, neliö, kulmiltaan pyöreähkö, soikea tms. Tämä voi olla ajallisen ja rakenteellisen moninaisuuden ilmentymä, josta on ilman riittävää kaivausaineistoa vaikea luoda yksityiskohtaista jaottelua. Kohteiden yleisestä jakautumisesta, kotaryhmistä, kotamaisten asumusten rakenteista, ajoituksesta, maannoususta, tutkimushistoriasta ja löydöksistä Tervolassa on kirjoitettu lähemmin muutamissa lähdeeteoksissa ja artikkeleissa (em. Kotivuori 1993).

3. Kota vai talo?

Monissa eri yhteyksissä on pyritty löytämään yhteinen suomenkielinen ilmaus, jolla kivikautisia, maapohjaan osittain kaivettuja muinaisasuntoja voitaisiin kuvata. Sanapesueesta on muotoutunut varsin laaja synonyymiverkosto, jossa pohjaratkaisujen eri kehitysasteet kiistävät keskenään. Terminologisesti ilmaus "*asumuspainanne*" on neuraalein. Sen synonyyminä voi pitää termiä "*asuinpainanne*". Nämä käsitteet viittaavat aktiiviseen kaivautumiseen. Sen sijaan edellisiä vastaavat sanat "*kodansija*" ja "*kodanpohja*" voivat olla niin maanpintaan kuin hieman kaivautuenkin tehtyihin asumuksiin. Tosisinaan etnologisiin asumuksiin viitaten on voitu käyttää ilmauksia "*kammi (turvekammi), maakota tai -sauna*" sekä luontaisen painauman käyttöön viitaten termiä "*kuopanneasumus*".

Suomessa on eri alueilla ja ajanjaksoina todettaviassa useita toisistaan poikkeavia

muinaiseen asumiseen käytettyjä kuopannemuotoja. Valtaosa niistä on tarkoituksellisesti kaivettuja, mutta joskus myös osittain tai kokonaan luontainen painanne tai kive-
liöön raivattu ala saattoi kelvata asuinsijaksi. Vastaavasti ruotsalaistutkimus käyttää ainakin termejä *“boplatsvallar, hyddor, hyddbottnar, hyddgrunder, kåtar, kåtabottnar”*. Pohjois-Norjassa yleensä käytetään yleensä omaan terminologiseen traditioon ja kie-
leen perustuvia ilmauksia *“hus, tuft, hustuft”*. Suomalaiseen tutkimukseen lienee vai-
kuttanut norjalainen ja venäläinen esikuva, sillä käännösperäinen talo-sana on paiko-
tellen levinnyt tarkoittamaan joitakin “talomaisia” muinaisasumusten pohja-aloja. Myös
“perustus” tai “pohja” (ruots. grund, norj. tuft) viittaa suomenkielessä pääosin maanpin-
taan tehdyn talon alimpaan osaan.

Tilapäisasumuksesta puhuttaessa “talo” on varsin juhlava ilmaus pohja-alan muodos-
ta riippumatta. Talolla tarkoitetaan suomenkielessä huomattavasti kehittyneempää ra-
kennusta, jota kuvastaa mm. määritelmä “rakennus, huoneisto t. asunto asukkaineen,
tavaroineen yms., koti, talous.” (ks. Suomen kielen perussanakirja, osa III, 1994:244).
Asumus puolestaan on “(vaatimaton, alkeellinen) asunto. Tilapäisesti kokoon kyhätty
asunto.” (em., osa I:61). Kota on “yläpäästään yhdistettyjen pystyriukujen varaan ra-
kennettu, taljoilla, tuohilla tms. katettu asumus; sen tapainen pystyseipäistä tehty kat-
teeton tai harva neliseinäinen hirsisuoja.” (em., osa I:544).

Kota-sanan perusmerkitys tapailee saamelaista, pyöreäalaista, lähinnä kesäaikaista
keilakotaa, mutta soveltuu talo-sanaa paremmin myös vaatimattoman neliseinäisen
asumuksen kuvaamiseen. Vastaavasti myös maja-sana kuvaa varsin hyvin kivikauti-
sen asumuksen perusluonnetta “pieni, yksinkertainen asuin- t. oleskelusuoja ... (vaati-
maton) ihmisasunto, asumus, koti, majapaikka.” (em., osa II:162). Tässä kaivausker-
tomuksessa ja siihen liittyvässä Tervolan aineistossa on kota-sana johdannaisineen
katsottu asumusten luonnetta parhaiten kuvaavaksi ilmaukseksi (esim. “maakota”).

4. Painanteiden ryhmittely

Ensimmäiset merkit Kauvonkankaan Kotijängän kivikautisesta asutuksesta sijoittuvat
korkeudelle n. 58,5 m mpy. Satunnaista oleskelua kuvastavat ensimerkit - palaneet
kivet ja luunsirut, kvartsi- ja liuske-iskokset - ovat tieuralla ja murroskohdissa.
Asuinkuoppia ei tuolta tasolta varmuudella voi erottaa. Merenrannan muinoin muo-
vaamat terassit ovat epämääräisen muotoisia, osin kivikkoisia rantavalleja.
Löytökohdissa on pääasiassa hienoa, puhdasta hiekkaa ja työläästi erottuvia oleske-
luviitteitä.

Asuinpainanteiksi katsottavat kohdat sijoittuvat selvästi terassimaiseen ympäristöön. Edellisessä kaivauskertomuksessa on tarkemmin selostettu kuopanneryhmien korkeusjaottelua alueella **a**. Tässä päkohdat kertauksenomaisesti:

Ensimmäinen vaihe (1) keskittyy korkeudelle n. 54 m mpy. Näistä vain yksi painauma erottuu selvästi (nro 44), mutta myös muita kuopanteita voi todentaa melko varmasti (nrot 32-34). Jokin yksittäinen painauma tasolla 53,5 m mpy. voi kuulua edellistä nuorempaan aikaan (esim. nro 28).

Toinen vaihe (2) koostuu noin seitsemästä painanteesta pohjalukujen mukaan tasolle n. 53,2 m mpy. (nrot 15,26,27, 35?, 29, 30, 31). Käytännössä rantataso on tuolloin ollut n. 53 m mpy.

Kolmas vaihe (3) kattaa yhdeksän painannetta, joiden pohjaluvut ovat tasolla n. 52,7 m mpy. Käytännössä merenranta on ylimmillään ollut tasossa 52,5 m mpy.

Neljäs vaihe (4) liittyy läheisesti edelliseen, sillä pohjaluvut neljästä painanteesta ovat tasolla n. 52,1 m mpy. Asuinpaikan suorantaan pistävän niemekkeen itäpuoli on tässä vaiheessa ollut merenrantana. Merenranta lienee asutusvaiheessa ollut ylimmillään n. 52 m mpy. Vaiheet IV ja V voivat kuulua samaan aikaan.

Viides vaihe (5) koostuu ainakin viidestä painanteesta, joista kaksi (nrot 10 ja 11) kytkeytyvät toisiinsa. Merkittävin rakenteellinen havainto on yhdessä painateessa (nro 6) oleva eteläpäädyn oletettu ovipainauma. Se on noin metrin levyinen ja noin 40 cm syvä. Muutamissa muissakin painateissa on ovimaisia, joskin edellistä epäselvempiä, syvennyksiä päissä. Pohjaluvut sijoittuvat tasoon n. 52 m mpy. eli merenrantavaihe lienee ollut ylimmillään n. 51,8 m. asutusajankohtana.

Kuudes vaihe (6) kattaa viisi painannetta, jotka kuuluvat pohjalukujen perusteella myös tasoon n. 52 m mpy., mutta kuoppien keskimääräinen pohjataso on vähän alempana kuin vaiheessa V. Se saattaa kuitenkin olla osittain tai kokonaan vaiheiden IV ja V aikainen.

Seitsemäs vaihe (7) keskittyy muinaisrannasta pistävälle pienelle niemelle ja saattaa siten muodostaa oman noin kahdeksan kodansijan ryhmänsä. Maastovaihtelun vuoksi tämän ryhmän sisäinen korkeusvaihtelu näyttää olevan tavanomaista suurempi. Pohjaluvut keskittyvät tasoon n. 52,15 m mpy., mutta alimmat painanteet ovat niinkin alhaalla kuin tasossa n. 51,7 m mpy. Tämän vuoksi niemekkellä olevat painanteet voi-

daan katsoa asuinpaikan nuorimman vaiheen edustajiksi. Ne kuulunevat merenranta-vaiheeseen n. 51,5 m mpy.

Alueen korkeusvaihtelu on vähäinen vaiheiden 5, 6 ja 7 osalta ja ryhmittely jää täten osittain epävarmaksi. Hiekkakangas viettää loivasti suoturpeen alle, ja palaneita kiviä on varsin kaukana suo-ojissakin. Suoturve on siten kasvanut osittain muinaisrannan päälle. Palaneita kiviä on alimmillaan tasolla n. 51,4 m mpy.

Kohdealue **b** eroaa edellisestä sitem, että havaitut ja oletetut asumuspainanteet ovat astetta korkeammalla terassitasolla, alimmillaan noin tasolla 55 m mpy. olleen merenrannan äärellä. Kuopanteet jakautunevat kolmeen tai neljään ajallisesti vain hieman toisistaan eroavaan ryhmään. Ne ovat selvästi alueen a painanteiden suorina edeltäjiä. Vaihe 1 on ollut tasossa noin 56,6 m mpy (kuopat 4-8). Vaihe 2 tasossa noin 56,2 m mpy. (kuopat 9-12), Vaihe 3 tasossa noin 55,9 m mpy. (kuopat 1-3). Vaihe 4 tasossa noin 55,5 m mpy. (kuopat 13-19).

Kuopanneryhmien välinen korkeusero näyttäisi olevan yleensä 50 - 30 cm, jolloin alueiden a (n. 54,0 - 51,5 m mpy.) ja b (n. 56,5 - 55,5 m mpy.) välissä oleva 1,5 metrin "aikajakso" saattaa merkitä sitä, että paikkaa käyttänyt väestö on siirtynyt hetkeksi toiseen paikkaan, tällöin ilmeisesti Kauvonkankaalla. Uusi asumasija lienee kaivettu törmään - alueen maankohoamisnopeuden oltua vuoden 2500 eKr. tietämissä noin 175 cm/vs. - noin 28 - 17 vuoden välein.

5. Kaivausalat

Kenttätutkimukset keskittyivät kesällä 1996 edelliskesänä puolittain kaivettujen asuinpainanteiden 6 ja 15 loppuun saattamiseen. Painanteesta 6 oli tutkittu kodansijan kulkuaukko ja puolet asumuksen alasta. Painanteen 15 keskitse oli tehty metrin levyinen, itälänsisuuntainen koeoja, jolla haluttiin varmistaa liesikohta, löytöaineisto, kerrostumat ja mahdolliset muut rakenteet. Kaivausalaa vuonna 1995 kertyi koealat mukaan lukien 72 m².

Kesän 1996 tutkimuksissa tutkittiin painanteiden 6 ja 15 yhä eheänä olevia osia, joiden lisäksi tutkittiin painanteen 15 pohjoispuolella ollut erillinen kuoppa. tehollista kaivausalaa kertyi 40,5 m².

5.1. Asumuspainanne 6

Ryhmään 5 kuuluva asumuspainanne 6 erottuu noin 10 m pitkänä ja 6,7 m leveänä, noin 0,6 m syvänä ja jotakuinkin suunnikasmaisena kuopanteena. Siinä erottuu selvänä keskimäärin 1,5 m leveä hiekkavalli pitkittäissivuilla. Vallihiekka erottuu selvästi muuta aluetta pehmeämpänä, harvakivisenä ja -löytöisenä. Valli on arviolta 15 - 20 cm ympäristöään korkeampi. Humuspeite oli kauttaaltaan eheä ja yhtenevä, muutamien kannokkomaatumien kumpuroima

Asuinpainanteen 6 pohjoispäässä havaittiin pohjois-eteläsuuntainen kapea painanne, joka erottui myös vallissa. Se tulkittiin oviaukoksi. Siihen näyttää liittyneen jonkinlainen sisäpuolinen (?) ryömintäväylä tai "tuulikaappi". Tämän rakenteen selvittämiseksi oviaukon kohdalle avattiin kuuden neliömetrin kaivausala.

Oviaukko erottui kaivausalassa noin 0.8 m leveänä ja 2 m pitkänä käytävänä (ruudussa 1-2 ja 4-5), jonka molemmin puolin oli havaittavissa hiekkavalli.

Heti turpeenpoiston jälkeen maaperässä erottui nokeentunutta maata, joka keskittyi pääosin painanteen alalle. Tasossa 1 hiilensekaista nokimaata havaittiin painanteen lisäksi myös uran itäpuolisesta alasta (erityisesti ruudussa 3 ja 6). Kulku-urasta löytyi kvartsiesine ja -iskoksia sekä vähän liusketta, jota oli runsaammin kulku-uran länsipuoleisen vallin alueelta (ruutu 1).

Tasossa 2 kulku-uran nokimaa läikät vähenivät ja seuraavassa tasossa niitä ei enää havaittu. Sen sijaan painauman itäpuolisessa osassa oli laaja noki- ja likamaa-alue (ruudut 3, 5-6). Läntisessä osasta löytyi vähän liusketta (ruutu 1). Kulku-urassa ja sen läntisessä vallissa esiintyi muuta alaa enemmän kiviä. Puhtaan hiekan alue erottui kaivausalan länsi- ja itäpäissä.

Tasossa 3 huuhtoutuneen hiekan täyttämä kulku-ura erottui pitkulaisena väylänä puhtaan hiekan keskellä. Painauman itäisessä esiintyi edelleen hiilensekaista maata ja pienellä alueella palanutta hiekkaa (ruudut 3 ja 6), joka erottui vielä seuraavassa tasossa. Kulku-urassa oli hiiltyneen puun kappaleita.

Tasossa 4 painauman itäinen osa, palaneen hiekan aluetta (ruudussa 6) lukuunottamatta, oli puhdasta hiekkaa. Suurehkojen kivien lisäksi sieltä löydettiin vähän kvartsia. Kulku-urasta löytyi liuske-esine. Painauman ja läntisen vallihiekan rajalla (ruudussa 1) havaittiin laaja likamaakohta, josta löytyi rautahiekkaa, hiiltä ja palanutta luuta.

Myös kulku-uran asumuksen puoleisessa päässä (ruutu 4) likamaa alueesta löytyi palanutta luuta.

Tasossa 5 (n. 30 cm syvällä) huuhtoutunutta hiekkaa oli enää vain kulku-urassa, jonka laitamilla oli jokin verran likaläikkiä ja sekoittuneen hiekan kohtia. Edellisessä tasossa havaittu palaneen luun ja hiilen likaamaa alue (ruudut 1 ja 4) osoittautui liedeksi (478,55-479,35/169,55-170,00 eli koko n. 80 x 45 cm). Liesi rajautui kaarevana länsisivultaan ja sen alla ollut vahva likamaa oli ikäänkuin kuopassa. Liesi saattoi sekini olla alunperin ainakin osaksi kuopassa. Sen päällä ollut hajanaisempi palaneen kiven alue näyttäisi olleen jäännös nuoremasta liedestä. Palaneen hiekan lisäksi liedestä löydettiin palanutta luuta ja aivan alaosasta, rautahiekan rajassa oli myös palamatonta hylkeenluu. Liesi on ilmeisesti asumusta hieman vanhempaa perua, sillä se oli jäänyt oviaukon uralta luodun hiekan alle ja leikkautunut toiselta sivultaan.

Asuinpainanteen pohjoispuoleisessa päädyssä kaivettiin kesällä 1996 19 neliömetrin alue. Tämän alueen ja ovikäytävän välinen keskiosa kaivettiin edellisenä kesänä.

Erikoisena piirteenä asuinpainanteen pohjoisosan kaivauksissa havaittiin länsisivulla pitkä ja kapea, pohjois-etelä suuntainen painanne. Painanne päättyi kaivausalan pohjoispäähän, ruudun 17 alueelle. Painanne jatkui edelleen kohti asumuksen sisäosaa, joka kaivettiin edellisvuonna. Y-kordinaatiston linja 166 osui painanteen keskelle. Varsinaista selitystä uralle ei saatu. Mahdollisesti se on kaivettu tarkoituksella "sala-otaksi", sulamisvesien imeyttämiseksi pois kodan pohja-alalta. Löydöksiä tai palamisjälkiä ojanteeseen ei liittynyt.

Tasossa havaittiin vahvoja nokimaan keskittyviä ja hiilen jäämiä ruuduista 23-24. Samoin ruuduissa 21 ja 25 havaittiin laaja nokimaa-alue. Kvartsi- ja liuskeaineistoa löydettiin erityisen runsaasti ruudusta 20. Liedestä vihjaava laajahko kivikeskittymän havaittiin tasossa 1 keskittyvän lähinnä ruutujen 10, 14 ja 15 alueille.

Tasossa 3 huomio kiinnittyi kahteen laajahkoon tumman likamaan alueeseen. Nämä alueet sijaitsivat ruutujen 9-10 ja ruudun 18 alueella. Yhtenäinen liesikivien alue esiintyi ruutujen 9-10, 14-15 ja 19-20 alueella. Lieden kohdalla havaittiin likamaan ja palaneen hiekan alue.

Tasossa 4 laajaa liettä ei enää ollut havaittavissa. Lieden keskikohdalla ruudussa 14 erottui vielä palanutta hiekkaa. Valtaosa alasta oli tasossa 4 puhdasta hiekkaa. Uusina ilmiöinä havaittiin koillis-lounaissauntainen suorakaiteen muotoinen heikko li-

kamaakohta, joka myöhemmin todettiin kuoppaliedeksi. Ruudussa 23 olevasta kuoppanteesta löydettiin runsaasti kvartssia ja palamatonta luuta. Ruuduista 20,21 ja 24 melko läheltä toisiaan löytyi runsaasti kvartssia. Tässä kohdassa ja osittain profiilissa on mitä ilmeisimmin ollut jonkinlainen (jäte-)kuoppa, johon kvartsiainesta on "siivotettu" kodassa työskentelyn jälkeen. Yläpuolelta profiilista löytyi myös tuuran kärkiosa.

Ruudun 10 vaiheillahavaitun kuoppalieden osalta kaivauksia syvennettiin tason 5. Heikon likamaan seasta erottui palaneita kiviä ja muutamia palaneen hiekan alueita. Valtaosaltaan kuoppalieden hiekkaa luonnehdittiin heikosti palaneeksi. Pitkulainen liesi oli 120 x 50 cm laaja ja kokonaan varsinaisen keskuslieden alapuolella. Tällä kohdalla lähes koko keskeisen pohja-alan pituinen palaneen kiven vyöhyke oli pinnassakin ohut, kenties vain hajonnut kahdesta isommasta liesikohdasta. Oletamus on, että N-päässä olisi ollut erillinen liesi ja välissä tuo em. kuoppaliesi lämpöä varavien hehkuvien kivien tai ruoan kypsytämisen vuoksi. Eteläpäässä olisi ollut isompi, etenkin ruoan paistoon käytetty liesi.

Kaivausraportti 1995:

"Lähemmin tutkittaessa taso 0 noin 5 cm vahvan humuskerroksen alla osoittautui vähälöytöiseksi, mutta pieneksi palaneita kivensäröjä alkoi ilmaantua yhä enemmän. Tasossa 1 painanteen pohjan keskikohdalta löytyi selkeästi erottuva, lähinnä suunnikkaan muotoinen keskusliesi, jonka suunta oli kaakko-luode (liite 7). Huuhtoutunut hiekka muodosti painauman pohjaan vallia tiukemman kerrostuman. Vallin päällä, kohdassa noin 481,90 / 165,30, erottui hajonnutta ja palanutta kiveystä, jota kenties voi pitää erillisenä liesikohtana (T.26). Palanutta kiveä ei ollut mattomaisina kerrostumina painauman laidoilla (vrt. Tervola 48 Törmävaara). Tämä voi johtua suhteellisen lyhyestä käyttöajasta, joka lienee myös selitys varsin hyvin säilyneelle keskusliedelle." Kaivausraportti 1995.

Tasossa 2 palaneet kivet keskittyvät yhä tarkemmin keskuslieteen, josta löytyi nyt myös palanutta hiekkaa ja vahvoja likamaalaikkuja, palanutta luuta, jokin lähes palamaton luu ja paikoin paljon kvartsi-iskoksia (noin 484,50 / 168,30). Kvartssia on käsitelty lieden länsireunassa, sen keskivaiheilla istuen, ja siis kodan sisällä. Myös oviaukon (noin y = 170) itäpuolella oli hiekassa tulenpidon ja likaantumisen merkkejä sekä palanutta luuta. Ovisuussakin lienee siten ravintoa kypsytetty. Tässä tasossa pohja-ala alkoi olla likaantunutta, sekoittuen huuhtoutuneeseen hiekkaan (liite 8). Joskin kulttuurikerrokseksi luokiteltavia likaantumajälkiä oli niukalti, painanteiden ulkopuolella ei lainkaan.

Tasossa 3 keskuslieden kiveys jo harveni vähäiseksi (liite 9). Sen pohja erottui palaneen hiekan ja likamaan värittämänä. Lieden kaakkoispäässä oli varsin paljon palanutta luuta. Painauman pohja-ala erottui yhä selvemmin kiinteäksi saostuneena ja tamppautuneena, väritykseltään sekaantuneena hiekkana. Keskuslieden lounaispuolelta nousi raakamaasta esiin pyöreän ja isohkon kiven kalotti (liitteet 8-11).

Keskuslieden eteläpäästä alkoi hahmottua likaantunut hiekkavana, joka johti vallissa olleen oviaukkopainuman alle (liitteet 9-11; T.5). Pienet palaneet kivet, liuske- ja kvartsisäröt kohdentuivat tälle uralle. Myös liesipään itäpuolelta alkoi erottua anomalia - aluksi juurakon tekemältä kuopalta näyttänyt pyöreä kuopanne (liite 9). Sen reunasta löytyi tavanomaista enemmän kvartsi-iskoksia ja lopulta aivan pohjamaan rajasta täysin "käyttökelpoinen" liusketuura (KM 29400:138; T.12). Tämän kuopan olemus ei täysin vakuuttavasti selvinnyt. Se saattoi kuitenkin olla yhteydessä keskuslieden eteläpään alaosaan johtavaa "kiertoilmakanavaan". Kuopassa ei ollut hiiltä, joten siinä ei ole pidetty tulta. Siitä ei löytynyt myöskään kvartsi-iskoksia lukuun ottamatta jätteiksi luokiteltavia aineita.

Vallikohdassa erottui myös hajanaisia palaneen kiven säröjä, ja lopulta tasosta 4 alkaen runsaasti sormenvahvuista - osin hieman tukevampaa - hiiltynyttä puurankaa ja koivun tuoheksi tulkittavaa, käpristyneeksi hiiltynyttä ainesta (liitteet 10-11). Tuohta oli myös em. kiertoilmakanavan laitamilla, sattumalta tai tarkoituksellisesti. Itse kanava erottui tässä tasossa erikoisen selkeänä ja kohosi noin 10 cm (51.95 - 52.05 m mpy.) ovikohtaan kuljettaessa. Kanavan syvyys oli tasovälillä 3 - 5, jossa se selvästi erottui, noin 15 cm. Kanava kapeni pohjaa kohti lähes V-muotoiseen profiiliin. On luultavaa, että keskuslieden eteläpään alareunaan, hieman lieden kiveystasoa alemmaksi tuleva kanava on tarkoituksellisesti kaivettu palamista helpottavan ja säätelevän ilmanvaihtomekanismin aikaansaamiseksi. Kanava oli tarkoituksenmukaista kaivaa valliaukon - ilmeisen kulkutien - kohdalle. Se voitiin peittää esimerkiksi kaarevalla kelo-kuorilankulla, jolloin kanavatukkeumat estyivät ja luontainen veto syntyi.

Hiiltynyt tuohikarsta saattoi syntyä siten, että kota-alusena käytettiin tuohilevyjä tai -mattoja. Valliseinustoilla olevat hiiltymät kuuluvat melko varmasti seinustarakenteeseen. Vieläkin kuivana helposti sortuvaa valliseinää täytyi kodan käyttöaikana tukea alaosasta, mikäli hiekan haluttiin pysyvän seinustana. Rakenteeseen näyttää kuuluneen tuohieriste ja risuvahvuutta olevat kepakot, joista seinämää mukavasti voikin tehdä. Vastaavia kaivaushavaintoja on tehty pari vuotta sitten Outokummun Sätöksen kaivausksilla, jossa pohja-alan suorakaiteisuus on luettu nimenomaan "talomaisen" rakenteen indisioksi (ks. Karjalainen, T. 1996. Outokumpu Sätös ja Orlov Navolok 16,

talo 3. Muinaistutkija 1/1996:13-18). Tässäkin lienee pitkälti makuasia käytetäänkö nimitystä kotamainen talo, talomainen kota, suorakaiteinen kota, talo tai maja (vrt. kappale 3 edellä).

Lattiatasoksi hahmottuvan sekaantuneen hiekan alan lounaisnurkan vaiheilla oli epämääräisesti hahmottuva anomalia, pyöreähkö likamaalaikku (Ø noin 11 cm), jossa oli myös hiltynyttä puuta isohkosta kappaleesta (T.11). Hiekka oli muuta alaa pehmeämpää eli liikkunutta. Ilmeinen kuopanne näytti lävistävän vallin ja pohja-alan reunustaa rajaavan ruostehiekan korkeuteen 51.82 m mpy. eli yli 20 cm oletettua lattiatasoa alemmaksi (vrt.liite 11, korkeusluku 52.05 m mpy.). Tämän epävarman paa-lunsijan lähellä näytti olevan halkaisijaltaan noin 4 cm laaja hiiltynyt riu'unpala pys-tyssä. Jälkimmäinen anomalia on mitä ilmeisimmin myös seinämän tai vallipenkin tuennan jäännös. Pisin hiiltynyt puupala oli noin 10 cm pitkä ja 3 - 1 cm paksu. Hiilipalojen lomassa oli myös pari lähes palamatonta hylkeen sormi- tai varvasluuta sekä kaivettaessa hajonnutta palamatonta luuta pieninä paloina. Ne olivat säilyneet aivan ruostehiekan rajoilla, kaivannon syvimmillä tasoilla. Tämäkään seikka ei ole Tervolan kohteissa harvinaista, sillä alueen maaperässä lienee kalkkiperäistä aines-ta tavanomaista enemmän lahoamista estämässä (vastaavia luulöytöjä ainakin Tervola 30, 34 ja 93). Keskusliedestä (169.25/482,70, 51,95 m mpy.) löytyi myös Pyheensillan tyyppiin luettavan liuskenuolenkärjen katkelma (KM 29400:96).

Kaivaushavainnoista voidaan tehdä seuraavia väittämiä ja/tai johtopäätöksiä: 1) asumuspainanne on tarkoituksella kotamaisen rakennuksen sijaksi kaivettu, 2) ra-kennuksen valli on luotu seinän ulkopuolen eristeeksi asuin-alaa kaivettaessa, 3) painauman keskelle on tehty pitkänomainen kivetty liesi, jonka suorakulmaisuus saattaa indikoida maatonutta puukehää 4) kaivetultakin osalta liesi oli poikkeukselli-sen laaja - tasossa 1 noin 140 x 260 cm, tasossa 2-3 n. 140 x 320-360 cm, 5) keskus-lieden pohjoispää oli tasoissa 1-2 ja vain 6 cm vahva sirpalekivikasauma, 6) keskus-lieden eteläpäässä ilmaantui tasosta 3 palanutta luuta ja itäpuolelta vielä tasosta 5 erottunut palomaalaikku, 7) painanteen pohja-ala lähenee muodoltaan suunnikasta eli se on "talomainen", 8) nurkkakohdassa on viite pystypaalurakenteesta, 9) seinä-mien tai reunoille tehtyjen hiekkapenkien tukena on ollut risuista ja tuohesta koottu-ja rakenteita, 10) kodanpohjan eteläpäässä on ollut kulkuaukko - arviolta noin 2 m pitkä ja 1,5 m leveä "eteinen", 11) kulkuaukon kohdalta lieden eteläpään alaosaan on tehty ilmanvaihtokanavaksi arveltava ojanne tulen ylläpitämistä varten, 12) löytöai-neisto sijoittuu pääosin lesikohtaan tai sen reunoille.

Vuoden 1996 kaivaus vahvisti em. toteamuksia, ja mm. kiertoilmakanavaksi arveltu

pieni ojanne jatkui vielä oviaukon kohdalla jonkin matkaa.

5.3. Asumuspainanne 15

Ryhmään 2 kuuluva asumuspainanne 15 sijaitsee kärrytien itäreunassa ja edellisiä noin 1,2 m korkeammalla terassitasolla, ns. kaivausalueella III (liite 14). Tämän perusteella on todettava sen myös olevan alemman rantatason kohteita vanhempi.

Painanne erottuu noin 6,9 x 5,0 m laajana ja lähes 0,5 m syvänä, tasaisen soikeana kuopanteena. Kesällä 1995 oli kaivettu itälänsisuuntainen, metrin levyinen, mutta 8 m² laaja koeoja keskelle painannetta. Kuopanne oli tehty poistamalla korkeintaan pohjalta humuspeite, sillä enimmillään noin 20 cm paksuisen ja puhtaan löydöttömän vallihiekan alla oli jäljellä vanha mustunut humusrantu (n. 1-3 cm). Tämän alla oli vaa-
lea huuhtoutumiskerros ja hieman palanutta hiekkaa muutamine löydöksineen. Ne ovat siten hieman kuopannetta vanhempaa perua.

Vastaava rakenneilmiö ja kerrostuneisuus todettiin koekuopista alueen muissakin painanteissa. Se ei kuitenkaan esiintynyt säännönmukaisena. Mahdollisesti tämä kertoo sitä, että jotkut asumukset kaivettiin rantahiekkaan ja toiset humuspeitteiseen rantavalliin. Turve poistettiin nähtävästi vain kaivanteen alueelta. Valli on saattanut syntyä osittain myös ulkopuolelta luomalla, olihan sillä eristävä vaikutus. Lisäksi merenpinnan vaihtelu ja tuulieroosio ovat muovanneet kotarivien olemusta myöhemmin. Vanha humus vaikutti paikotellen palaneelta, joten sekkin mahdollisuus on olemassa, että väki kulotti asuinlaansa ennen siihen asettumista.

Viimeisissä kaivauksissa kaivausala laajennettiin käsittämään painanteen koko asuinla 13 neliometriä. Löytöaineisto keskittyi yhä selkeästi pohja-alaan.

Kesän 1995 kaivausraportti:

*Tasossa 1 ei ollut paljon palaneita kiviä, mutta liusketta alkoi työntyä hiekasta kaivajien huomaan ja liesikohta erottui hyvin selvänä (T.16-18). Tasossa 2 tuli esiin tiivis ja suoraseinäinen keskusliesi - leveydeltään noin 0,6 m - joka jatkuu kaivamattomaan ala-
alaan (T.19 ja 21). Kolmannessa kerroksessa liesipohja erottui selvästi voimakkaana likamaalaikkuna. Kiviä oli vain yksi tai kaksi kerrosta, mutta kivet olivat voimakkaasti palaneita - toisin kuin painanteessa 4 - joten tulenpito oli tässä kodassa ollut intensiivistä. Liesiseinämien suoruus viittaa kivien täsmälliseen aseteluun tai liesialaa rajaavien puiden käyttöön. Liuskeainesta työstänyt kiviseppä oli istunut nähtävästi liesien länsipuolella, missä oli suuri määrä liuske-iskoksia, mutta vain yksi isohko teelmä oli liesien itäpuolella (T.20). Palanutta luuta löytyi liesistä myös, joten särvintäkin*

oli saatu.

*Sen sijaan kvartsia oli vähän ja maapohjan vahva likaantuminen keskittyi liesikoh-
taan. Tämä lienee seurausta lyhytaikaisesta tai satunnaisesta käytöstä. Merkittävin
löydös on hiotun kourutaltan teräkatkelma (KM 29400:188) keskuslieden reunasta.
Humuksen päälle heitetty - ehkä tiepohjalta alunperin löydetty - liuske-esineen (tuu-
ran?) hiottu katkelma (:184) löytyi kodasta. Lieden ohella rakenteelliset havainnot jäi-
vät tästä koeajasta vähäisiksi.*

Tasossa 1 havaittiin kota-alan keskiosassa, ruutujen 29 ja 32-33 alueella, voimakas tumman likamaan esiintymä, jossa oli hiilenjäänteitä. Tasossa 2 havaittiin palaneiden kivien sikermä pääosin ruuduissa 29-30 ja 33-34. Liesikivet ovat levinneet laajalle alueelle, mutta varsinainen liesi näyttää sijainneen pääosin ruutujen 29 ja 30 alueella ja osittain myös ruuduissa 33-34. Liesiä näyttää alunperin oleen kaksi kodan pitkitäisakselin mukaisesti suoraan pohjalla, sillä kivirapakon välissä oli noin 50 cm leveä lähes kivetön väli (476,50-477,00).

Huomattava liuskekeskitymä havaittiin ruudussa 32. Liuskeen työstöstä havaittiin merkkejä myös ruutujen 30, 33-34 alueella, mikä osaltaan vahvistaa arvioita liesiki-
veyksen leviämisestä ruuduissa 29-30 sijainneen varsinaisen liesialan ulkopuolelle.

Kaivausalan pohjoisosasta ruutujen 36-37 alueelta todettiin likamaa ja hiilikohtia. Näiden perusteella näyttää siltä, että asumuksessa - kuten em. kodassa 6 - on ilmeisesti ollut kaksi liettä. Yksi ruutujen 29-30, 33-34 alueella ja toinen asumuksen pohjoisosassa. Toinen liesi tutkittiin jo kesän 1995 kaivauksissa, lieden pääty ulottuu kuitenkin ruutujen 36-37 alueelle.

Tasossa 3 painanteen pohjoisosasta (ruutu38) havaittiin palaneen hiekan keskittymä, jonka läheltä löydettiin liuske-esineen teelmä. Ruutujen 36 ja 37 rajassa, liedenreunassa havaittiin kova maa-aines. Maa-aines oli sekoittuma hiiltynyttä polttojätettä, mahdollista hylkeenrasvaa ja luuaineista. Tämä kivenkova kerrostuma rajasi samalla lieden N-päätä. Tasolla 1 ja 2 siinä erottui pyöreä "silmäkivi", jolla näyttää olleen tuntematon tekninen funktio liesirakenteessa. Kivi ei ollut kuumuuden haurastama, joten se lienee asetettu paikkaan vasta liesikäytön viimevaiheissa. Varsinaisesta liedestä löytyi runsaasti palanutta luuta.

Kodan eteläosan kaivausalassa havaittiin tasossa 3 runsaita liuske- ja luuesiintymiä ruudussa 26-27 ja 29-31. Erityisesti ruudussa 30 oli voimakas likamaa kohta, josta

löydettiin paljon palanutta luuta. Edellisen itäpuolella ruutujen 30-31 alalla oli yhtenäinen nokimaan alue, jonka seassa oli pitkulaisia hiiltyneen puun, mahdollisten rakennepuiden, jäänteitä. Tästä alasta löydettiin myös runsas liuske-esiintymä.

Ruudussa 26 oli liusketta erityisen runsaasti. Ruudun 27 eteläpäädyssä havaittiin likamaakuopanne, josta löydettiin liusketta ja palanutta luuta. Liesikiveys erottui edelleen selkeänä ruudussa 29. Muutoin maa oli lähes yksinomaan huuhtoutunutta ja sekoittunutta hiekkaa.

Tasossa 4 ruutujen 29-30 liedestä oli jäljellä heikko likamaa alue, liesikiveä ei tässä talossa juurikaan ollut. Sen sijaan ruudun 27 eteläpäädyn (jäte-)kuopanteesta löydettiin palanutta luuta, kvartsia ja vasta museolle tuotuja maanäytteitä puhdistettaessa hiuksia asbestikeramiikasta (todennäköisesti Pöljän tyyppin astiasta, palat ovat koristeettomia). Kaivausalan pohjoisosassa kova hiiltynyt liedenreuna tuli selkeämmin ja laajempaan esille. Sen ympäriltä löydettiin liusketta ja palanutta luuta. Vastaava ilmentymä oli kuitenkin myös liesikiveyksen eteläpäässä. Näitä - oletettavasti kahta - liesiä on käytetty nähdäkseni ruoanvalmistukseen, mutta ehkä myös traanin erottamiseen, siksi paljon hiili- ja hiekkapaakut olivat kovettuneet.

5.3. Jätekuoppa (ruudut 39-41)

Asumuspainanne 15:n pohjoispuolella, noin kuuden metrin päässä, oleva parimetriäinen ja arviolta 15 cm syvä kuopanne tutkittiin työnimellä "jätekuoppa". Alueella on kymmenittäin vastaavia pieniä anomalioita, joista muutamat lienevät jäte-toiset ns. keittokuoppia, ehkäpä muutakin. Tavalliseen tapaan kuopan keskitse tehdyssä 70 cm:n levyisessä koejassa (pit. 2,5 m) oli keskellä syvälle kulkeva ja suppilomaisesti kapeneva huuhtoutumiskerros, laidoilla pitelemätöntä hiekkaa. Kuopassa oli muutamia palaneita kiviä, muttei mitään selkeää tulenpidon merkkejä, kuten palanutta hiekkaa tai hiiltäkään erityisen paljon. Tätä maahan kaivettua onkaloa ei voi pitää keittokuoppana.

Löydöistä päätellen alkuperäinen arvio jätekuopasta on käsitykseni mukaan osuvin. Pintakerroksessa, heti humuksen alla olleen huuhtoutuneen hiekan seassa oli varsin paljon kvartsia ja sitä löytyi syvemmälle kaivettaessa pieneltä alalta lopulta 919 iskosta ja 26 esinettä, kun koko asumuspainanteessa kvartsia oli alle puolet tuosta määrästä. Samoin liusketta oli kuoppaan piilotettu huomattavan paljon. Ylimpänä oli pystyyn viskattu liusketanko - esineen teelmäksi arvioitava kappale. On ilmeistä, että asujamisto on yleensäkin ollut "siisteysintoista" ja kuopannut etenkin terävät kvartsisärmät jal-

kojaan haavoittamasta pieniin jätekuoppiin ympäri aluetta. Löydöksiä onkin muuten lähinnä liesien lähistöillä niin kodassa kuin sen ulkopuolellakin. Kaikki spottimaisina työskentelyn muistoina.

Kuopassa oli lisäksi hieman palamatonta luuainesta, josta valtaosahajosi haperuut-taan kohtaa kaivettaessa. Luitakin oli paikkaan siivottu. Ilmeisesti kuoppaan oli kaa-dettu hieman punamultaakin, sillä siinä erottui noin 8 cm laaja punamultalaikku. Oudohkoa on, että niin monet kvartsiesineet ovat kuoppaan päätyneet. Syytä voi vain arvella, eikä arkeologien tavaomainen "uhrikuoppafunktio" -selitysmalli vaikuta erityi-sen luontevalta. Funktio lienee puhtaasti jätteiden siivoaminen asuinpaikalta.

6. Löydöt

Kaivausaloilta saatiin talteen 311 alanumeroa eli noin 7 löytönumeroa kaivettua ne-liömetriä kohti (kokonaisala 40,5 m²). Varsin pieneen määrään vaikutti luonnollisesti asuinpaikan käyttöajankohta ja -intensiteetti, käytetyn alueen laajuus, maannousu sekä harjoitetut askareet. Löytöjä on tämänkin kaivauksen perusteella arvioiden eni-ten kotasijojen pohja-aloissa, etenkin liesikohdissa ja niiden reunoissa. Ulkopuolen kangasalaa kaivettaessa ei kesällä 1995 kohdattu paljon löydöksiä. Kiven sepintä on ilmeisesti haluttu tehdä valo- ja lämpölähteen ääressä. Tätä voi pitää epäsuorana viit-teenä pääosin kylmän ja pimeän vuorokauden- sekä vuodenajan oleskelusta ja aska-reista. Palanut luu keskittyy lähes kokonaan liesiin - muutenhan se ei olisi palanutta! Kuitenkin myös palamatonta luuta löytyy, etenkin syvältä kotavallien alta ja reunoista. Aines vaikuttaa pääosin hylkeen luulta, mutta myös kalan nikamia ja ruotoja löytyi. Meren läheisyys on luuainemääritysten nojalla selviö.

jätekuopan ohella liuskeainesta oli eniten asumuspainanteen 15 keskuslieden poh-joispäässä (ruudut 046, 36, 37) ja sen kaakkoisreunassa (ruutu 30) sekä eteläpäässä (ruudut 44, 64). Vuonna 1995 merkittävimmät löydökset olivat eheä tuura (KM 29400:138) painanteen 6 pohjalta ja sen liedestä löytynyt liuskenuolen katkelma (:96). Myös kesällä 1996 löydettiin varsin eheä tuurankärki kodan 6 pohjoisvallin profiilista (KM 29614:86). Lähes samassa kohdassa oli myös jäänteitä jonkinlaisesta jäte-kuopasta (syv. 52 cm) kaksinkertaisine humustasoinen. Valli oli luotu vanhan humuk-sen päälle. Kuopan pohjalla oli paljon kvartsia, palamatonta luuta ja hieman palaneita kiviä. Kärjestään katkennut tuura (KM 29614:266) oli myös kodan 15 pohjoispäässä.

Kodan 6 alasta löytyi neljä liuske-esineen katkelmaa (KM 29614:28, 29, 90, 91) sekä teelmän katkelma (:38). Liuskeainesta oli vähän ja se kohdentui keskuslieden etelä-

päähän, hieman ovisuuhun ja loput pohja-alan pohjoispäähän. Palaneen luun jakauma vastaa melko tarkasti liuskelöydöstöä (liite 18). Kvartsia oli tässä kodassa työstetty liusketta enemmän ja se jakautui tasaisemmin yli alan. Kuitenkin kolmeen kohtaan oli kertynyt runsaasti kvartsia (ruudut 038, 19, 23). Jälkimmäiset ruudut ovat pohjoispään jätekuopasta, joten tässäkin kodassa vaikutti siisti emäntä.

Kodan 15 löydöissä oli siis edellisestä poiketen vähän kvartsia ja paljon liusketta. Palanut ja palamaton luuaines oli kummassakin varsin yhtäläistä niin määrän kuin laadunkin suhteen (liitteet 18 ja 29). Kodan 15 merkittävin anti oli eteläpäästä löydetty neljä asbestikeramiikan koristelematonta sirua (KM 29614:150 ja 166). Kuten edellä on todettu, se lienee Pöljän keramiikkaa.

Löydöt talletettiin perinteisellä ruututarkkuudella (= m²), sillä käytettävissä ei ollut johtajan ja apulaisen ohella ammattitaitoista arkeologista henkilökuntaa, eikä piirtämis- ja mittaustoimilta täydelliseen löytökartoitukseen ollut mahdollisuutta. Keskeiset löydöt ja löytökeskittymät kuitenkin talletettiin mittatarkasti. Myös vähäisiä punamullan käytön jälkiä löytyi asumuspainanteen 6 vallista ja kärrytien koeruudusta (KM 29400:69, :170). Kaivauskerrokset pyrittiin pitämään 5 cm vahvoina, jolloin kaivetun kerrostuman kokonaisvahvuus jäi pääosin alle 25 cm:n.

7. Ajoitus

Kohteen olisi tullut ajoittua korkeustasonsa noin 52 m mpy. mukaisesti likimain samaan aikaan kuin mm. Louepalossa oleva radiohiiliajoitettu paikka (Hel-2731, 4410+-120) Tervola 70 Asutus Leinonen eli kalibroituuna aikaan noin 3000 eKr. (ks. Kotivuori 1993:156). Perinteisen ajoituksen mukaan on kysymyksessä ajankohta noin 2600 eKr., joka on pääteltävissä maannousukehityksestä (ibidem:158). Aivan näin ei kuitenkaan käynyt, vaan ajoitettu hiilinäyte painanteesta 6 osoittautui 600 vuotta nuoremaksi. Virhelähteen syytä ei tunneta. Saattaa tosin olla, että Louepalon näyte on "liian vanha" keloopun käytön tms. syyn vuoksi.

Kodansijasta 6 kesällä 1995 otettu radiohiilinäyte ajoitettiin Varhain pohjoisessa -hankkeen yhteydessä Helsingin yliopiston ajoituslaboratoriossa, josta 19.7.1996 saatu tulos (Hel-3830, 3890+-90) on kalibroituuna sigman tarkkuudella 2458 (2455,2416,2405) 2397 cal. BC (Stuiver & Becker 1986). Näyte oli puuhiiltä, kodan 6 sisältä (167,90/481,00) tasolta 5, jonka korkeus oli 52,02 m mpy. Tällä korkeustasolla ajoituksen perusteella siis oleskeltiin vuoden 2400 vaiheilla eKr.

8. Yhteenveto

Kesän 1996 kaivauksissa Tervolan Kauvonkankaan Kankaanjängällä laajennettiin edellisenä kesänä aloitettujen kivikautisten asuinpainanteiden tutkimuksia. Kaksi viikkoa kestäneiden kaivausten aikana tutkittiin loput asuinpainanteiden 6 ja 15 alasta. Näiden lisäksi tutkittiin yksi asuinpainanteen erilliskuoppa, joka osoittautui jätekuoppaksi.

Loytoaineisto on hyvin samanlaista kuin kesällä 1995 löydetty materiaali. Löydetty materiaali koostui etupaassa kvartsi- ja liuske-esineiden tyostojätteistä, esinekatkelmista ja -teelmistä. Palaneen luun lisäksi löydettiin myös palamatonta luuta. Asuinpainanne 15:sta löydettiin lisäksi asbestikeramiikan murusia.

Asumusten rakenteellisissa tarkasteluissa vahvistuivat näkemykset tuohieristeisestä, paaluin tuetusta rakenteesta, suorakaiteisesta pohja-alasta ja laajoista liesirakenteista. Liesiä näyttäisi olleen kaksi kummankin tutkitun kodanpohja-alassa, Kodass 6 oli lisäksi jonkinlainen kuoppaliesi. Väki on siistinyt ympäristöä ja kaivanut joutoainesta kodanpohjien ja -liepeiden maaperään.

Kankaanjängän asuinpaikan kaivaustoimien tuloksena voitiin tehdä epäamättömiä havaintoja kodansijojen (yl. asumuspainanteiden) liesistä ja muista rakenteellisista näkökohdista, joista tärkeimpinä voi pitää ilmavirtausta edistävän kanavan sekä ovikohdan havaitsemista. Tukirakenteen ja eristeaineuksen toteaminen puolestaan kertoo, että kyseessä tuskin on Vuollerimin ehdotelman kaltainen nahkakatteinen rakenne. Lähimmäksi oikeaa rakennetta tultaneen puista, risupunoksista ja tuohieristeista kotamallia hahmotettaessa. Puhuminen talosta ei myöskään tässä yhteydessä vielä liene paikallaan, vaikka pohja-alassa on nähtävissä suorakulmaisuuutta. Talomainen kotarakenne sattoi kylläkin ilmaantua Kemijokivarteen jo kivikauden lopulla tai viimeistään varhaismetallikauden aikana. Sellaisia rakenteita saattoi esiintyä myös Tervolassa, mutta nämä painanteet - ja yli 9/10 kunnan muista kodansijoista - eivät kuuluvat siihen ryhmään.

Oliko sitten päällimmäisenä katteena nahka vai turve? Ovivaatteena lienee ainakin liehunut vuota. Erilaisia keilakotia varmasti pystytettiin nahkapäällysteisinä syys- ja kesäkauden tarpeisiin. Kaivettu asumus sisältää ajatuksen hyvästä alareunan eristävyydestä ja "maalämmön" etujen hyväksikäytöstä. Sen sijaan nahka on kaksinkertaisenakin varsin keveä ratkaisu. Turve on puolestaan aina saatavilla oleva ja hyvän lämpöarvon omaava eriste, jota boreaalisen metsävyöhykkeen suomalais-ugrilaiset

kansat ovat "maasaunoissaan" ymmärtäneet käyttää, samoin lappalaiset kammeissaan. Toisin kuin joskus väitetään, siitä ei välttämättä jää havaittavia jälkiä tuhansien vuosien päähän, vaan kaikki maan pintaan jäänyt orgaaninen aines maatuu tuossa ajassa - turvekin syntysijaltaan siirrettynä. Merkittävä lisäeriste muodostuu kodan päälle kerrostuneesta lumesta. Pysyäkseen kodan päällä se edellyttää optimaalista katon kaltevuutta.

Rovaniemellä 30. kesäkuuta 1998

Hannu Kotivuori

Arkeologi

Lapin maakuntamuseo

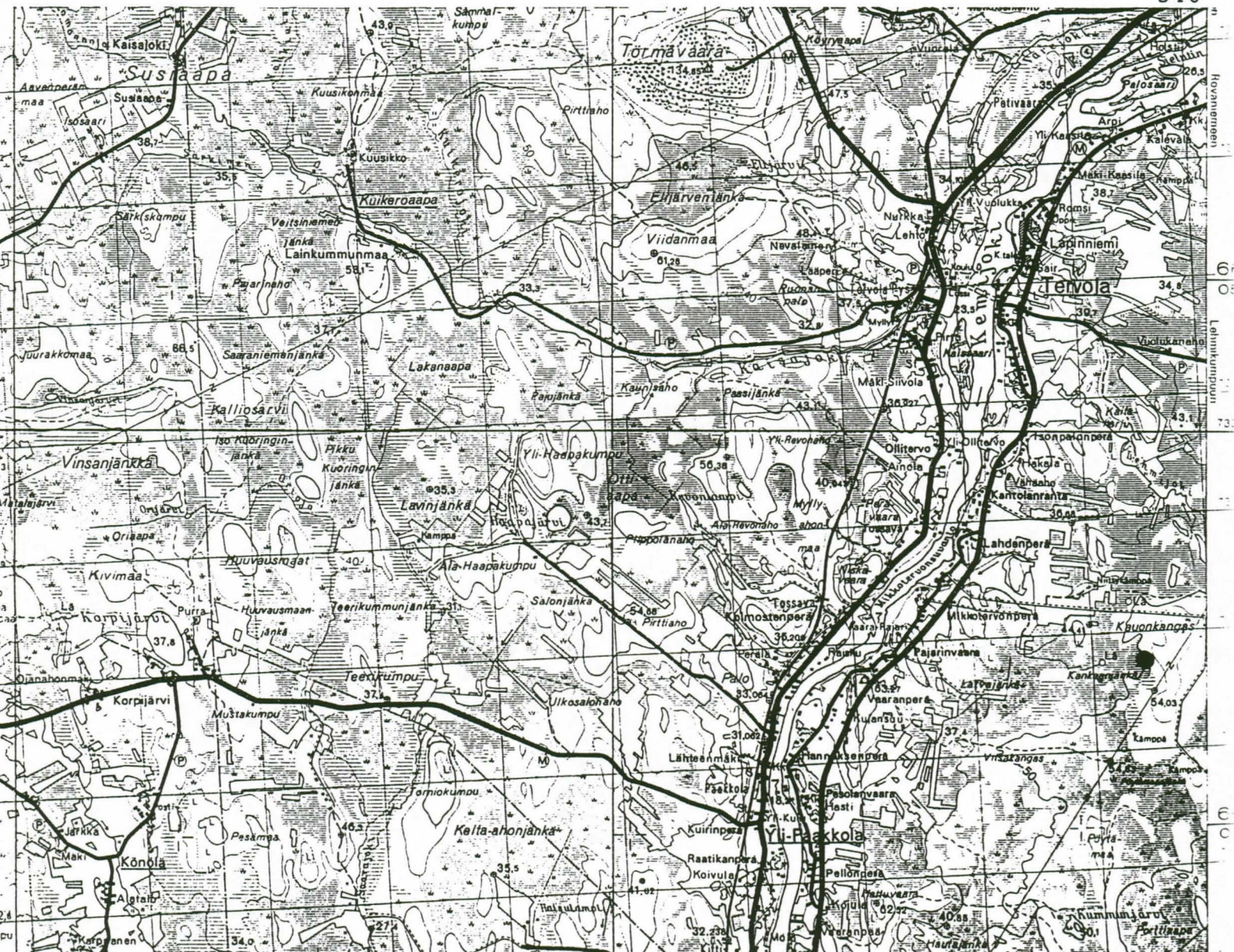
Pohjoisranta 4, 96200 Rovaniemi

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

H. Kotivuori 1995 - 1996

Topografikarttaote 1:100 000, N:o 2542 + 2524 KARUNKI

540

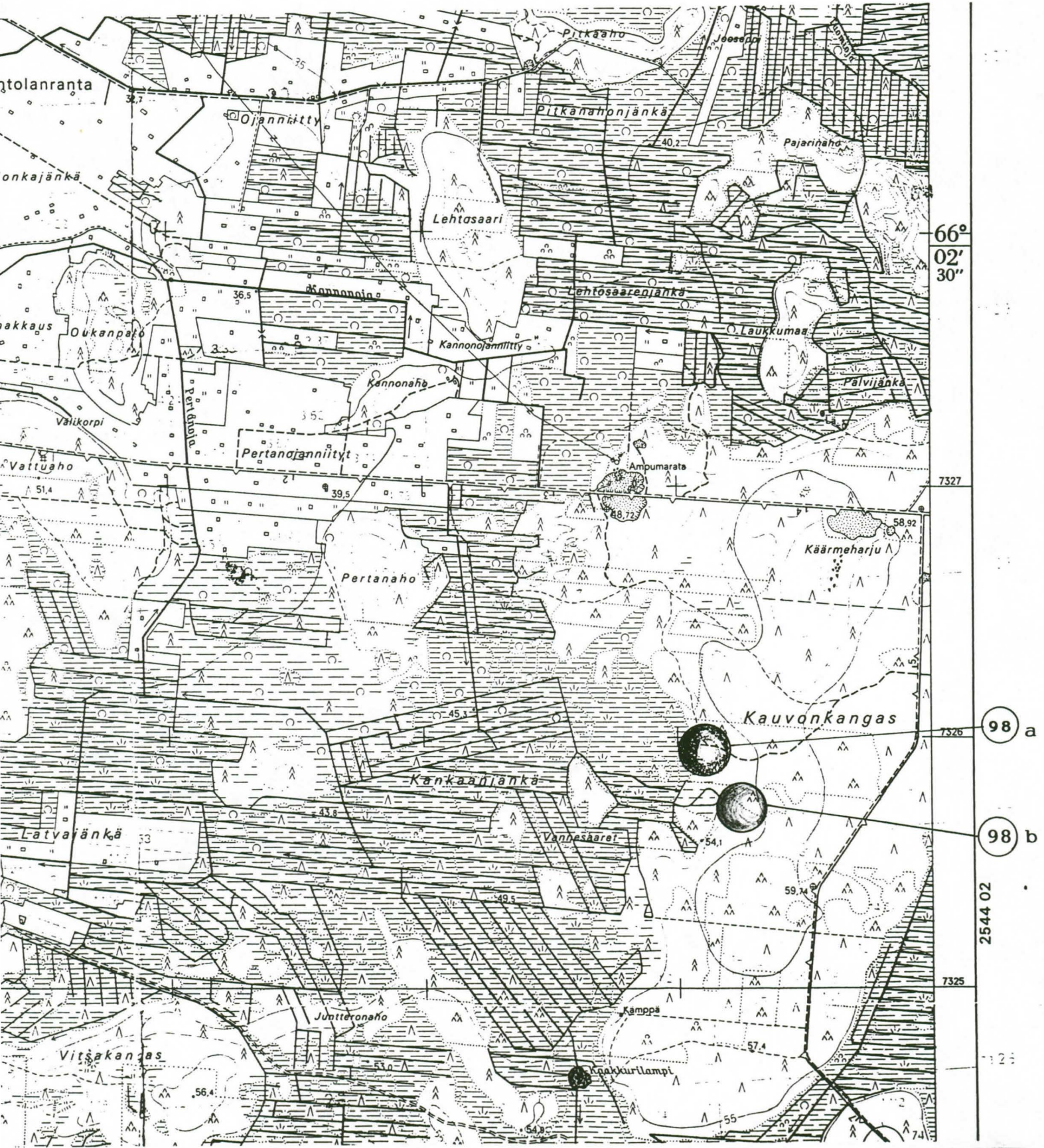

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä (alue a)

H. Kotivuori 1995, kivikautisen asuinpaikan kaivaus
1996, lisäkaivaus

Pk. 2542 11 Ylipaakkola

2540

98 a

98 b

2544 02

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä (alue a)

H. Kotivuori 1995 - 1996

Yleiskartta (pienennös)

Piirt. H. Kotivuori

• palaneita kiviä

▨ kaivaus 1995

■ kaivaus 1996

KP 1 = 54,22 m mpy. (maakivi)

KP 2 = 52,71 m mpy. (irtokivi)

Asumuspainanteet 1 - 45

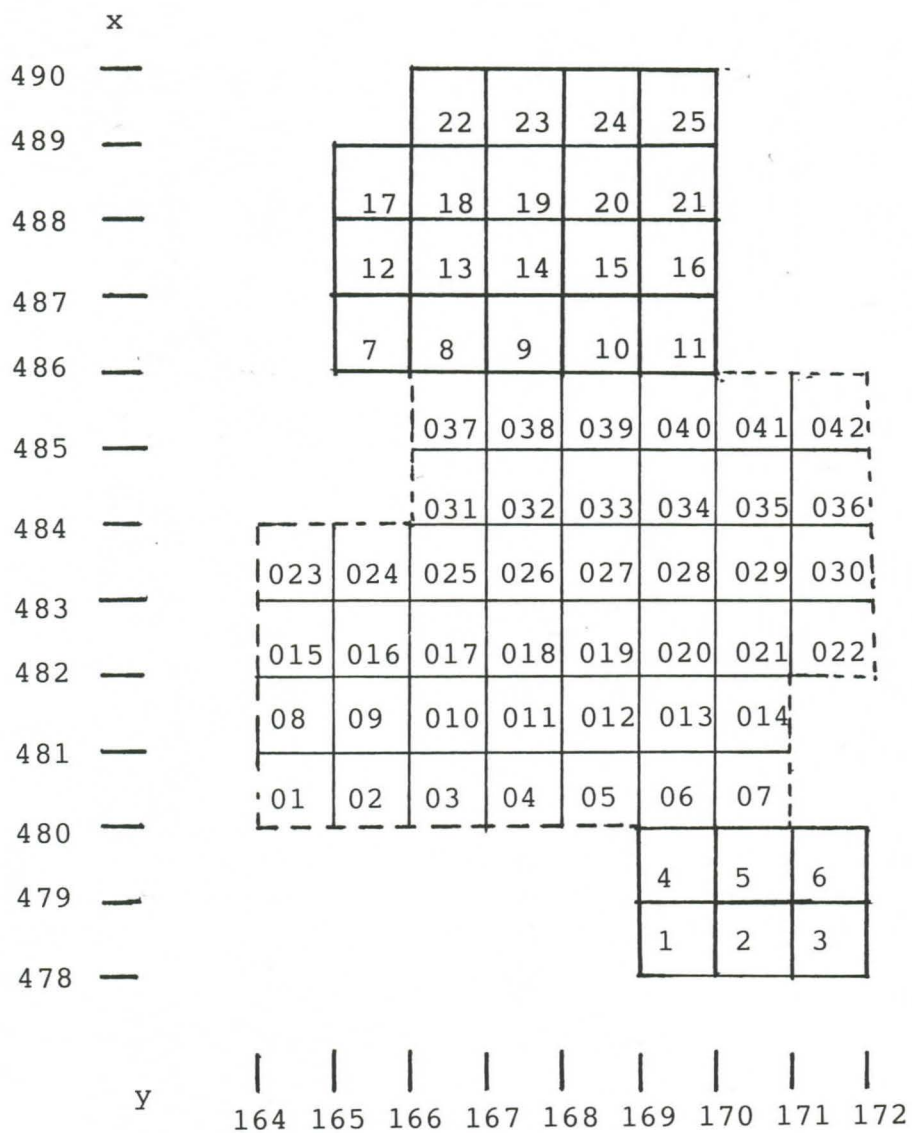

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 6. Ruutunumerot.

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara.

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6

Pinta- ja pohjaluvut

Piirt. Hannu Kotivuori

Mk. 1:20

X
490

52.36

+

52.32

+

52.52

+

+

+

+

+

+

488 + 52.36

52.16

+

52.16

+

52.34

+ 52.38

+

+

52.02

+

+

486 + 52.41

52.14

52.22

52.23

52.14

52.23

Y

166

168

170

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 1/2

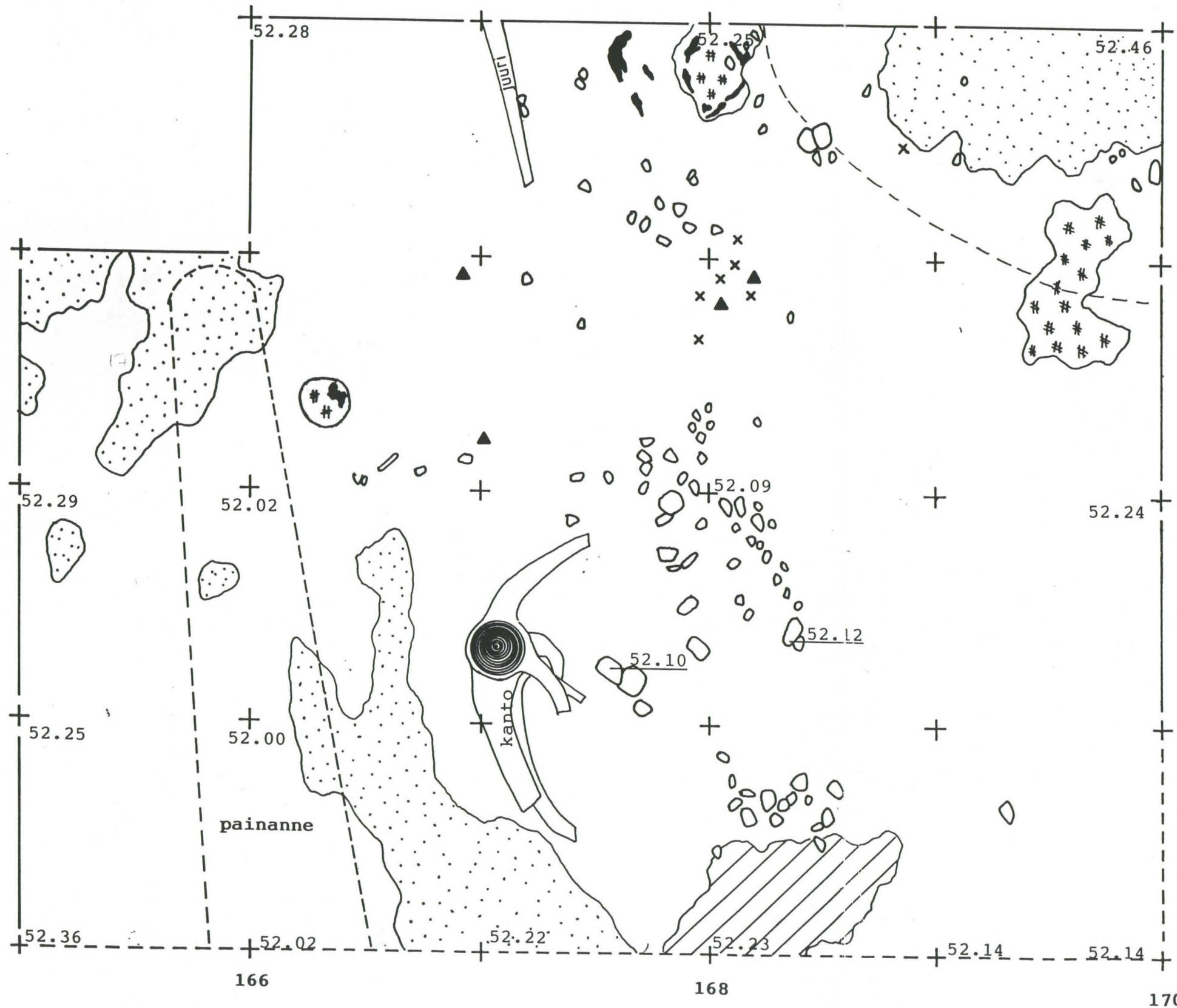
Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

490

488

486

- likamaa
- hiili, nokimaa
- huuhtoutunut maa
- puhdas hiekka
- vahva hiili
- liusketta
- kvartssia
- kivi

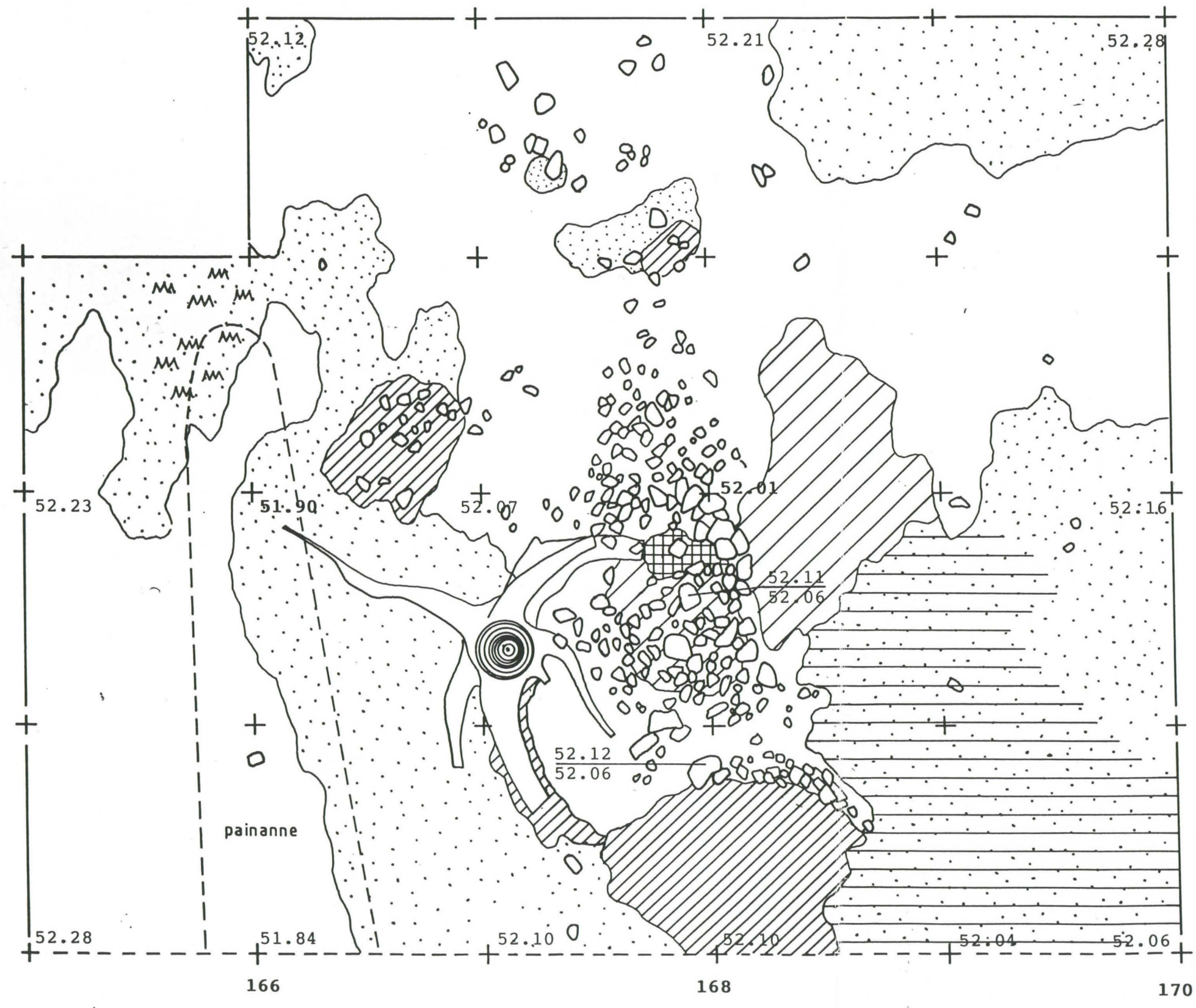

TERVOLA 98 Kawonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asumuspainanne 6, taso 3
 Mk. 1:20
 Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

490

488

486

- palanut hiekka
- tumma likamaa
- likamaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut maa
- rautahiekka
- kivi
- sekoittunut hiekka / vallihiiekka

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 6, taso 4

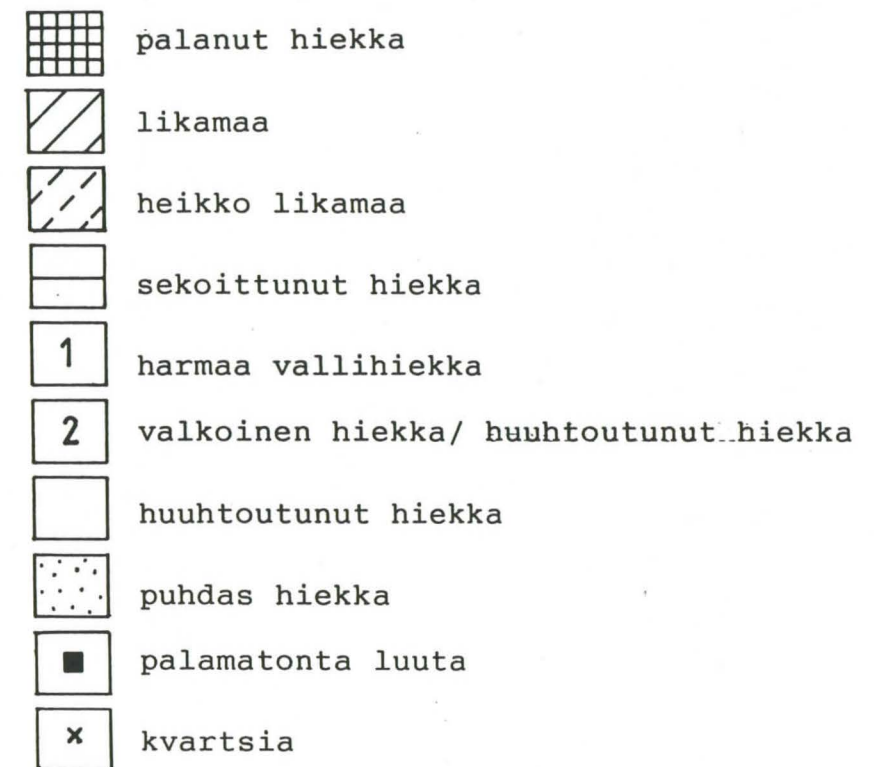
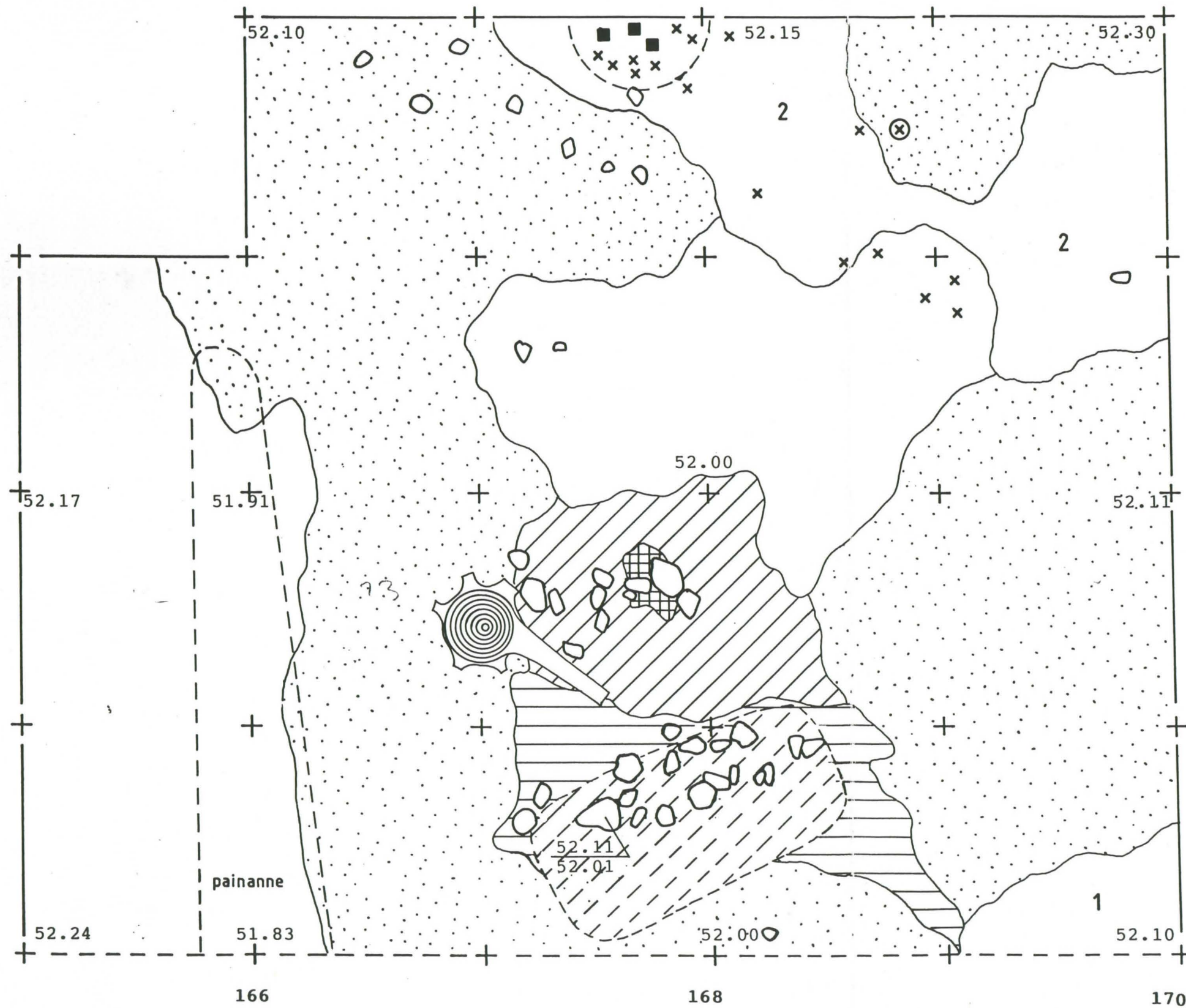
Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

490

488

486

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

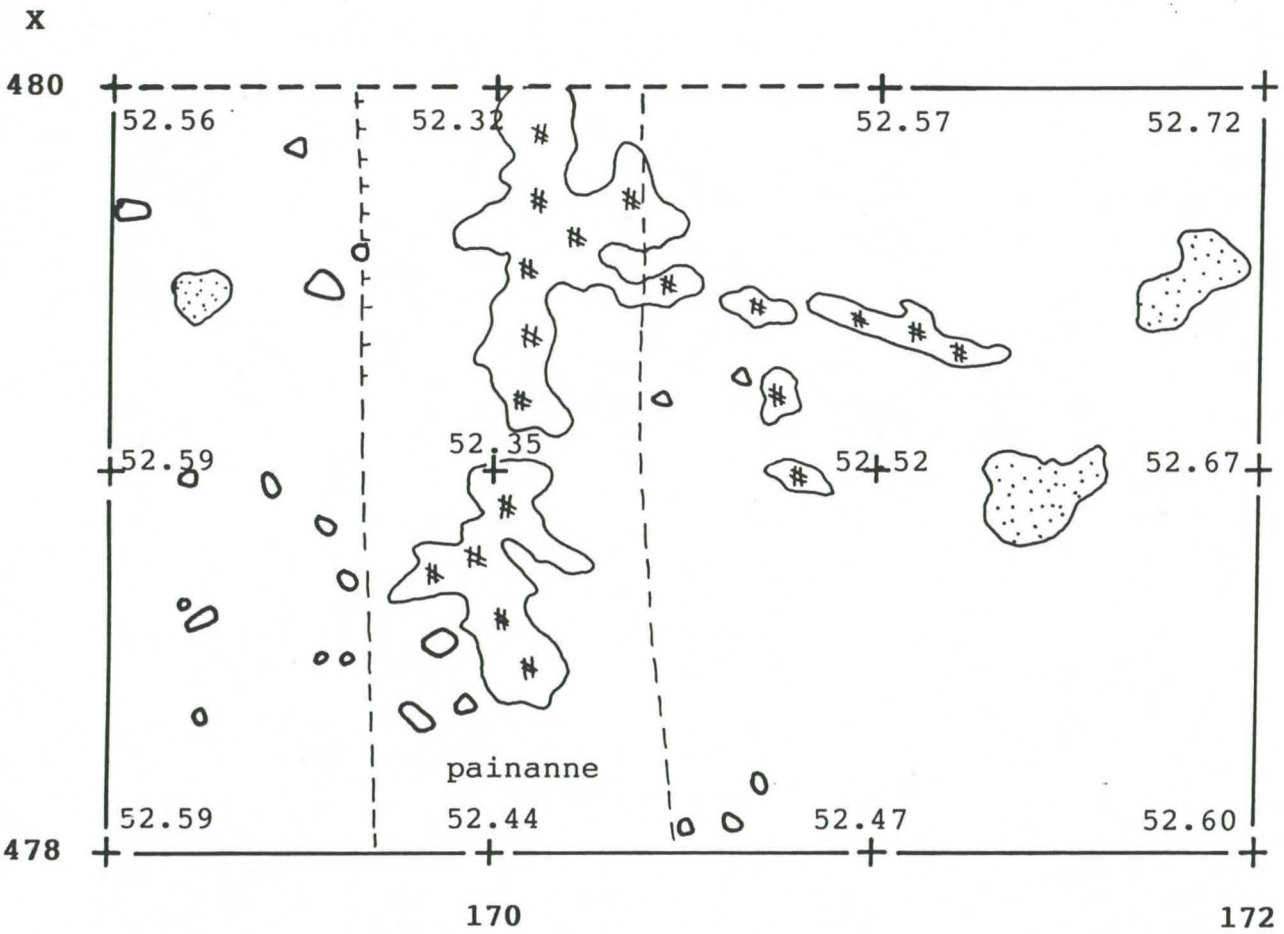
Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 0

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- hiili / nokimaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut hiekka
- painanteen rajat
- kivi

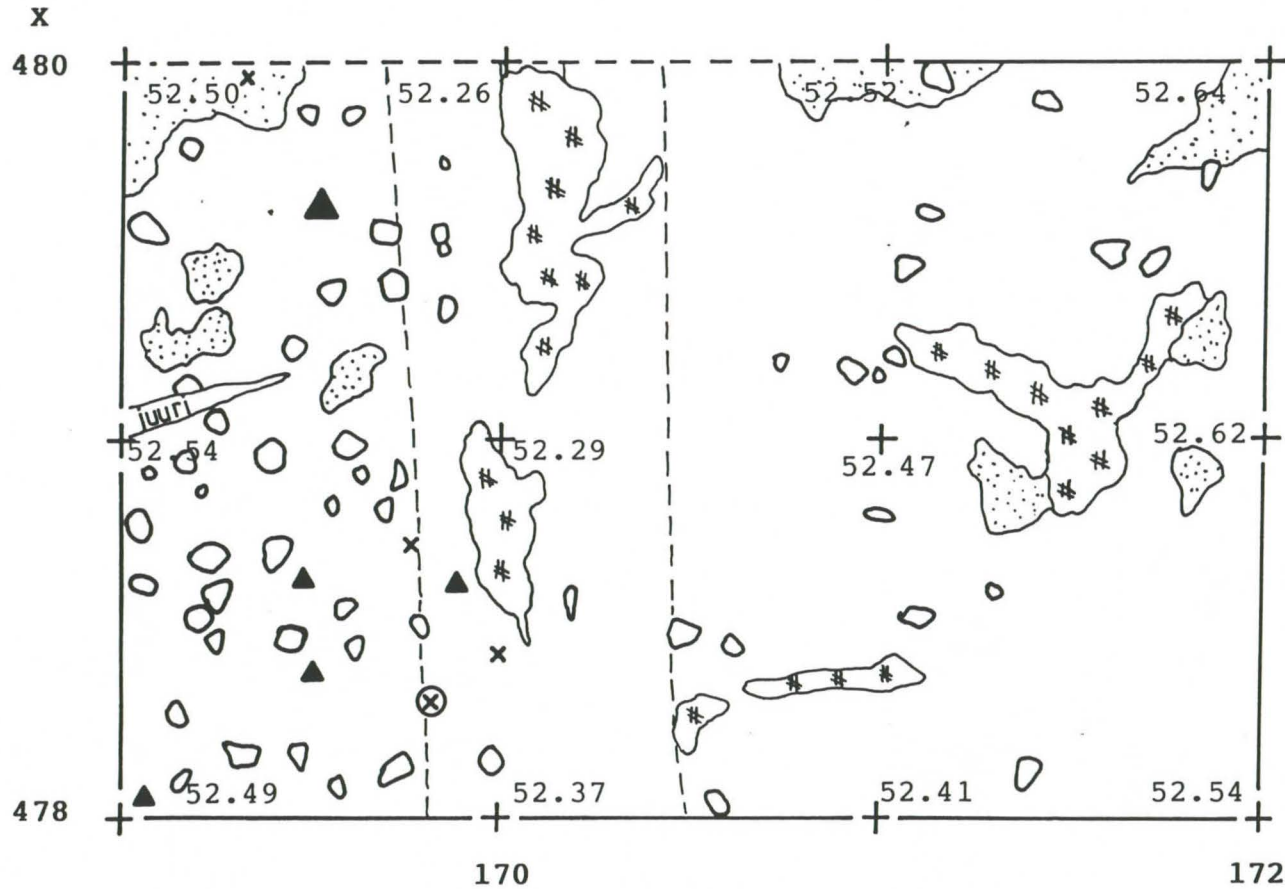
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 1

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- # # hiili / nokimaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut hiekka
- - - painanteen rajat
- ⊗ kvartsiesine
- x kvartsia
- ▲ liusketta
- kivi

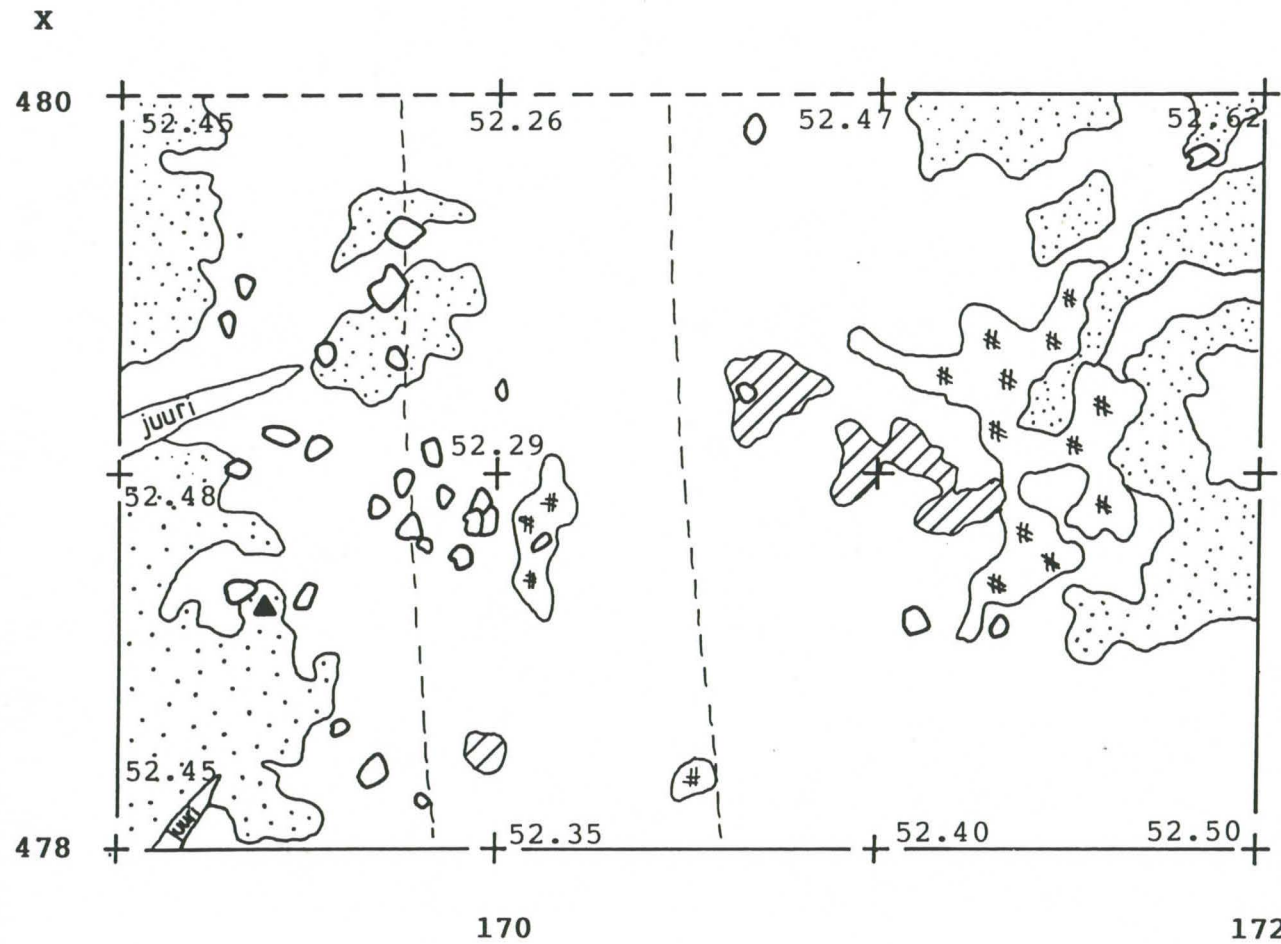
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

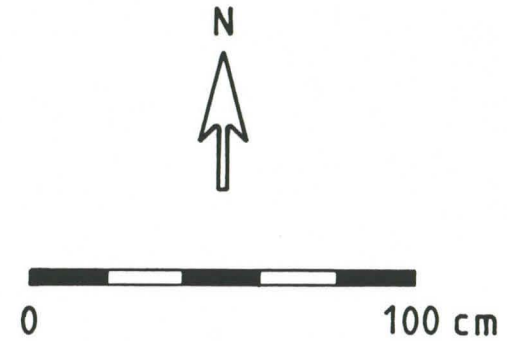
Asumuspainanne 6, taso 2

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- likamaa
- hiili / nokimaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut hiekka
- painanteen rajat
- liusketta
- kivi

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

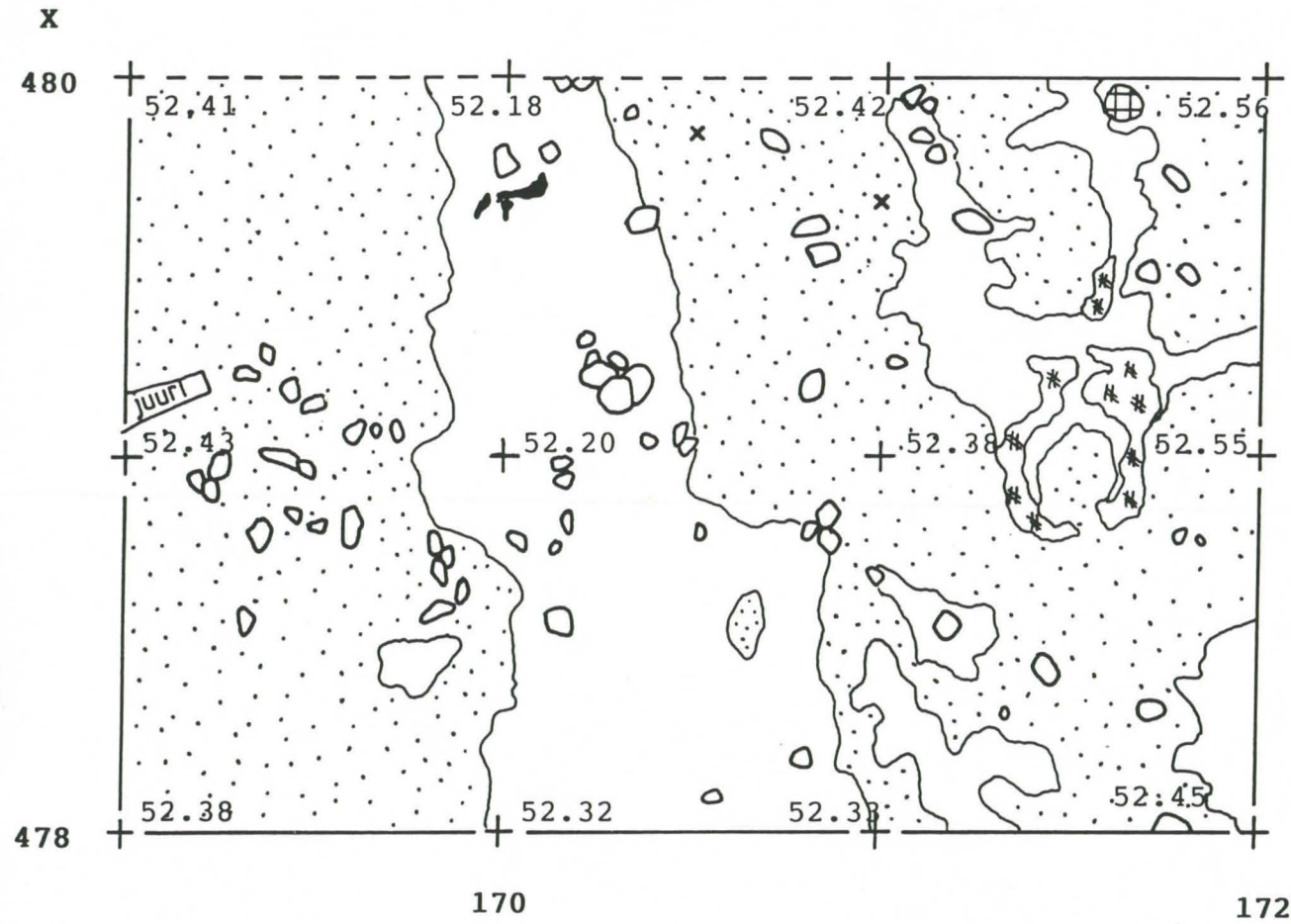
Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 3

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori

- palanut hiekka
- hiili / nokimaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut hiekka
- hiiltynyt puu
- kvartssia
- kivi

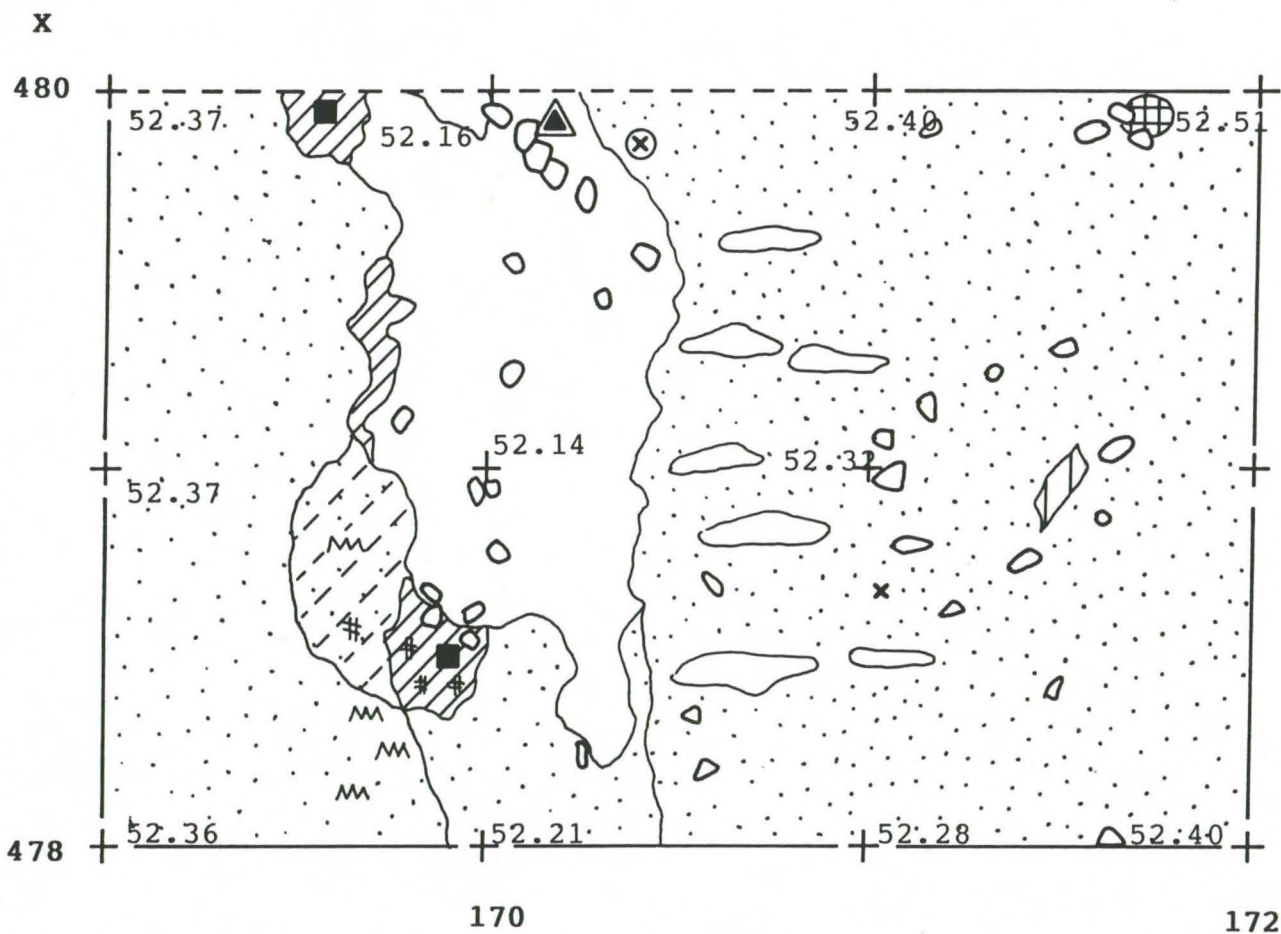
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 4

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori.

- ## hiili / nokimaa
- grid palanut hiekka
- diagonal lines likamaa
- dashed lines heikko likamaa
- dots puhdas hiekka
- empty box huuhtoutunut hiekka
- triangle liuske-esine
- x kvartsia
- square palanutta luuta
- m rautahiekka
- circle kivi

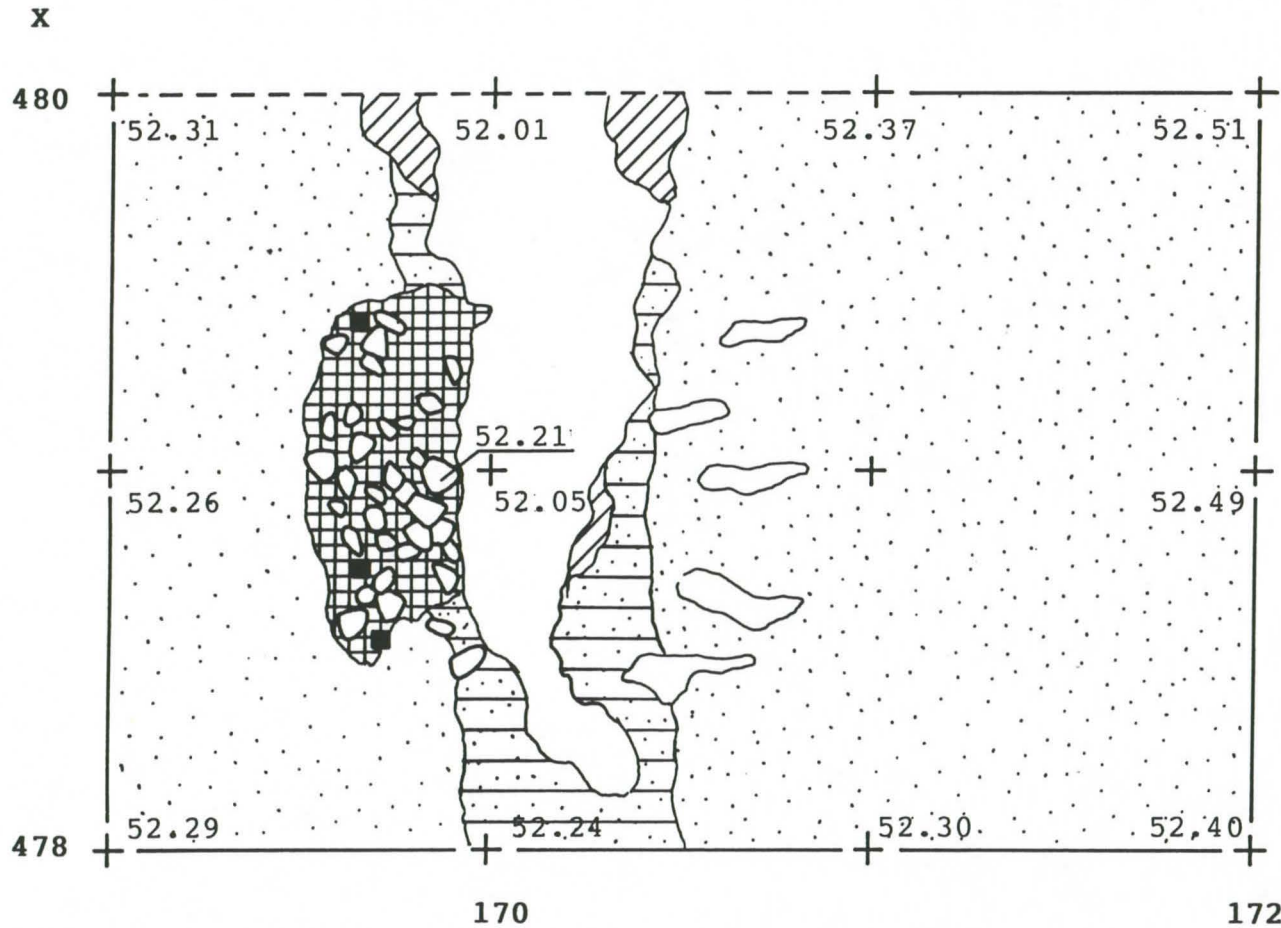
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 6, taso 5

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori

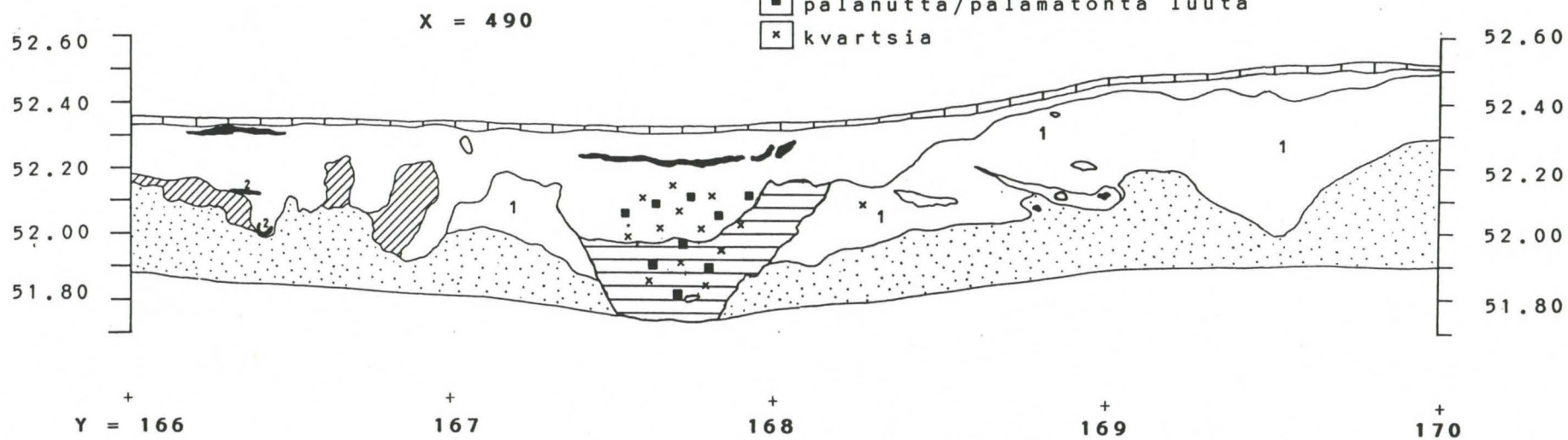
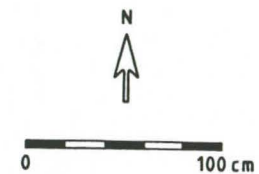

- palanut hiekka
- likamaa
- sekoittunut hiekka
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut hiekka
- palanutta luuta
- kivi

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asuinpainanne 6, N-reuna
 Profiilikartta 490/166-170
 Mk. 1:20
 Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- humus
- likamaa
- maatunut humus / hiili
- hiiltynyt puu
- sekoittunut hiekka
- vallihiekka, karkea
- huuhtoutunut hiekka
- puhdas hiekka
- palanutta/palamatonta luuta
- kvartsia

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

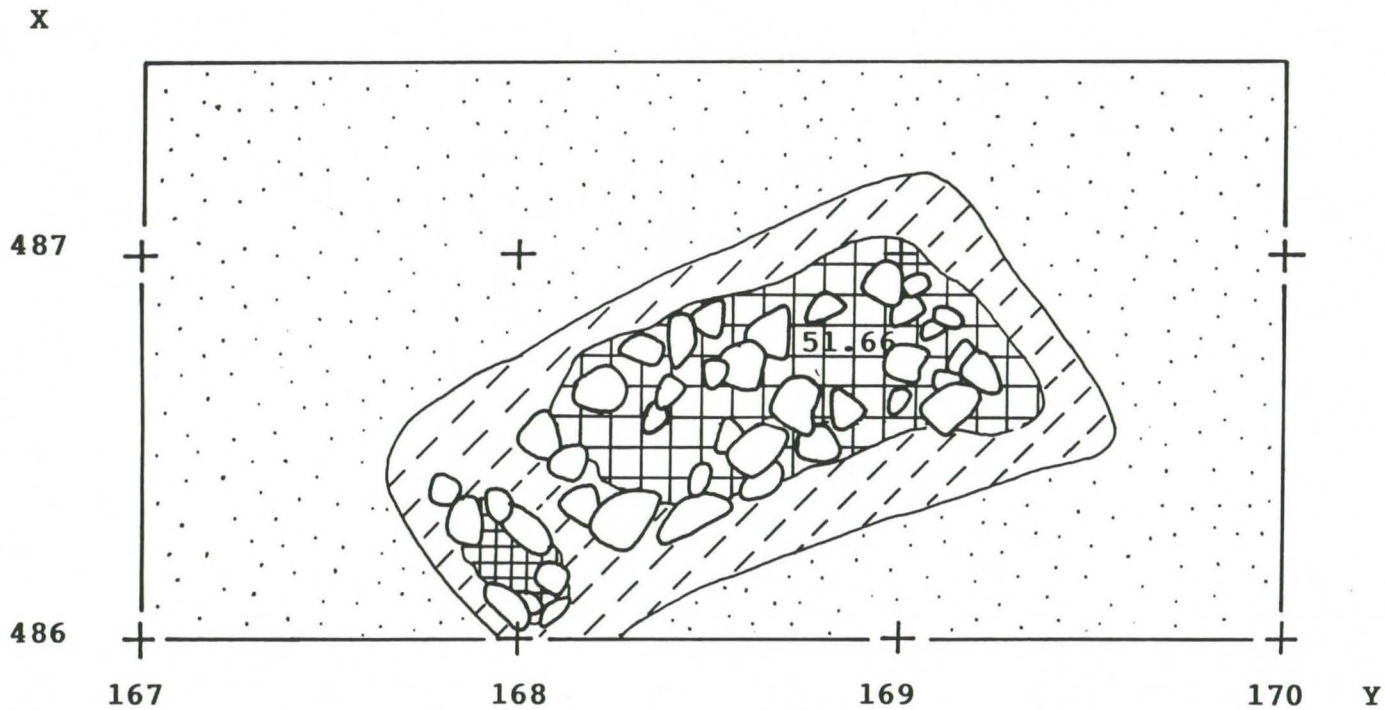
Asuinpainanne 6, taso 5

Yksityiskohtakartta 486/167-169

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori

- palanut hiekka
- heikko palanut hiekka
- heikko likamaa
- puhdas hiekka
- kivi

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

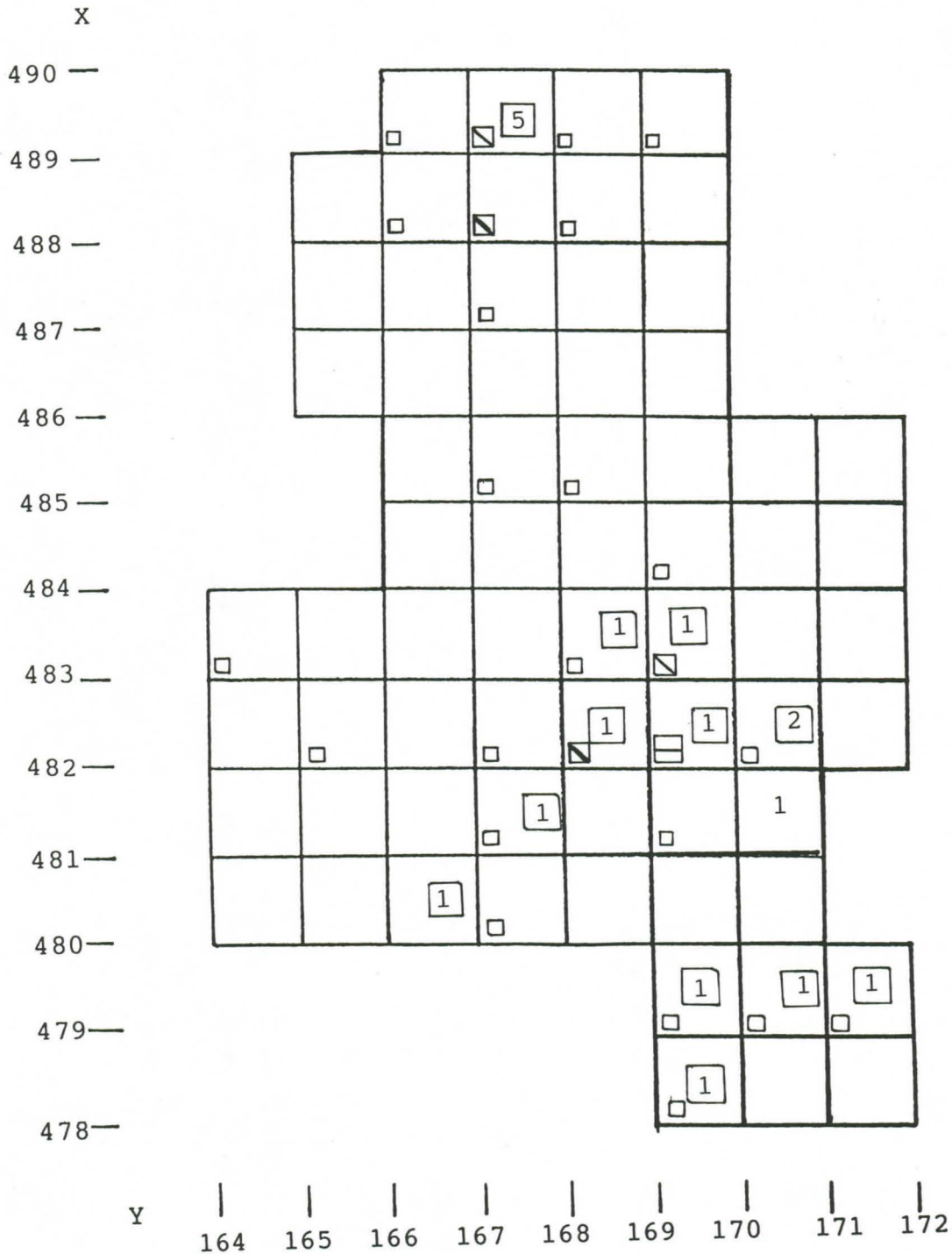
Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 6. Liuskeiskokset, -esineet, esineiden katkelmat, teelmät.

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

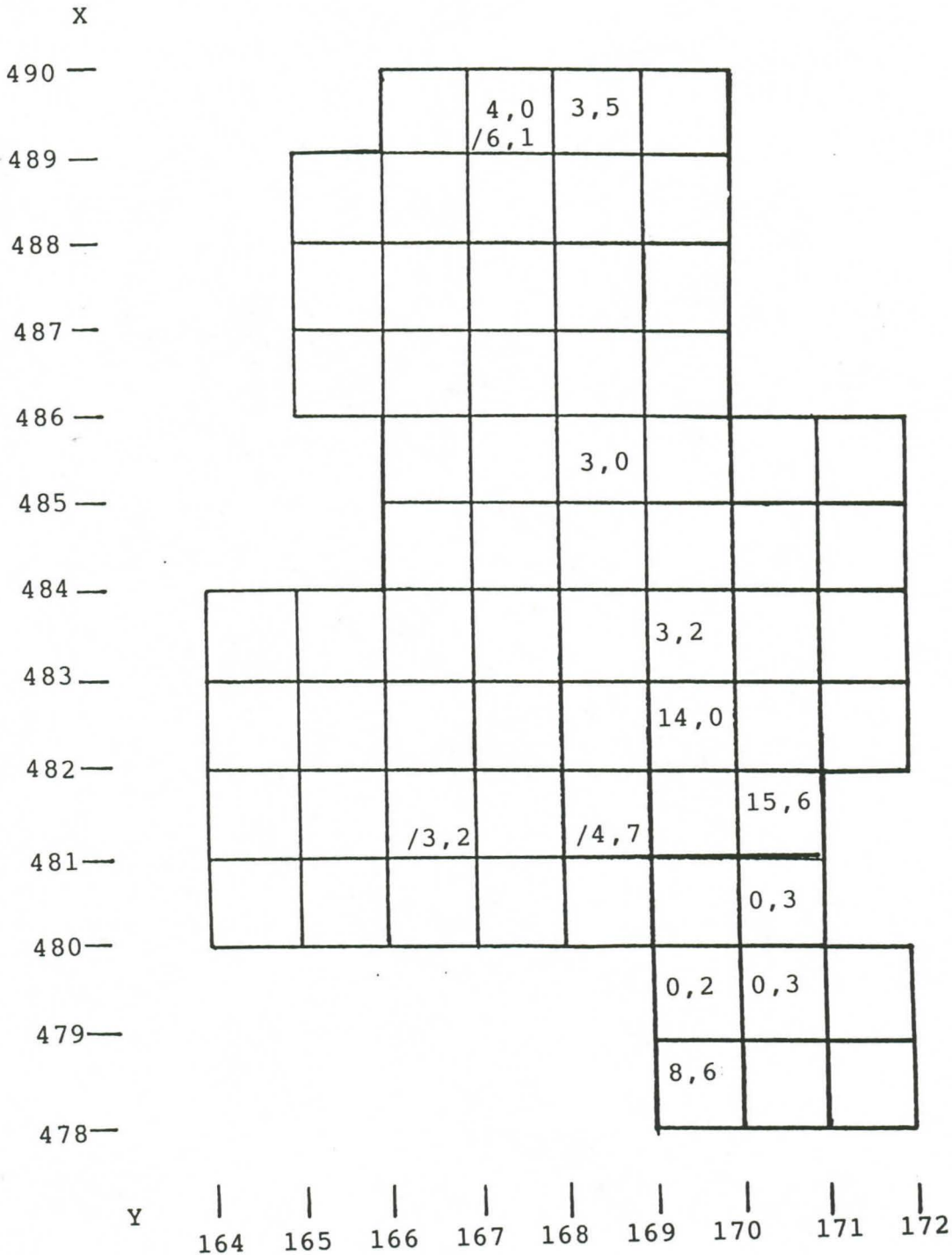
-liuskeiskokset lkm.; □ 1-10 ▣ 11-20 ▨ 52

-liuske-esineet, esineiden katkelmat, -teelmät lkm.: □ 2

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asuinpainanne 6. Luuaineisto.
 Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

-palanut luu g. 2,1
 -palamaton luu g. /3,0

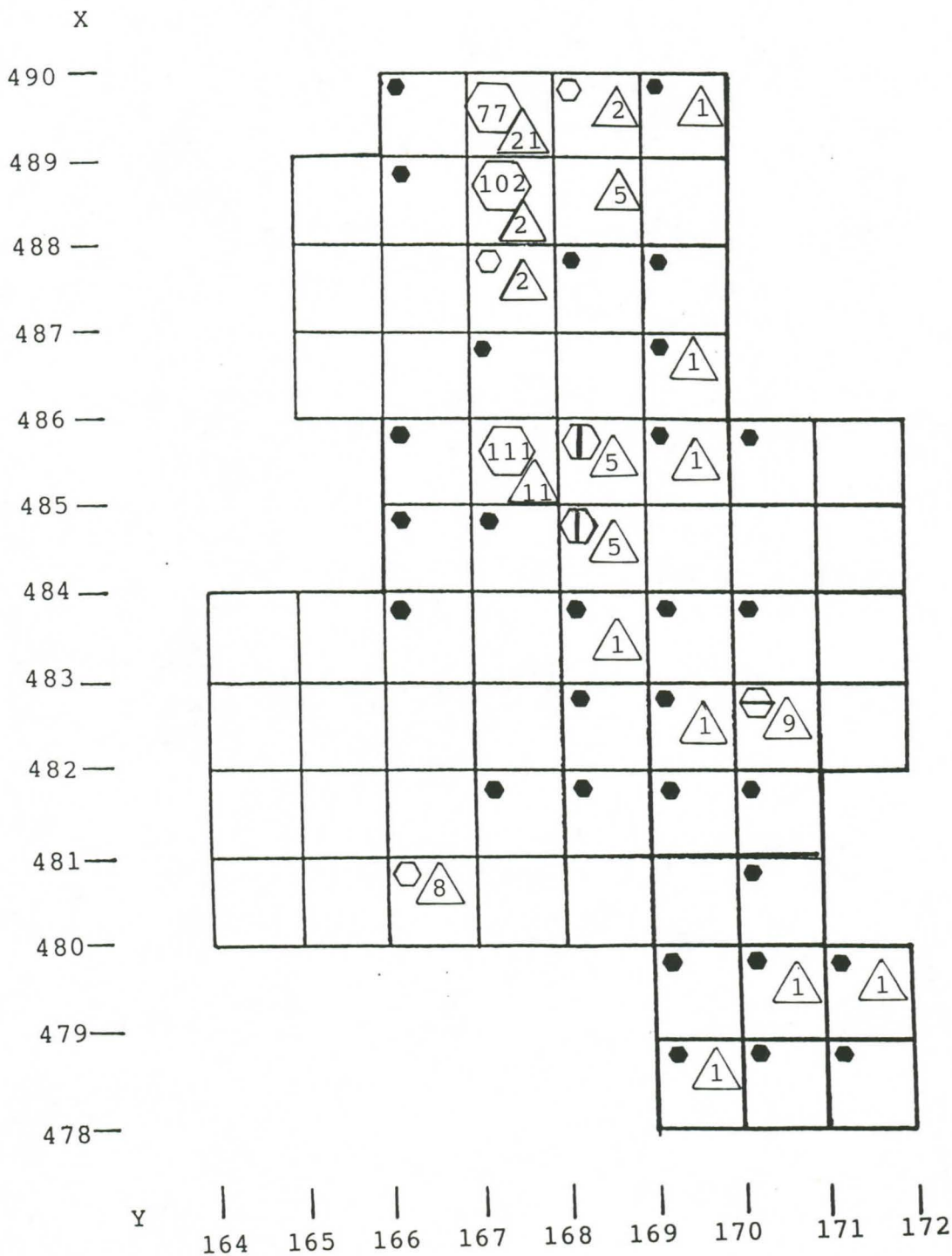

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asuinpainanne 6. Kvartsi-iskokset ja -esineet
 Piirt. Rauno Vaara

-kvartsi-iskokset lkm: ● 1-10 ○ 11-20 ◐ 21-30 ◑ 31-50

51-

-kvartsiesineet, kvartsiesineiden katkelmat: ▲ 4

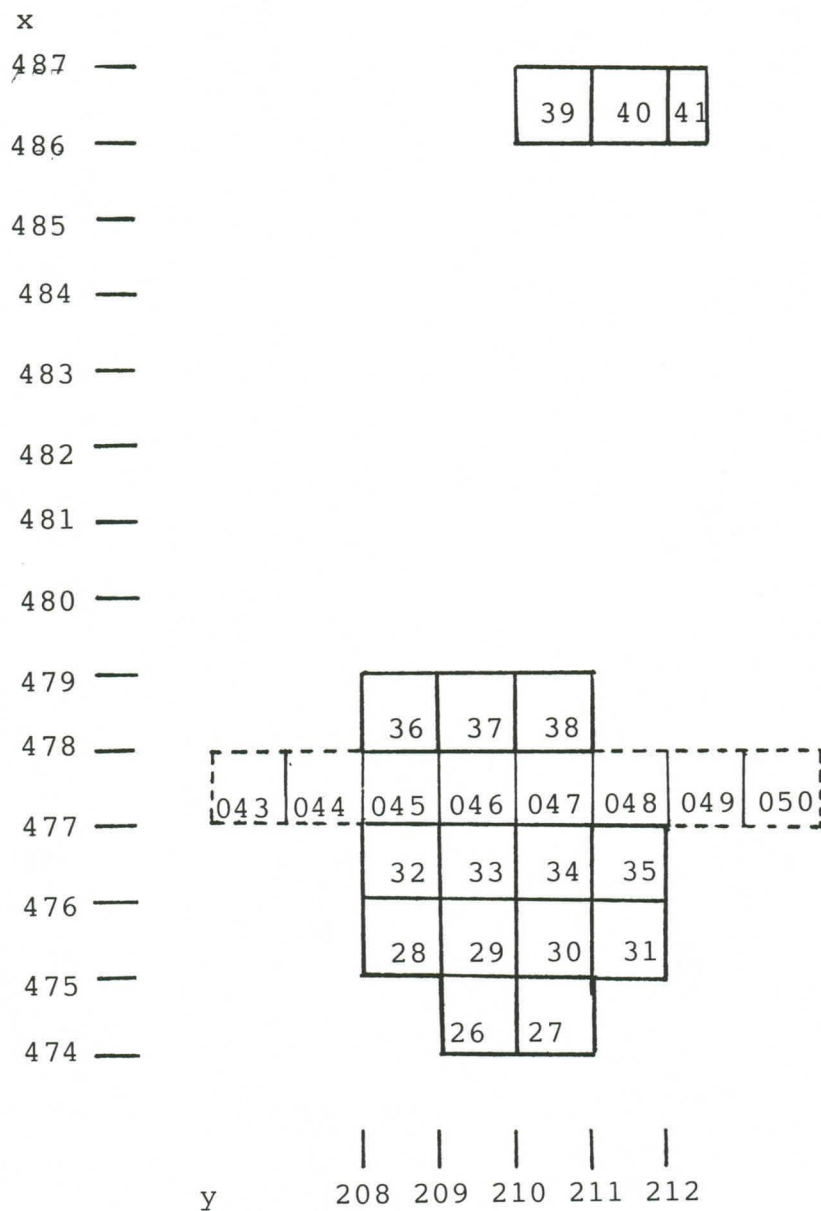

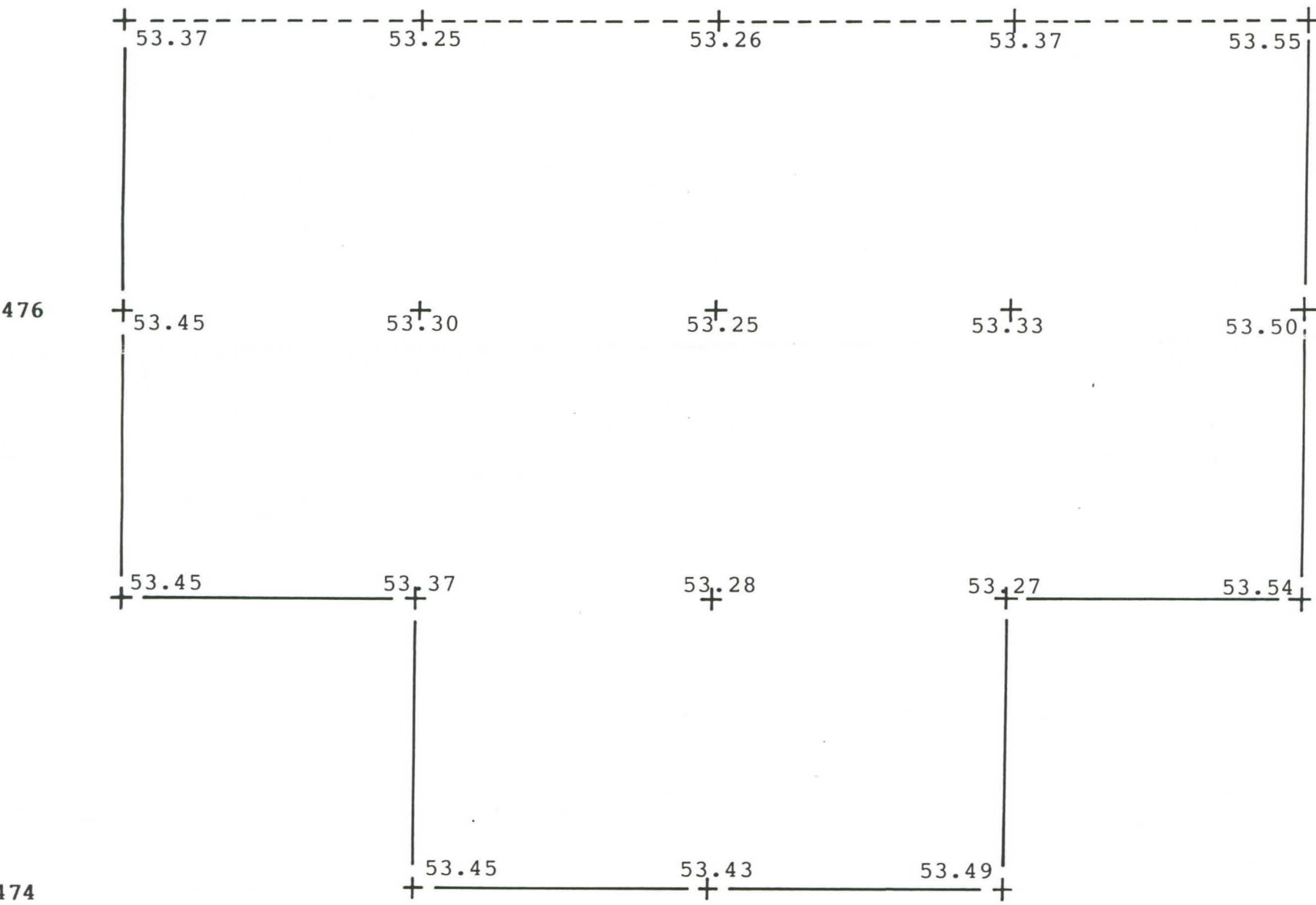
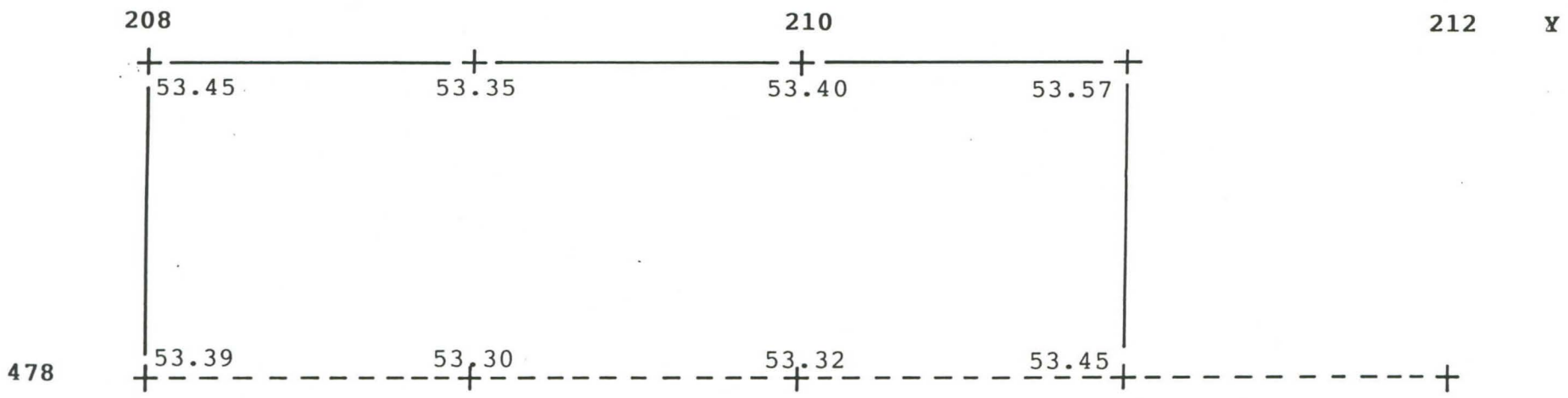
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 15. Jätekuoppa. Ruutunumerot

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

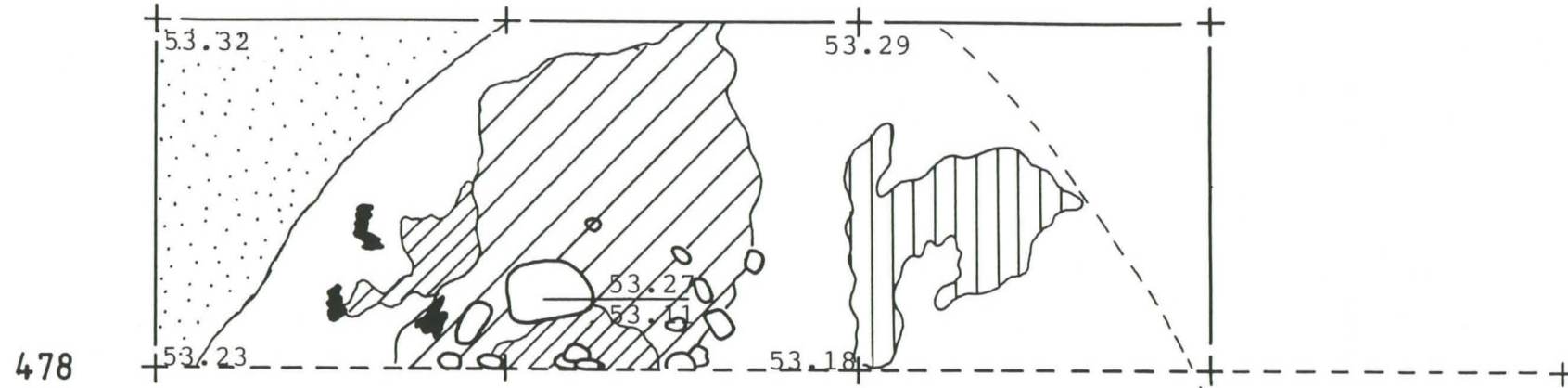
Asumuspainanne 15

Pinta- ja pohjaluvut

Mk. 1:20

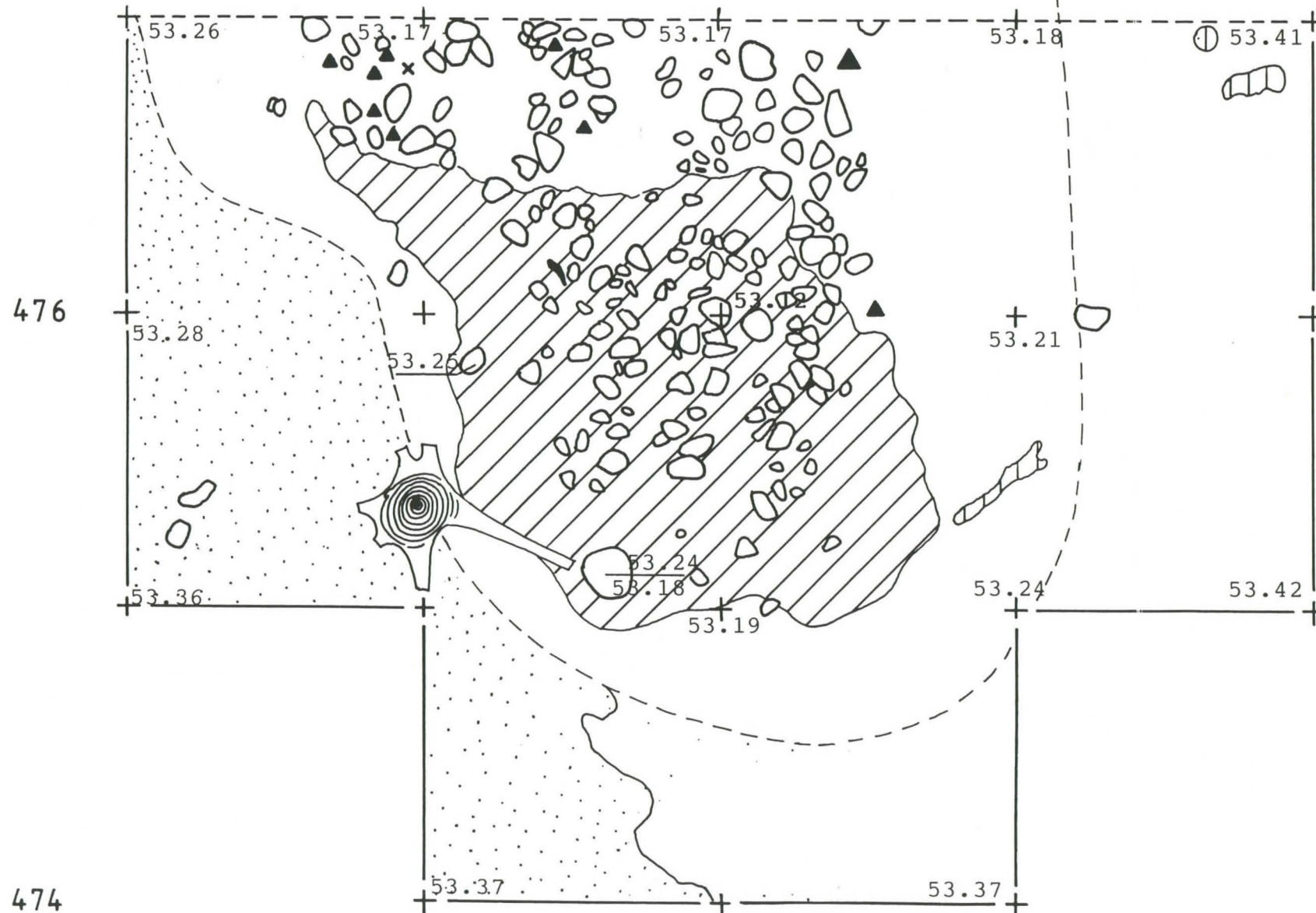
Piirt. Hannu Kotivuori

478

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asumuspainanne 15, taso 2
 Mk. 1:20
 Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

476

474

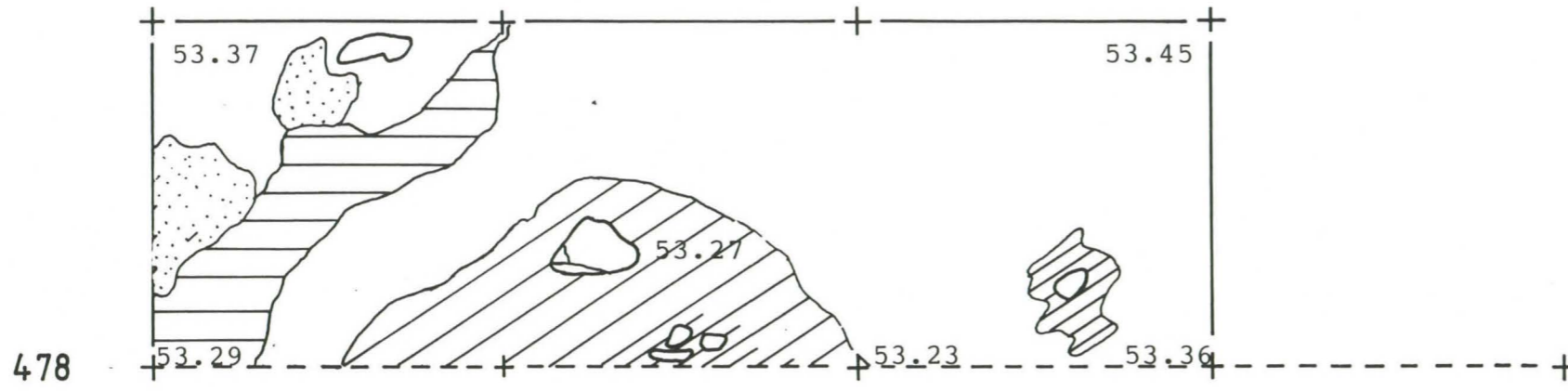
- vallin reuna
- tumma likamaa
- likamaa
- huuhtoutunut hiekka
- puhdas hiekka
- maatunut turve
- hiili
- kvartssia
- liusketta

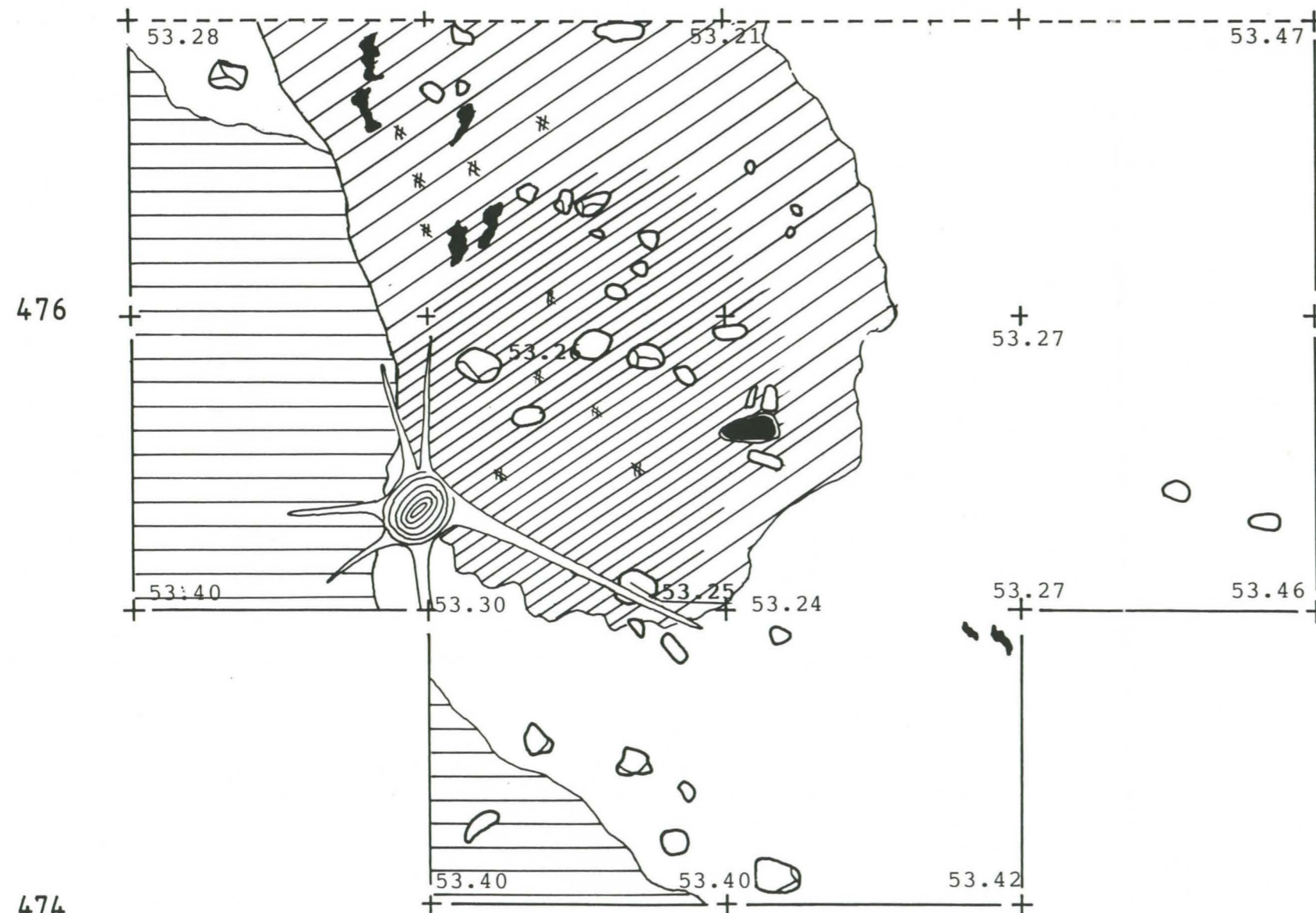
208

210

212

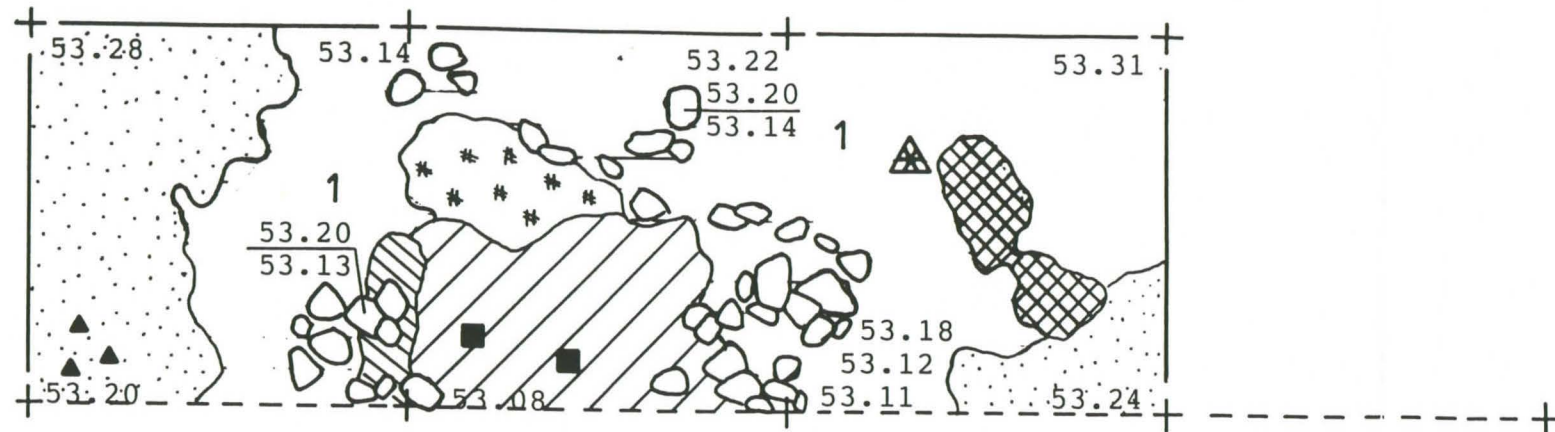

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä
 Hannu Kotivuori 1996
 Asumuspainanne 15, taso 1
 Mk. 1:20
 Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- huuhtoutunut hiekka
- tumma likamaa
- likamaa
- puhdas hiekka
- hiili
- liuske
- hiili / nokimaa

478

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

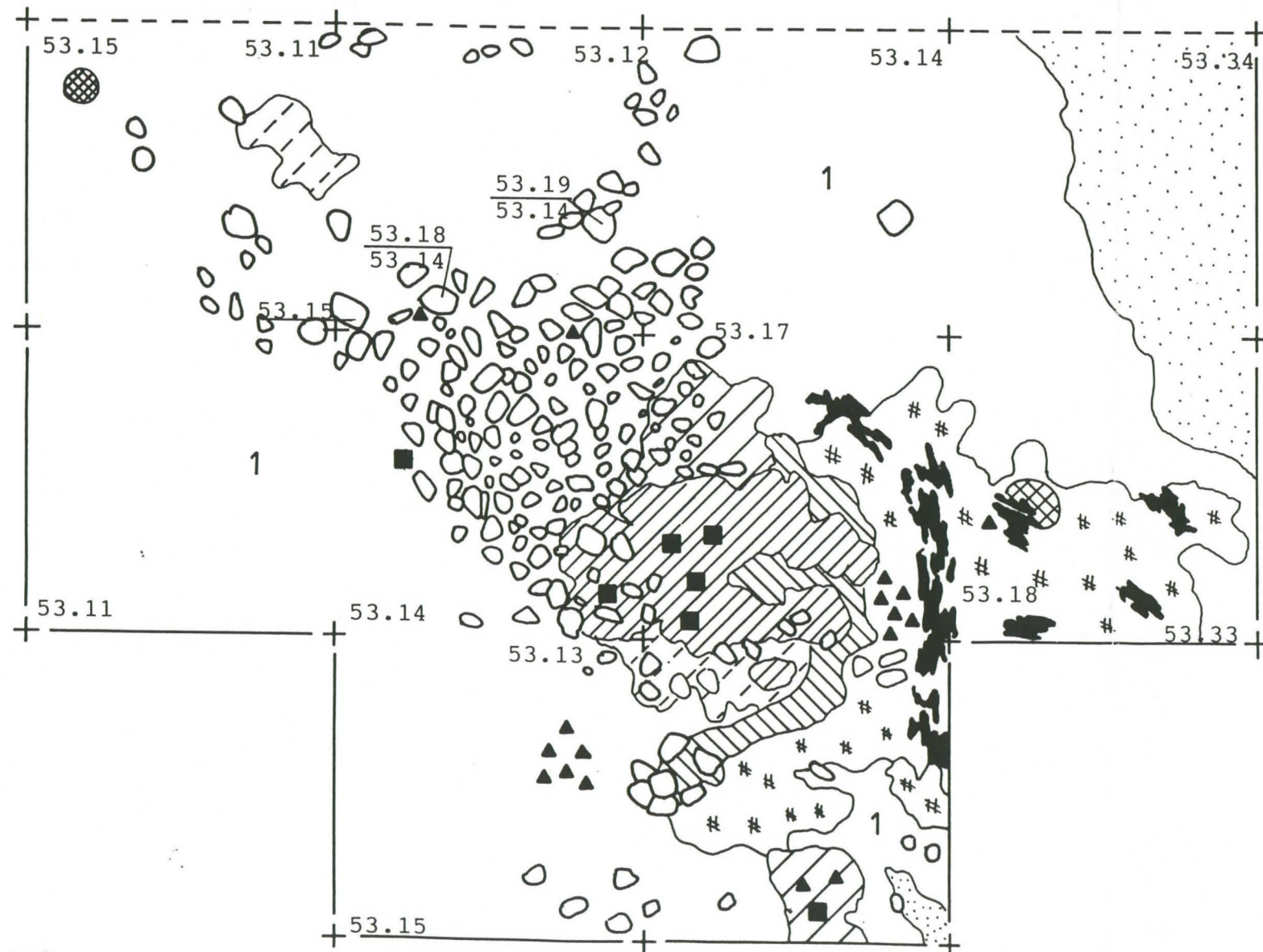
Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 15, taso 3

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

476

474

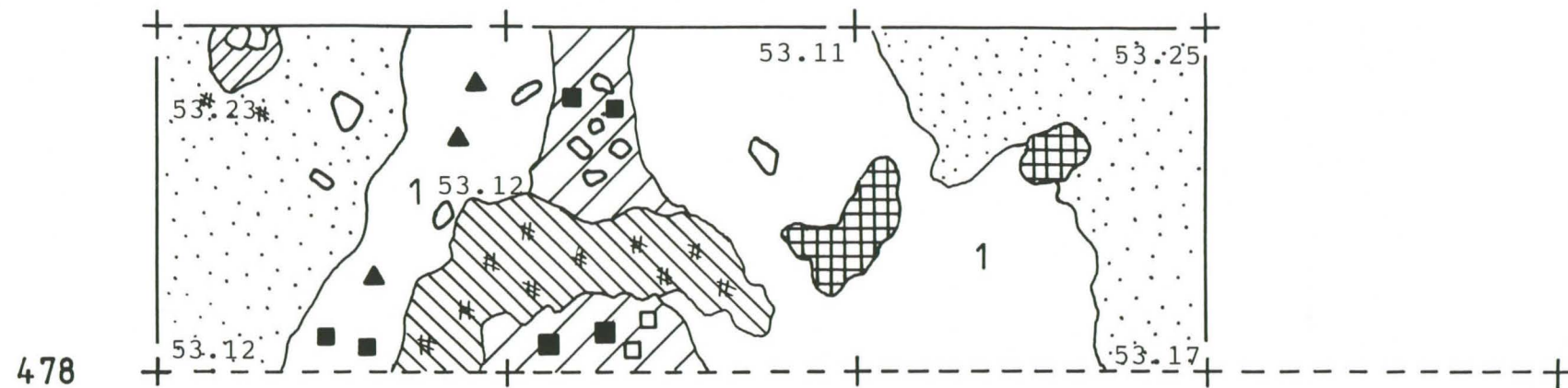
208

210

212

- liuske-esineen teelmä
- tumma likamaa
- likamaa
- heikko likamaa
- palanut hiekka
- kova, hiiltynyt liedenreuna
- huuhtoutunut / sekoittunut hiekka
- puhdas hiekka
- hiili / nokimaa
- hiiltynyt puu / hiili
- liusketta
- palanutta luuta

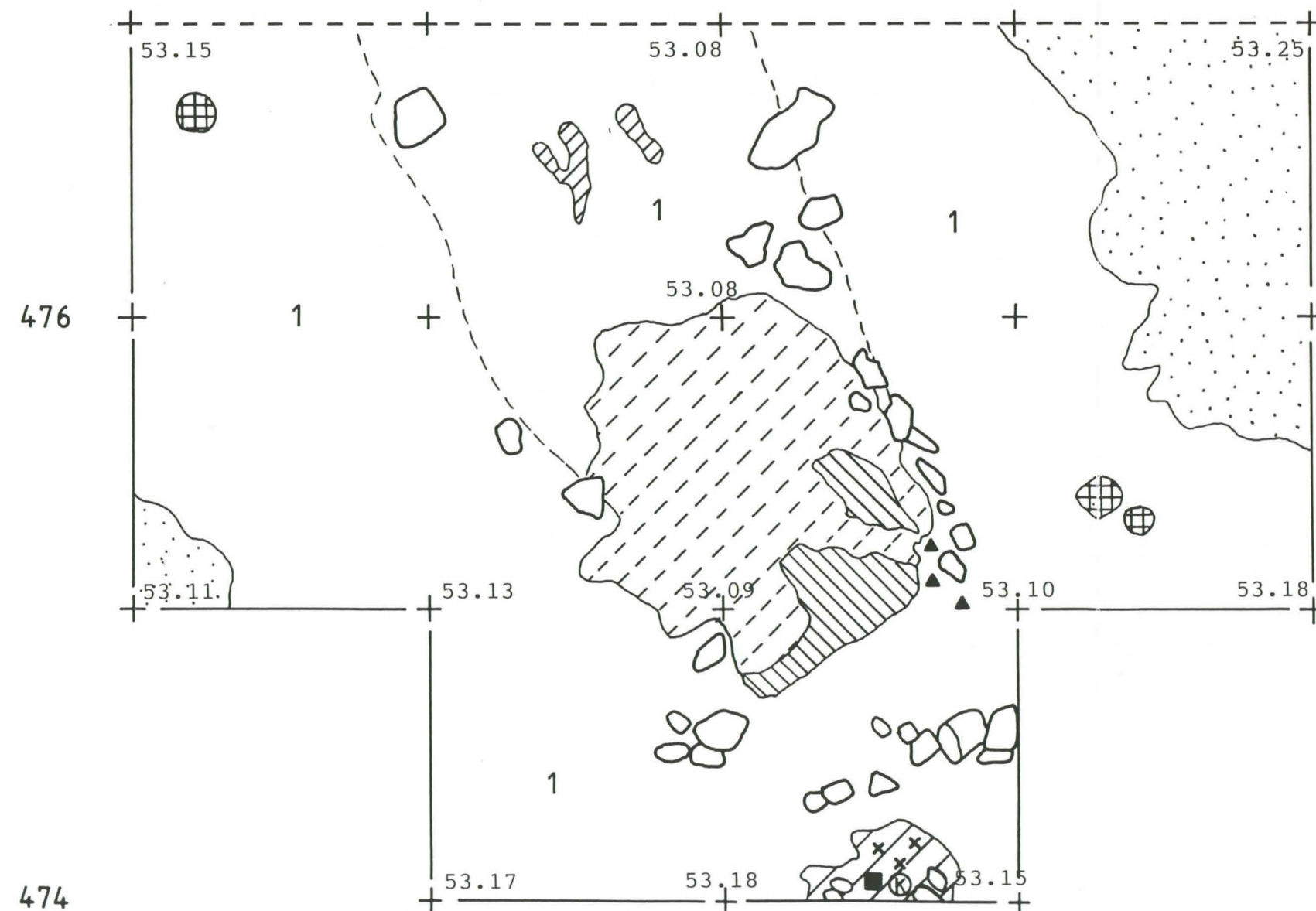
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 15, taso 4

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- palanut hiekka
- kova hiiltynyt liedenreuna
- likamaa
- heikko likamaa
- puhdas hiekka
- huuhtoutunut / sekoittunut hiekka
- hiili / nokimaa
- keramiikkaa
- kvartssia
- liusketta
- palanutta luuta

474

208

210

212

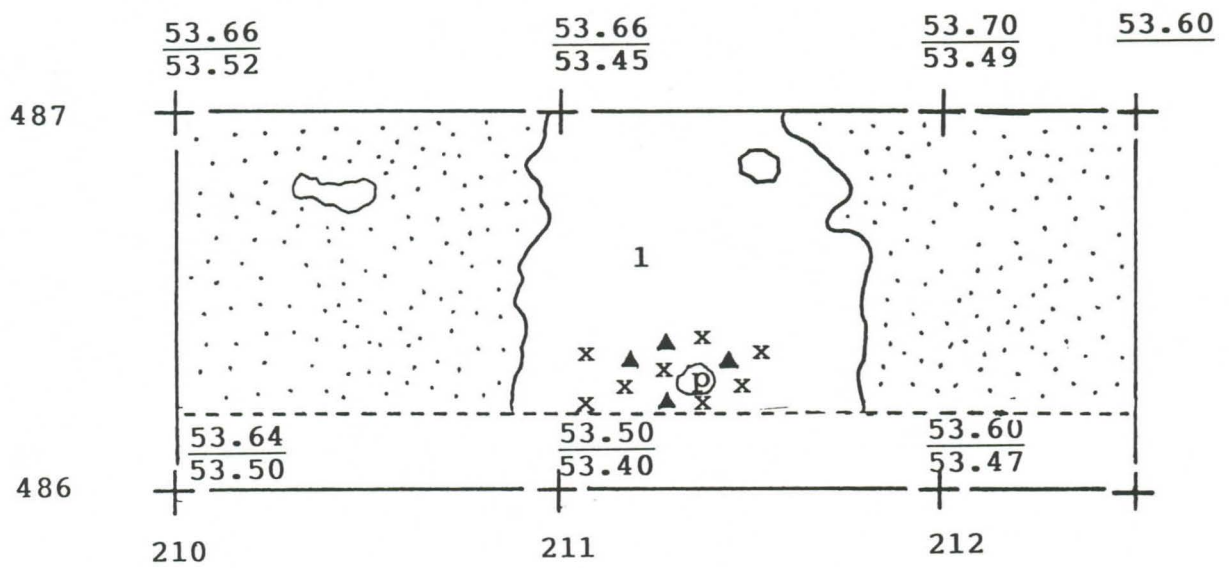
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 15, ulkopuolinen jätekuoppa, taso 1

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

	puhdas hiekka
	huuhtoutunut / sekoittunut hiekka
	punamulta
	liusketta
	kvartssia

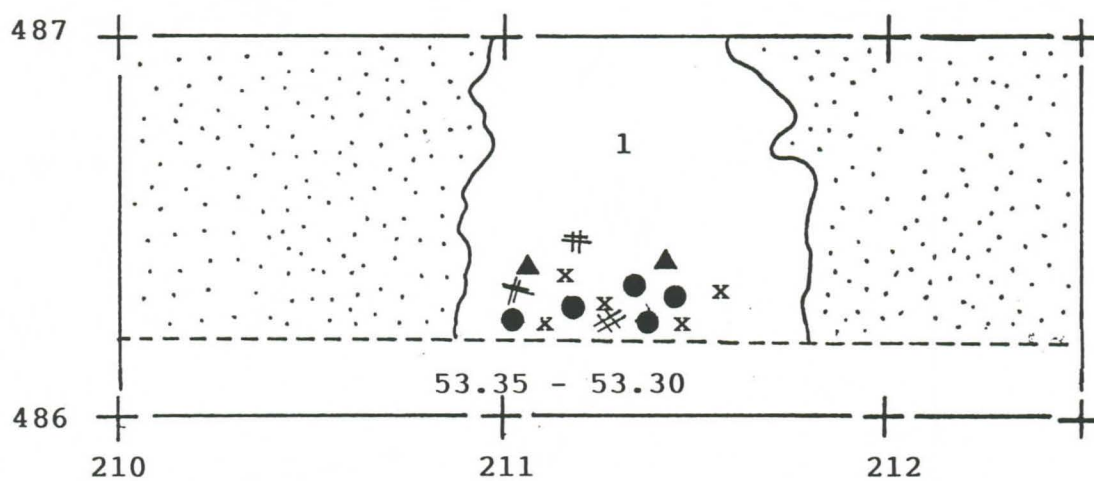
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

Asumuspainanne 15, ulkopuolinen jätekuoppa, tasot 3/4

Mk. 1:20

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- puhdas hiekka
- huuhtoutunut / sekoittunut hiekka
- palamaton luu
- liusketta
- kvartssia
- hiiltä

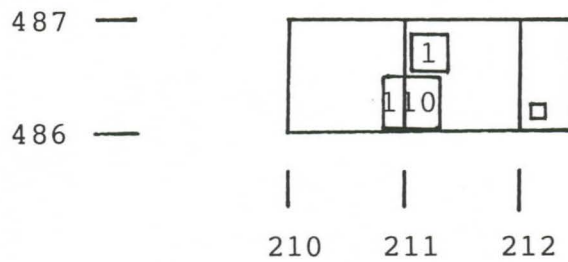

TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

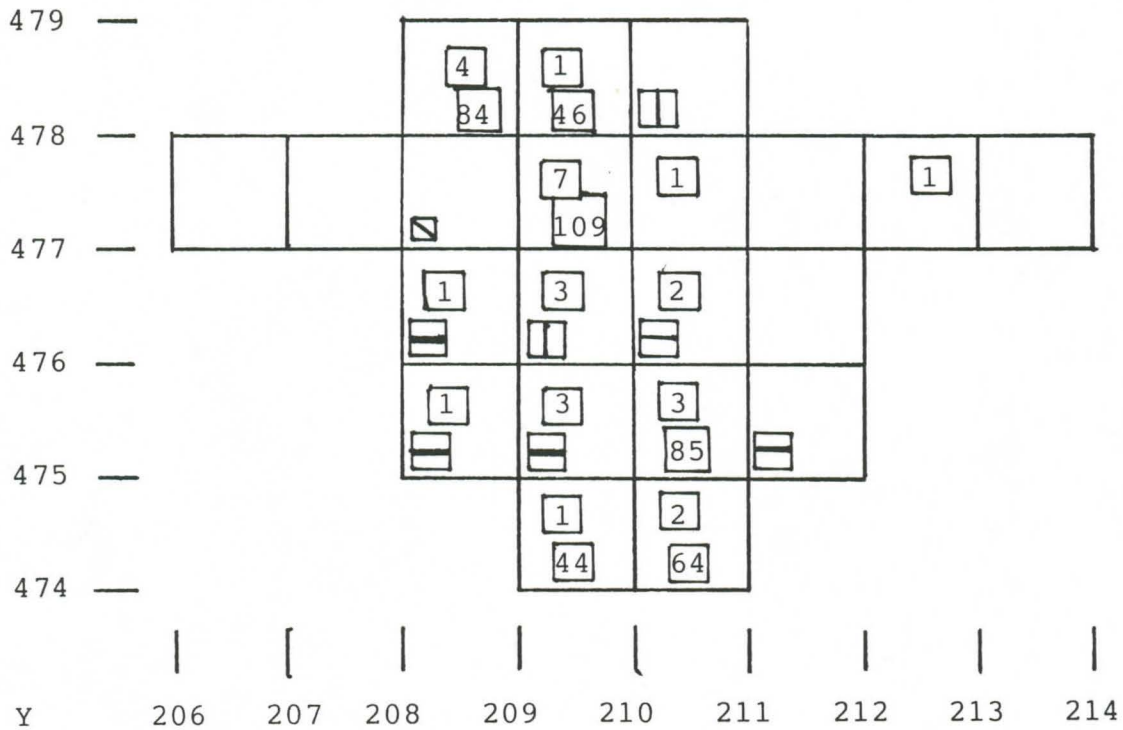
Hannu Kotivuori 1996

Asuinpainanne 15. Liuskeiskokset. Liuske-esineet, katkelmat, teelmät
Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

-Liuskeiskokset lkm.: □ 1-10 ▣ 11-20 ▤ 21-30 ▥ 31-40 ▧ 77 yli 40
-Liuske-esineet, esineiden katkelmat ja teelmät lkm.: ▩ 7

X

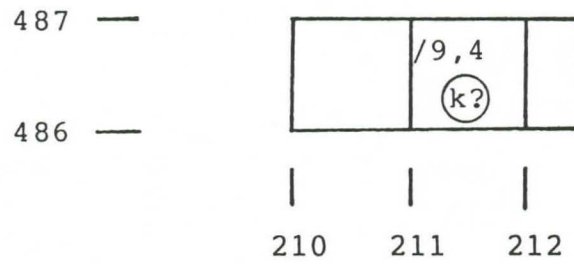
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

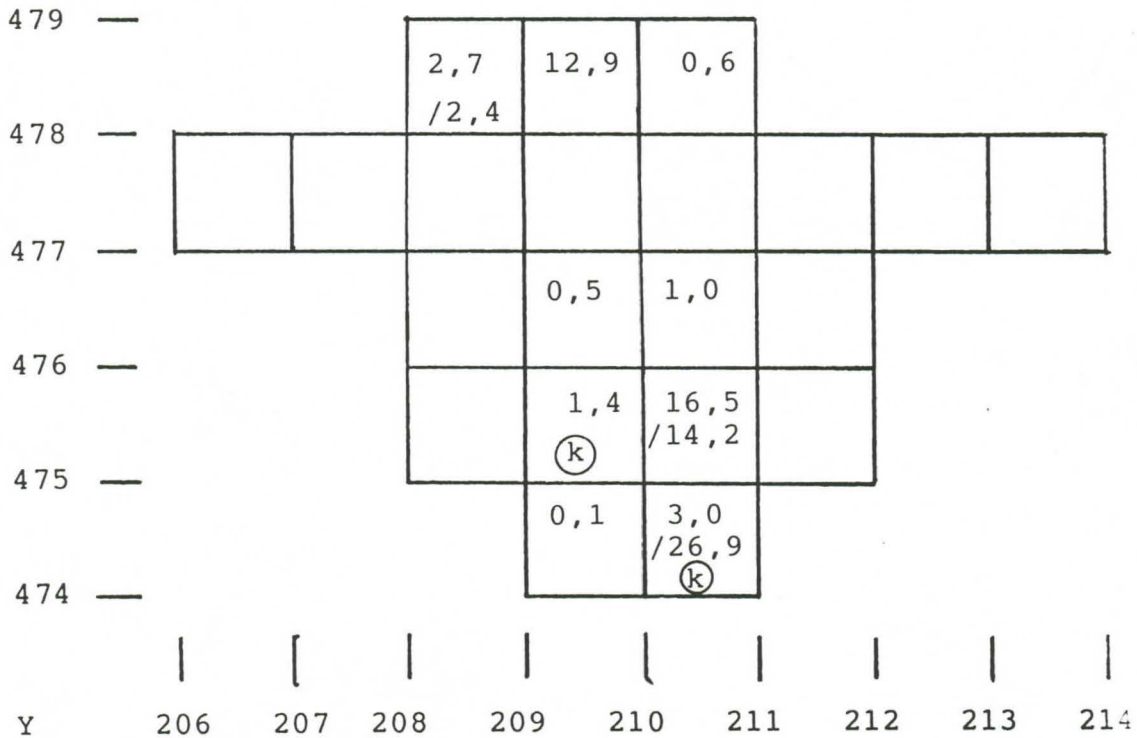
Asuinpainanne 15. Luuaineisto.

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

- palanut luu g. 2,1
- palamaton luu g. /3,0
- Keramiikka k

X

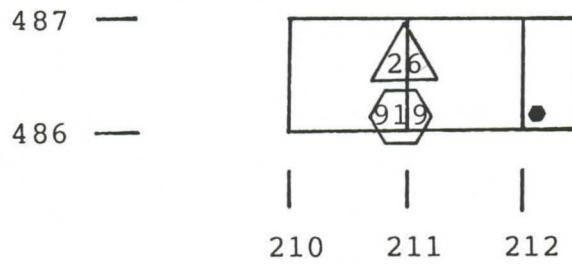
TERVOLA 98 Kauvonkangas Kankaanjänkä

Hannu Kotivuori 1996

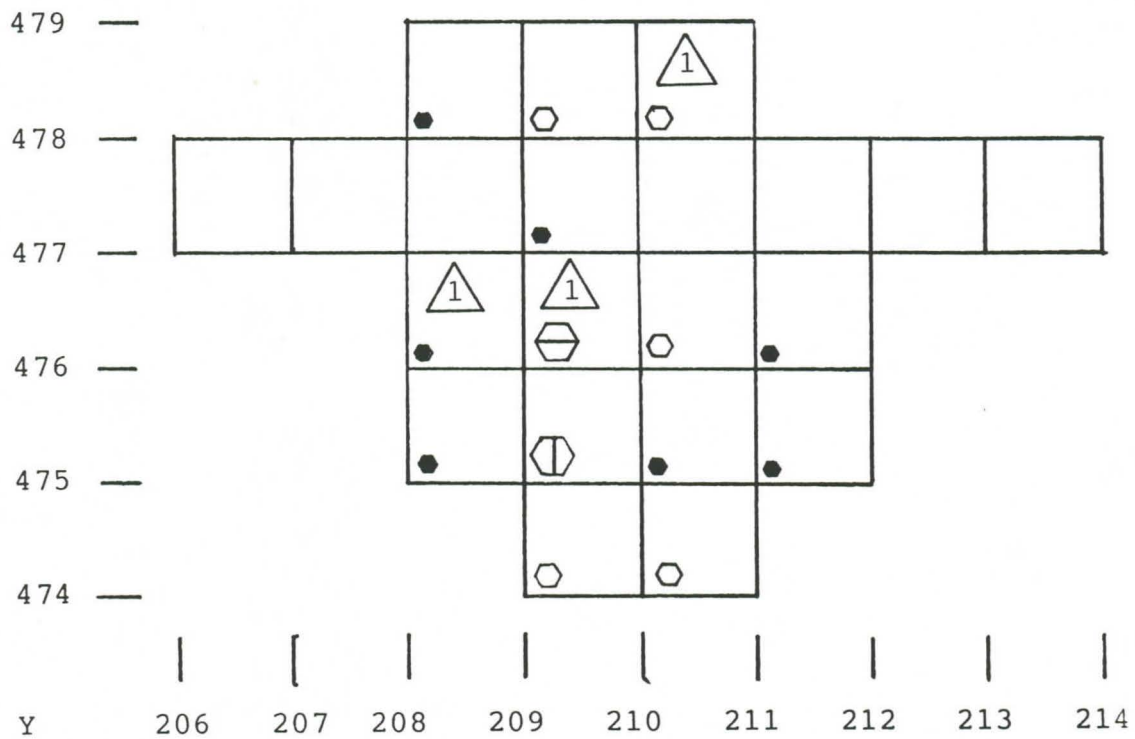
Asuinpainanne 15. Kvartsi-iskokset. Kvartsiesineet ja katkelmat.

Piirt. Hannu Kotivuori, Rauno Vaara

-kvartsi-iskokset lkm.: ● 1-10 ○ 11-20 ◐ 21-30 ◑ 21-50 ◒ 51-
 -kvartsiesineet, kvartsiesineiden katkelmat lkm.: △ 2

X

Y

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=486-486.5 Y=211-212

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika _____

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1539 II/3

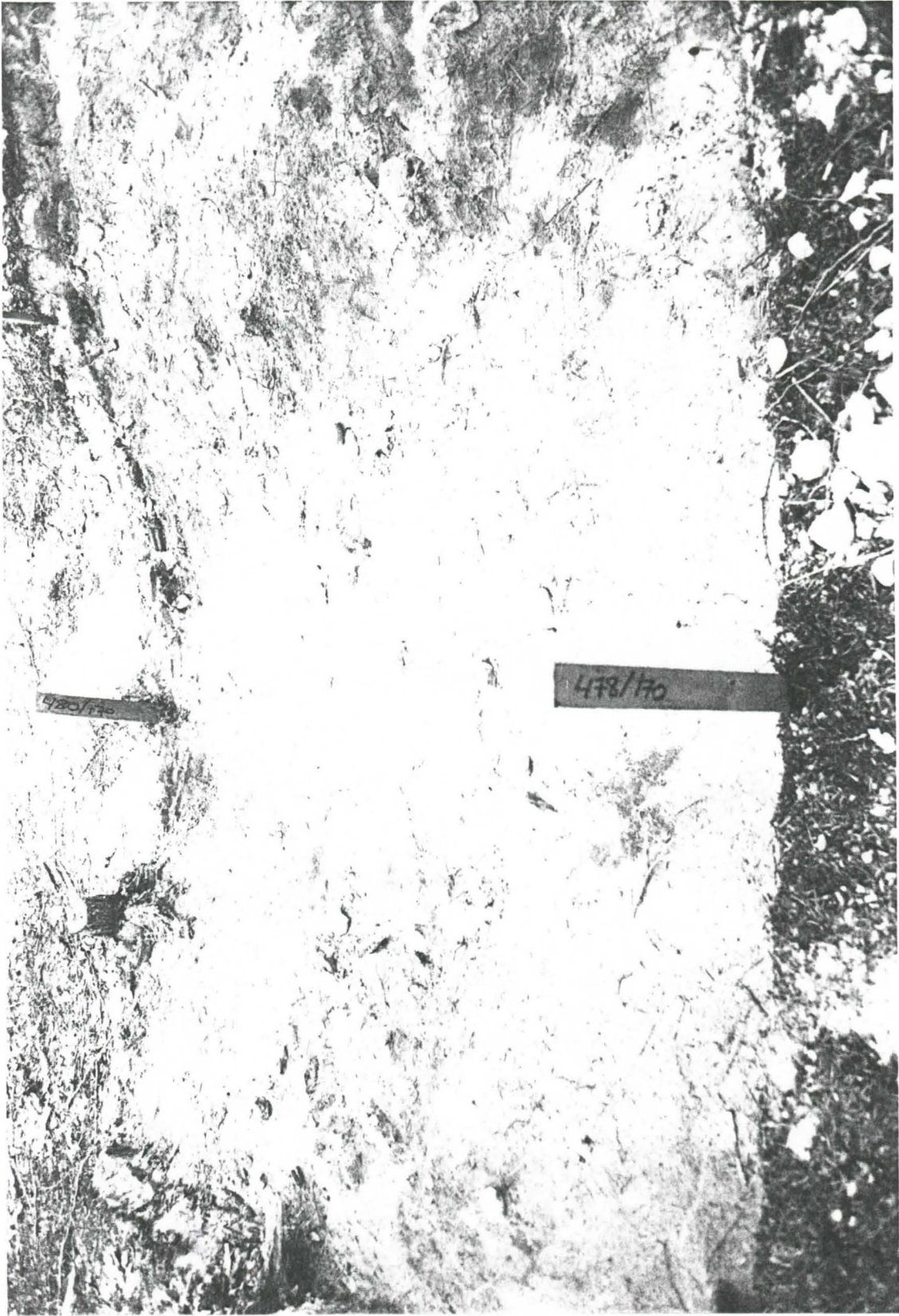
KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti MAHD. JÄTEKUOPPA

Dia _____

"JÄTEKUOPAN" KESKELLÄ PUSTYSSÄ OLLUT ZEELMÄ (LIUSKETAUKO).

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1539 II 15

Reproneg. _____

Dia _____

Sijainti X=478-480 Y=169-177

Signum _____

Kunta TERVOLA SF

Kylä/katu KAUVOJKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINDAINANNE 6

TASO 3, "OVIKUULO" (KOTIIN 6) ETELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=478-480 y=169-172

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1539 II/5

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TASO 3, "OUIAUKKO" (KOTAA 6) LÄNNESTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Valokuvaaja

Sija Sijainti XI 486-488 Y 167-768

Sig Signum

Kunta TERVOLA 98

Kylä Kyläkatu KAUNOKANGAS

KANKAANJÄRVI

Tila Tilantontti ASUMUSPAINANNE 6

Aika 1996

Aika Negatiivi 0-1539 III/5

Negatiivi Reproneg.

Reproneg.

Dia

Dia UODAN N-PÄÄ LIEJÄ TASSU 1. IDÄPÄÄ.

UODAN

N-PÄÄ

LIEJÄ

TASSU

1. IDÄPÄÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1539 IV / 2

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 2, LÄNNESTÄ.

Sijainti X=475-479 Y=208-212

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUMUSPAINANNE 75

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1539 IV/4

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 2, LIEDEN N-PÄÄN ISO PYÖREÄ UUVI, POKKOISESTA.

Sijainti X=478-479 Y=209-210

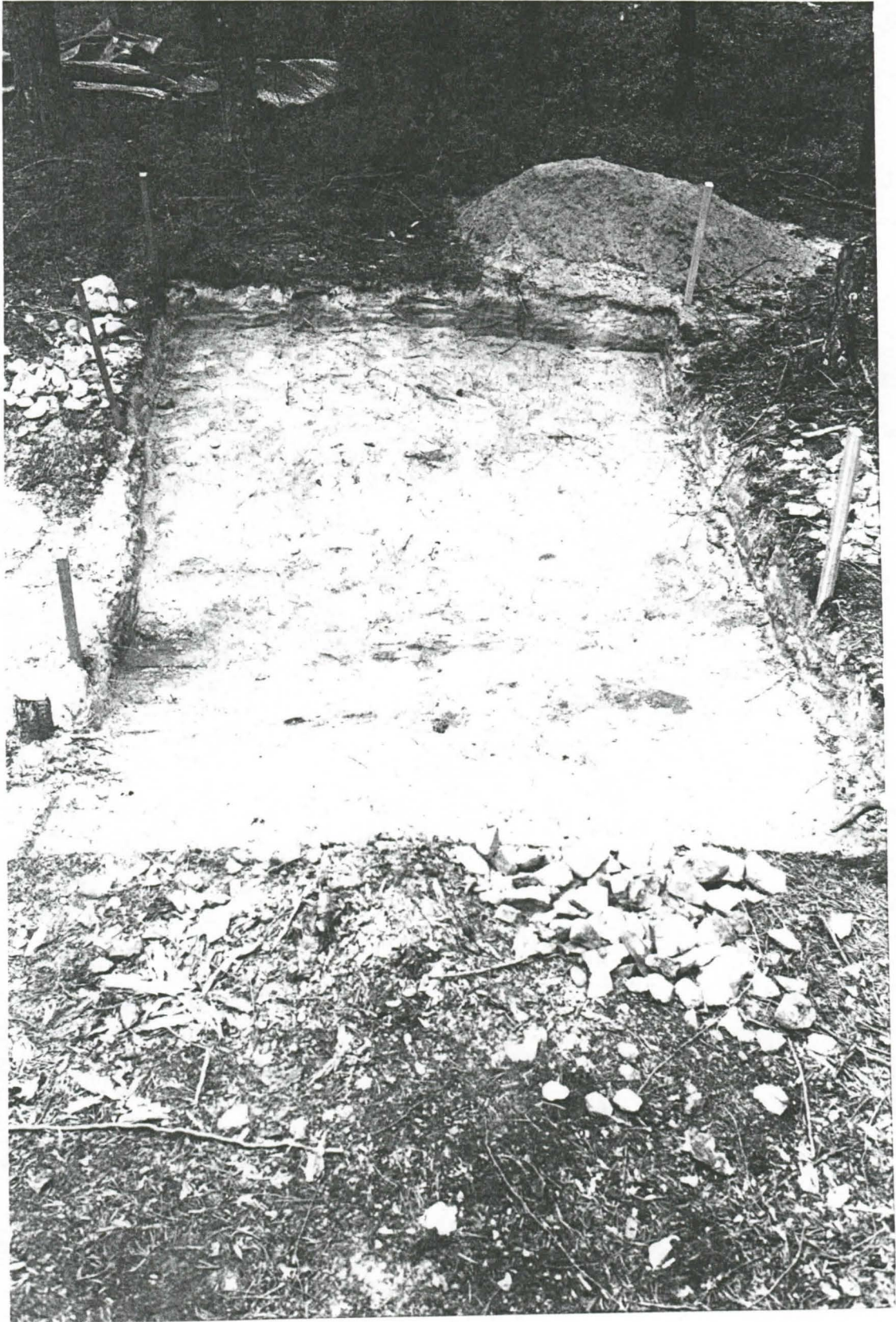
Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 75

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1539 VI 16

Reproneg. _____

Dia _____

Sijainti X=478-480 Y=769-772

Signum _____

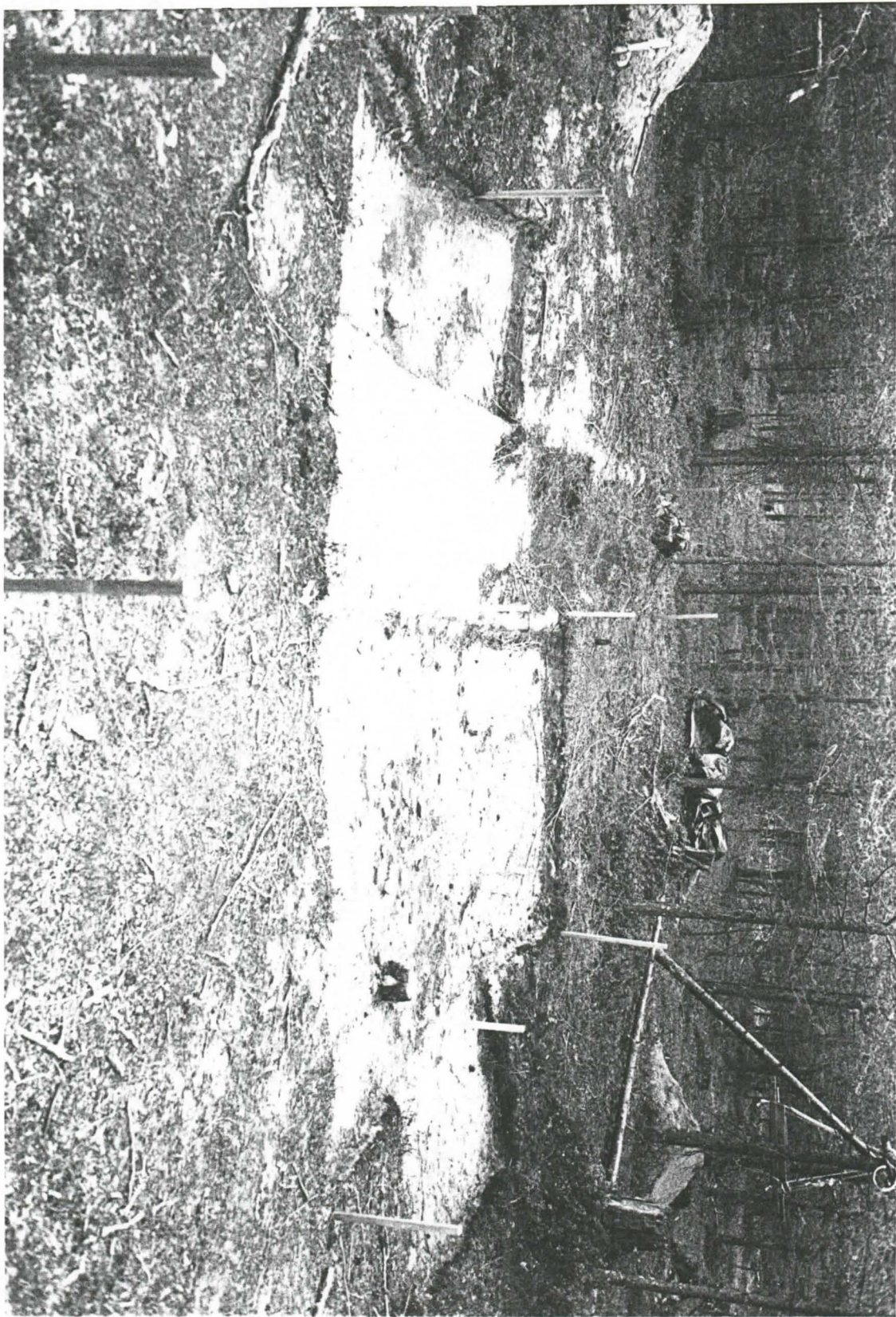
Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

PAINANNE 6 "OVIKUULO" ~~SE~~ LÄNNESTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1539 VII/6

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 2, LÄNNESTÄ.

Sijainti x=474-479 y=208-212

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 75

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=475-479 Y=208-211

Signum _____

Kunta TERNOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 75

Aika 1996

Negatiivi 0-1540 II/3

Reproneg. _____

Dia _____

TAS 2 , ETELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=478-480 Y=769-771

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1540 II/6

KANKAANJÄNKÄ

Repronog. _____

Tila/tontti ASUMISPAINANNE 6

Dia _____

TASO 6, LIESI "OVIKUULTA" ETELÄSSÄ

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X= 478-480 Y= 169-776

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi _____

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. T 0-1540 III/4

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TASO 6, LIESI "OVI AUULLTA" IDÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Sijainti X= 478-480 Y= 769-777

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1540 III/5

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TASO 5 , LIESI "OVIKUOLTA" ETELÄSTÄ

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=478-480 Y=769-772

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1540 IV/3

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TASO 5, LIESI "SOIJAUUOLTA" IDÄLTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti x=489-490 y=767-768

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1540 II 16

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TUURAN TERÄOSA IN SITU, UODAN N-VALLISSA, KATU. AL. RAJALLA.
ETELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERUOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu _____

Negatiivi 0-1540 I/3

KANLAKANSÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUMUSP. 15

Dia _____

VANHA HUMUS VALLITIEUAN ALLA JA 2-KERTAINEN
HUHT. HIEKKA. ALAN LÄNSIREUNASSA.

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1540 VI/5

KANKAANSÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUMUSPAINANNE 75

Dia _____

TASO 4-5, ALAN N-PÄÄ (JA LIEDEN) "SAUETTU" KOUKUREIHO.
LÄNNESTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1540 VII/4

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 3, KODAN ETELÄPÄÄ, POHJOISELTA.

Sijainti X=474-477 Y=209-212

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUMUSPAINANNE 75

LÄÄPINMAAKUNTAAMISSELO

Vastokuvantaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=474-477 Y=208-212

Signum _____

Kkorta TERNOLA 98

Kylä/katu KAUNONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Aika 1976

Negatiivi 0-1540 VII/16

Reproegg. _____

Tila/tontti ASUMUS PAINANKIE 75

Dia _____

TIASSO 3, ETEELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=486-490 Y:765-772

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1541 I/15

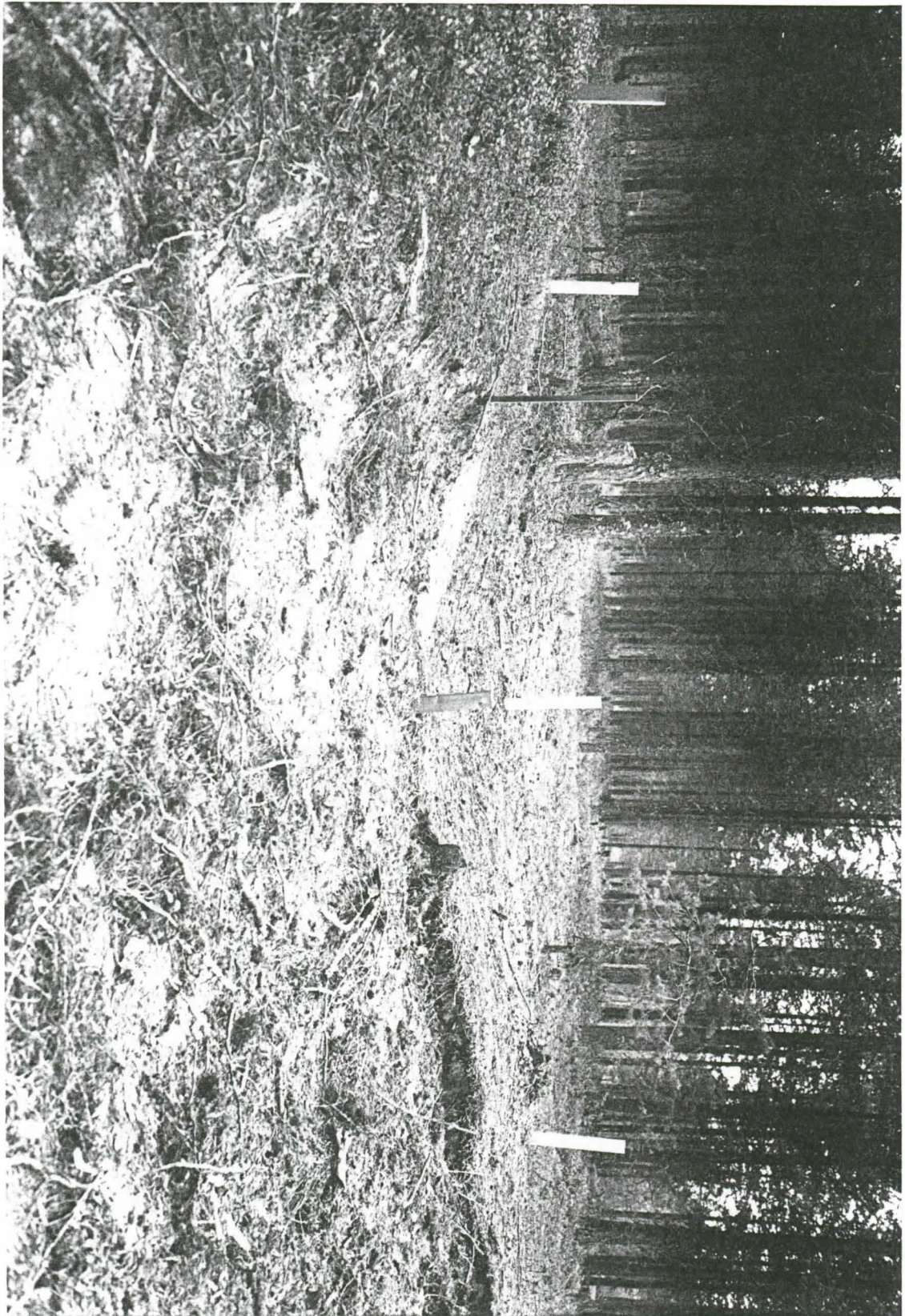
KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINDAINANNE 6

Dia _____

KODAN N-PÄÄ PÄÄLUTETUNA, IDÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi O-1541 II/2

Reproneg. _____

Dia _____

Sijainti X=478-480 Y=169-772

Signum _____

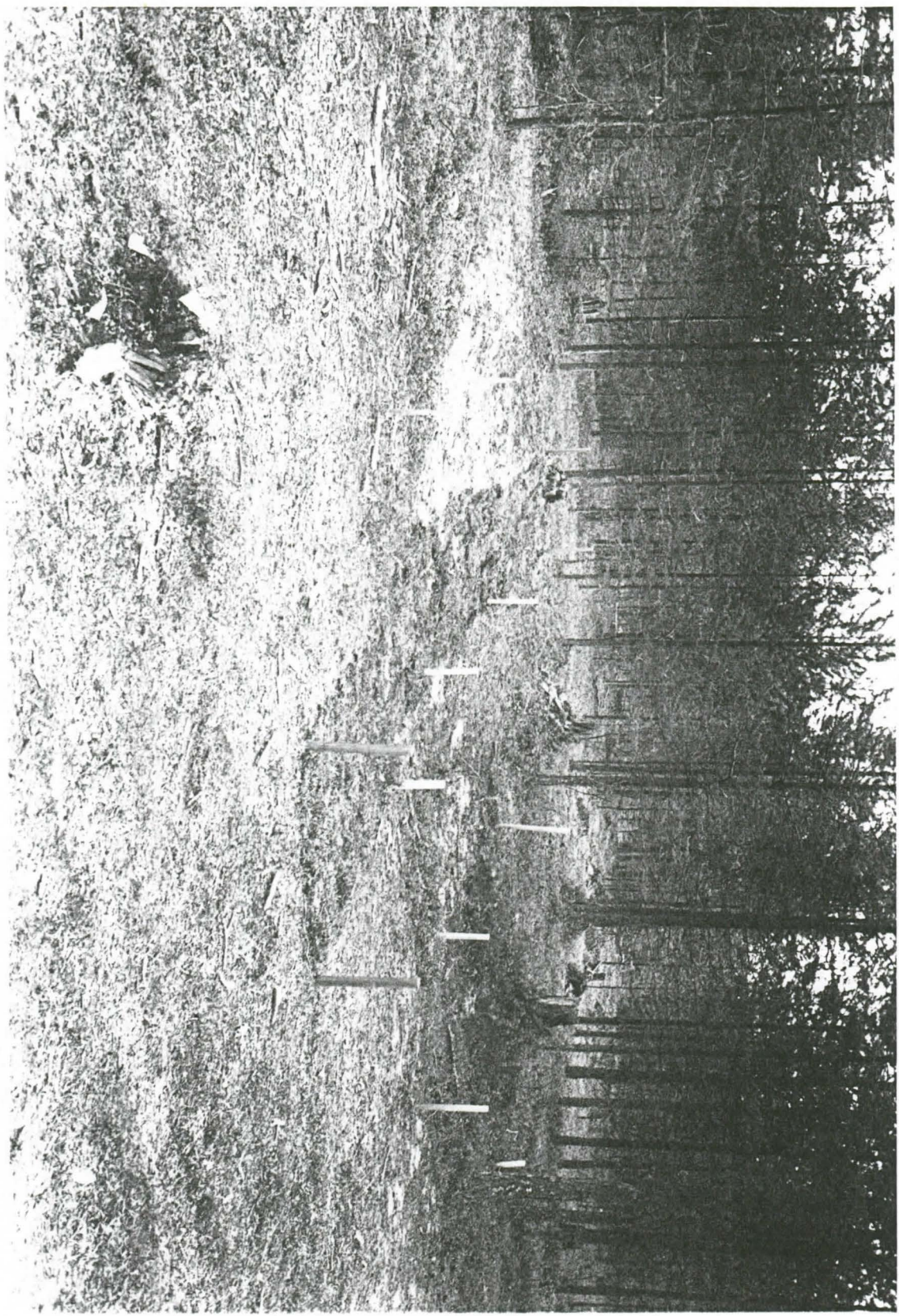
Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUUNKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

TASO 0 (PINTA), "SOVUUNO" POHJOISESTA. EDESSÄ VANHAA
UATUUSALAA.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-154/II/4

Reproneg. _____

Dia _____

ALUE PAAJUTETTU, VANHA (1995)
LÄNSILUOTEESTA.

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUJONKANGAS

KANKAANJÄRKA

Tila/tontti ASUINPAINANNE 75

KOESJA KESUELLÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1541 IV/2

Reproneg. _____

Dia _____

KODAN N-PÄÄ IDÄSTÄ, TASE 1.

Sijainti x=486-489 y=765-769

Signum _____

Kunta TERNOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUMUSPAINANNE 6

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=478-480 Y=169-772

Signum _____

Kunta TERVOLA 9P

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1541 IV 14

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

Dia _____

TASO 1, "OVIKUULO" (KOTAAAN 6) LÄNNESTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotavuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1541 V/1

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 7, VARSINAISTA PAL. LUVIEN ALAA EI UIELÄ NÄY.
POHJOISESTA

Sijainti X=474-479 Y=208-212

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 75

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1541 V 13

Reproneg. _____

Dia _____

TASO 1, ALUE POHJOISESTA. LIEDEN PÄÄSSÄ OLLUT UUVI EDESSÄ.

Sijainti X = 474-4794 = 208-211

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNKÄ

Tila/tontti ASUINDAINANNE 75

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1541 II/5

Reproneg. _____

Dia _____

Sijainti X=479-480 Y=169-170

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUVONKANGAS

KANKAANJÄNGÄ

Tila/tontti ASUINPAINANNE 6

TASO 1, "OVIKUULO" HUONESTA LYISYHIEKASSA. IDÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hanna Kotivuori

Aika 1996

Negatiivi 0-1541 VI / 2

Reproneg. _____

Dia _____

Sijainti X= 486-490 Y= 165-170

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kylä/katu KAUNOKKAINEN

KANKAANJANKA

Tila/tontti ASUMISPAINANNE 6

TASO 1, KODAN N-PÄÄ LÄNNESTÄ, ED. OSAUNE (?).

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja Hannu Kotivuori

Sijainti X=478-480 Y=169-172

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kylä/katu KAUVONKANGAS

Negatiivi 0-1541 VII/1

KANKAANJÄNKÄ

Reproneg. _____

Tila/tontti ASUMISPAINENNE 6

Dia _____

TASO 2, "OVI AUULLO" (KOTAAW 6) LÄNNESTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Aika 1996

Kunta TERVOLA 98

Negatiivi 0-1542 I/3

Kaupunki/kylä _____

Dia _____

KANUVAANLÄNKÄ

Katu, tila ASUMUSP. 15

N - PÄÄSSÄ POTTJAA JO TONKITAAN. IDÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTINUSEIAika 1996Negatiivi 0-1542 I/4

Dia _____

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kaupunki/kylä _____

KANVAANJÄNUÄKatu, tila ASUMUSP. 15

RAUNO VAARA DEMONSTROOI TYÖTÄ, MUUT KATSELEVAT KIINNOSTU-
NEINA.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. UOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996 II

Kaupunki/kylä _____

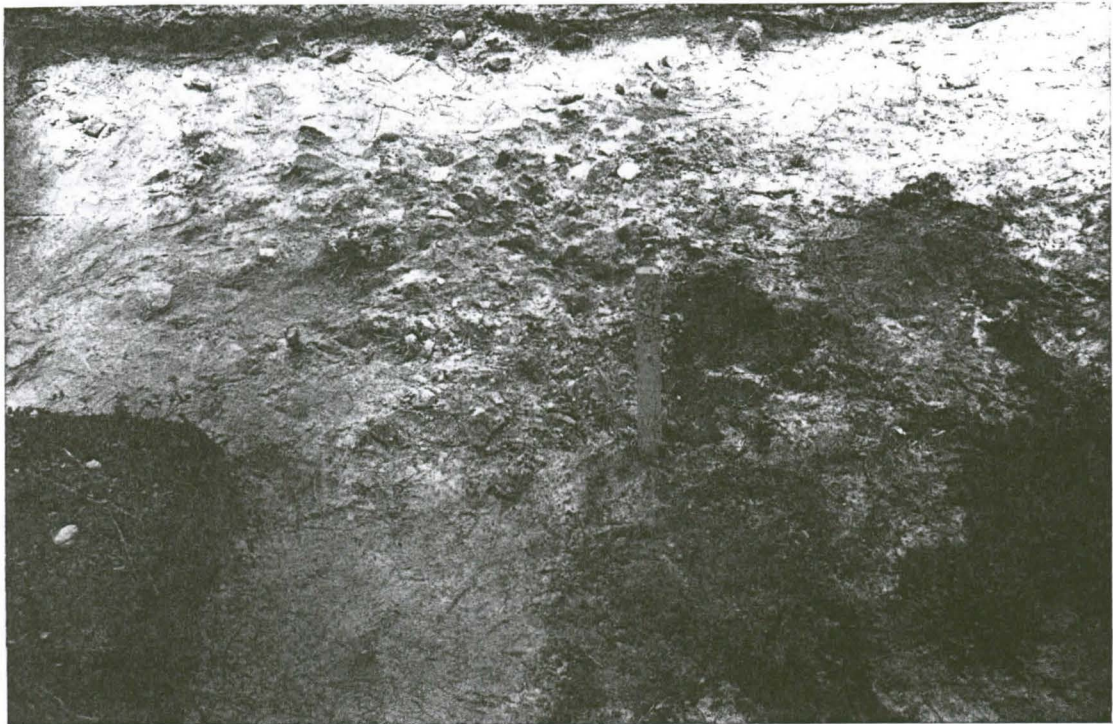
Negatiivi 0-1542 ~~II~~ /1

WANNAANSÄNKÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 15

TASO 3, KODAN JA LIEDEN POHJA-ALAN KIVEYSTÄ. ETELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 II/3KANKAANJÄRVÄ

Dia _____

Katu, tila _____

TASO3, IDÄSTÄ KODAN JA LIEGEN ETELÄPÄÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORIAika 1996Negatiivi 0-1542 II/4

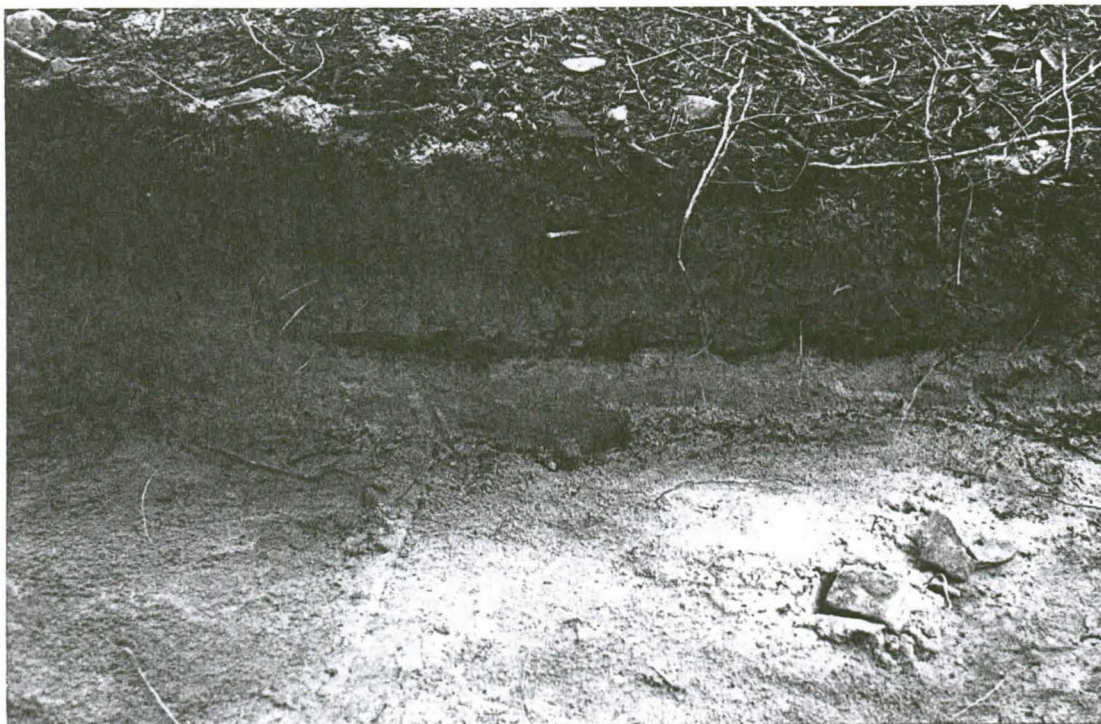
Dia _____

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Kaupunki/kylä _____

KANVAANSÄNÄKatu, tila ASUMOSP. 15VANHA HUMUS "LIVIVAUPPELTA".

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 III/1KANUAANSÄNKÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 15

TASO 4 + , ETELÄPÄÄ LÄNNESTÄ. LIEDEN POTTJA ET. PÄÄSSÄ
VAHVIN - PAAUUNINEN (RASVA & HIEPPA & HILLI & "SAVI").

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. WOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Aika 1996

Kunta TERVOLA 98

Negatiivi 0-1542 III/2

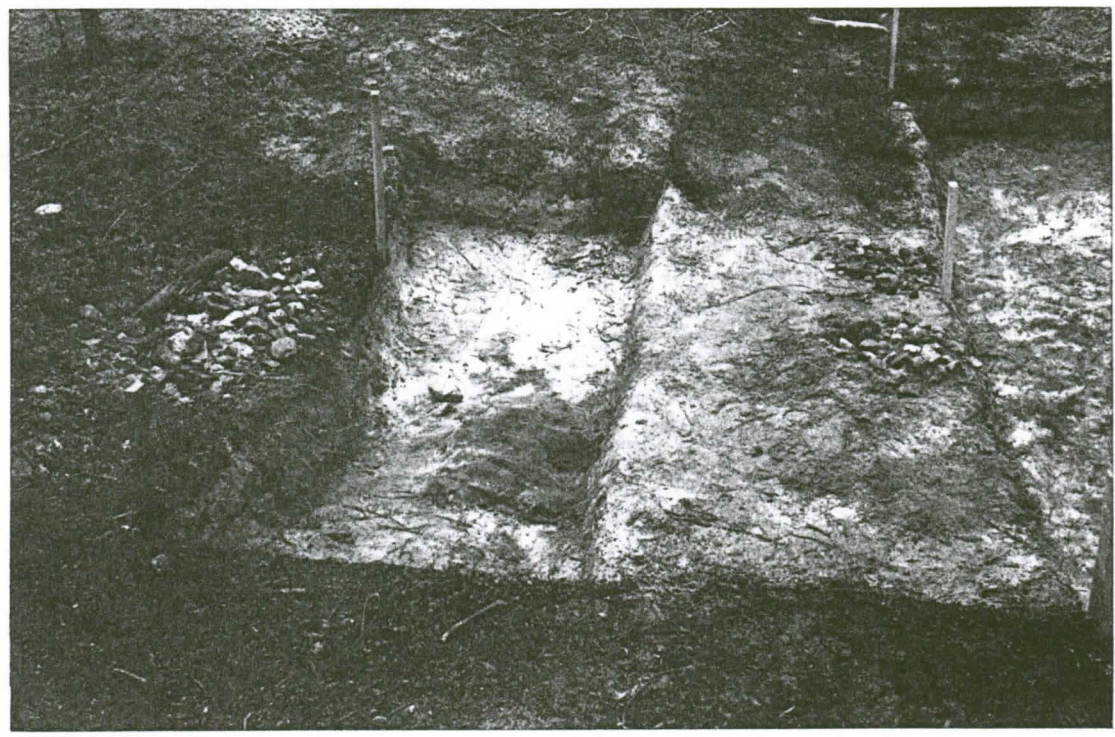
Kaupunki/kylä _____

KANUKKANSÄNÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 15

TASO 5, N-PÄÄ LÄHESSÄ POTTJASSA (LIEBENPÄÄ NÄKYY TUMMANA →)

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 III/3KANNAANSÄNKÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 15

TASO 4+ → 5, POHJA-ALAA POHJOISESTA. "JÄTEHUOPPA"
 PROFILISSA. LIEDEN N-PUOLI TUMMA (TH).

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

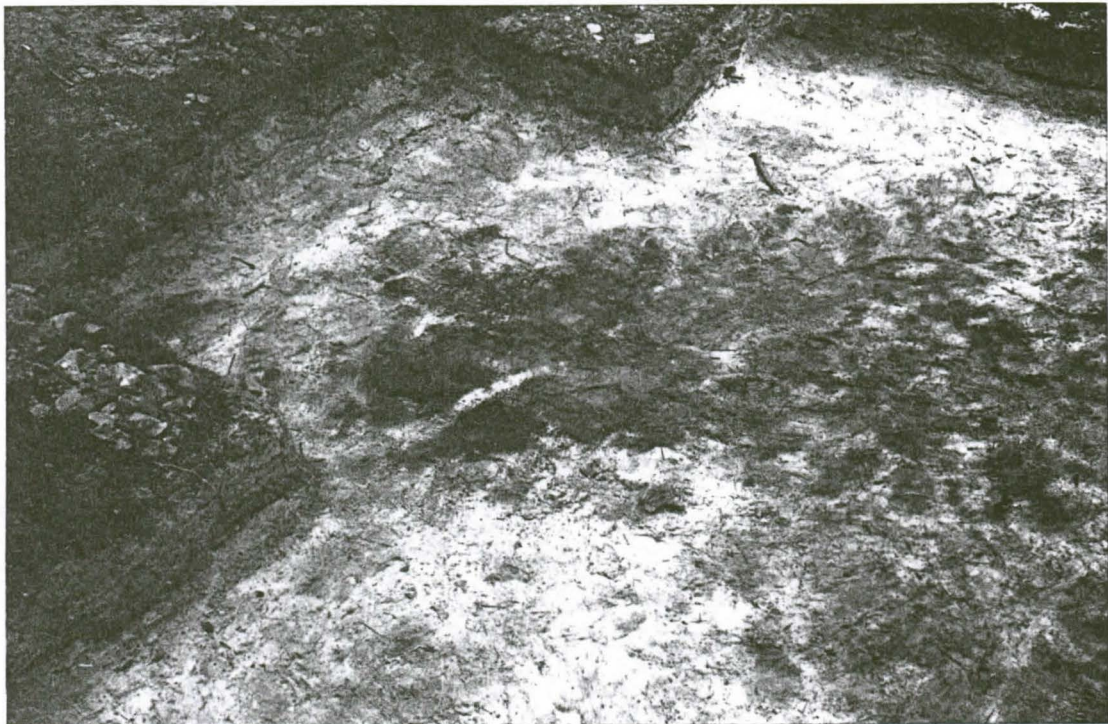
Negatiivi 0-1542 III/5

KANUAANSÄNNÄ

Dia _____

Katu, tila _____

TASO 4+ , LIEDEN POHJAA JA ETELÄPÄÄTÄ. "JÄTEUUDPPA"
PROFIILISSA (→↓). ITÄKOILLISELTA .

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Sijainti _____

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

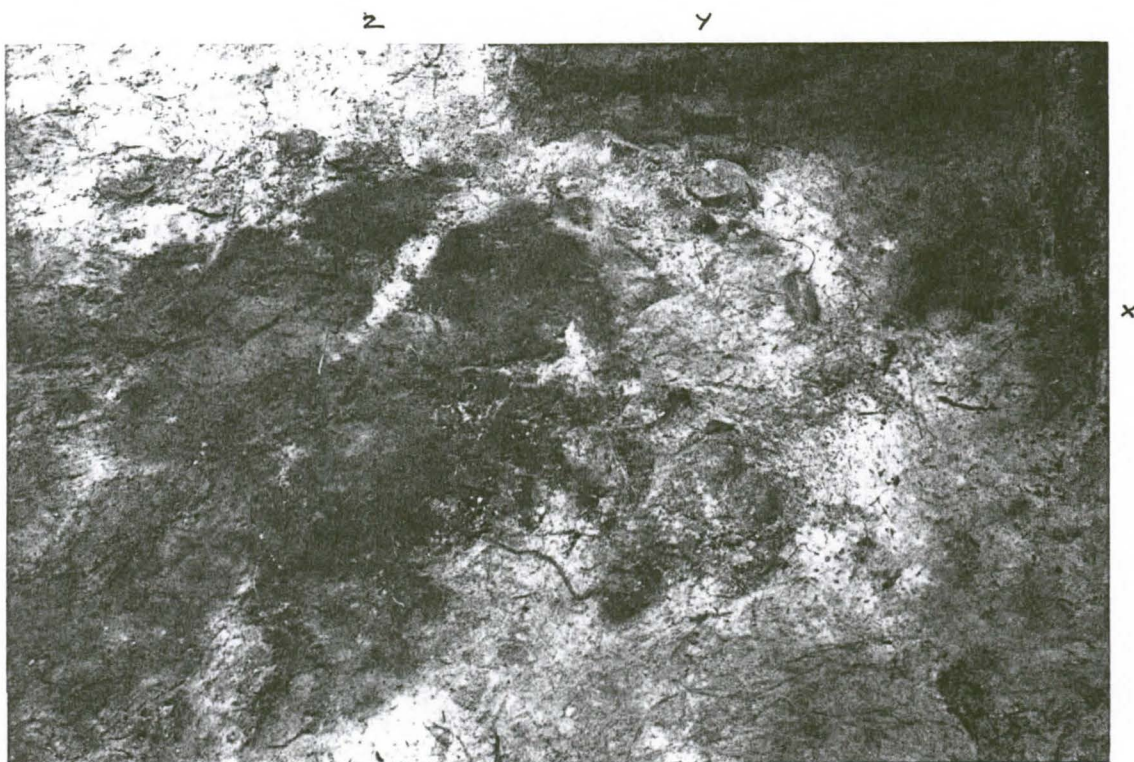
Negatiivi 0-1542 / ~~IV~~ / 3

KANVAANJÄNUÄ

Dia _____

Katu, tila A&UMUSP. 15

LIEDEN POHJA, TASO 4+, KERAMIILUA KOHDAN X-PROFIILISTA
 JA LÄHELTÄ - "JÄTEKOPASTA". VAUSINVERTAINEN HUKUS (Y).
 RUNSAASTI LIUSKETTA LIEDEN REUNASSA (Z)

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Aika 1996

Kunta TERVOLA 98

Negatiivi 0-1542 v/2

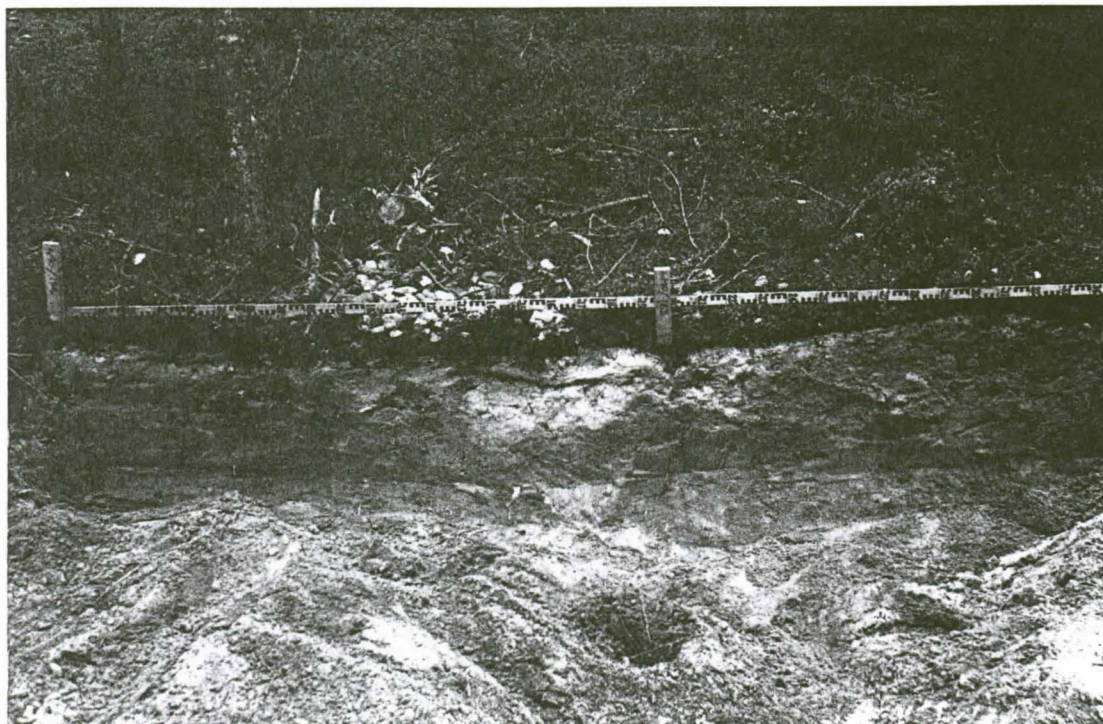
Kaupunki/kylä _____

Dia _____

KANVAAN JÄNUÄ

Katu, tila ASUMUSP. 6

KOTA-ALAN N-PÄÄN PROFIILISSA VANHA HUMUS "SÄTEUO-
PAN" (SISÄLSI UURTSIA RUNSAASTI) UOHDALLA. ETELÄSTÄ.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORI

Sijainti _____

Signum _____

Aika 1996

Kunta TERVOLO 98

Negatiivi 0-1542 v/3

Kaupunki/kylä KANKAANJÄRVÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 6

N-PÄÄN VANHA HUMUJRAJA JA "JÄTELUOPPA" PROFILISSA.

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. KOTIVUORISijainti 486/167-169

Signum _____

Kunta TERUOLA 98Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 VI/1KANUAANJÄNUÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 6

LIEDEN N-PÄÄSSÄ OLLUT KUOPPALIESI "REKOSTRUOITUNA"
 KUUGET OVAAT PIZUULAISESTA PAINANTEESTA, UAIVAMALLA
 RIUOTUN MUINAISEN KEDOSTUMAN RAJAT EROTUVA TIEUASSA
 ETELÄSTÄ. TÄBO 5+

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. Kotivuori

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 VI/3KANUKAANJÄNKÄ

Dia _____

Katu, tila _____

KESKUSKIEDON N-PÄÄN "PÄISTOLUOPAN" REKONSTRUOITU
 TILANNE. KIVET KO. PÄLUASTA. LUOPAN VANHAAT KAIVURAJAT
 EROTUVAT HIEVASTA. ETELÄSTÄ. TÄSÖ 5+

LAPIN MAAKUNTAMUSEO

Valokuvaaja H. Kotivuori

Sijainti _____

Signum _____

Kunta TERVOLA 98

Aika 1996

Kaupunki/kylä _____

Negatiivi 0-1542 VI/4

KANUAANJÄNUÄ

Dia _____

Katu, tila ASUMUSP. 6

KUOPPALIESI TAI KESKUSLIEDEN YHT. TÄHTY PAISTOLUOPPA
KÖYTYI VASTA POHJAA TUTUUTAESSA, TÄYTÖN AUKANA.
LOUNAASTA

